Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
*Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport*

Gedragseffecten van de **accijnsverhoging op tabak** in 2024

Voorgenomen versus daadwerkelijke gedragsverandering

RIVM-rapport 2025-0084
A.H. Rotteveel et al.

Gedragseffecten van de accijnsverhoging op tabak in 2024

Voorgenomen versus daadwerkelijke gedragsverandering

RIVM-rapport 2025-0084

Colofon

© RIVM 2025
Delen uit deze publicatie mogen worden overgenomen op voorwaarde van bronvermelding: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), de titel van de publicatie en het jaar van uitgave.

DOI 10.21945/RIVM-2025-0084

A.H. Rotteveel (auteur), RIVM
I. Meulman (auteur), RIVM
M.S. Lambooij (auteur), RIVM
G.A. de Wit (auteur), RIVM

Contact:
G.A. de Wit
Gezondheidseconomie en Zorg
ardine.de.wit@rivm.nl

Dit onderzoek werd verricht in opdracht van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport in het kader van Programma 5, Onderzoek grenseffecten verhoging tabaksaccijns (2023 ADD.RBB.02, d.d. 14 april 2023).

Dit is een uitgave van:
Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
Postbus 1 | 3720 BA Bilthoven
Nederland
www.rivm.nl

Publiekssamenvatting

Gedragseffecten van de accijnsverhoging op tabak in 2024

Voorgenomen versus daadwerkelijke gedragsverandering

De Nederlandse overheid heeft de afgelopen jaren drie keer de belasting op tabak verhoogd: telkens op 1 april in de jaren 2020, 2023 en 2024. Het doel was om mensen te laten stoppen of minderen met roken. Het RIVM heeft het effect van de drie accijnsverhogingen geanalyseerd en gekeken of mensen hun gedrag erna veranderden. Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het ministerie van VWS.

Uit dit onderzoek blijkt dat er na elke accijnsverhoging mensen zijn gestopt met roken of minder zijn gaan roken. Sinds de accijnsverhoging in 2024 is 7 procent van de rokers gestopt en 16 procent heeft dat geprobeerd. Verder gaf 22 procent van de rokers aan minder te zijn gaan roken.

Het valt hierbij op dat het effect van de laatste accijnsverhoging op rookgedrag minder groot is dan van de eerste twee. Ook blijkt dat na deze verhoging veel meer mensen hun tabaksproducten in het buitenland zijn gaan kopen, zoals in Duitsland en Luxemburg. Van alle tabaksproducten die Nederlanders roken, kwam in 2024 naar schatting ruim 60 procent uit het buitenland. In 2023 was dat ongeveer 38 procent en in 2020 30 procent.

De sterke stijging van de aankopen in het buitenland kwam doordat de accijnsverhoging in 2024 veel hoger was (24 procent voor sigaretten en 45 procent voor shag) dan in de jaren ervoor (11 procent voor sigaretten, 28 procent voor shag). Het gezondheidseffect van deze accijnsverhoging is door de beschikbaarheid van goedkopere tabak in het buitenland minder groot.

Het RIVM beveelt daarom landen in de Europese Unie aan dezelfde prijzen te gebruiken, om te voorkomen dat mensen hun tabak buiten Nederland kopen. Een andere aanbeveling is de maximale hoeveelheid die mensen uit het buitenland mogen meenemen te verlagen en dat actief te controleren.

Kernwoorden: accijns, tabak, sigaretten, shag, gezondheid, beleid, gedrag, grensverkeer, vragenlijstonderzoek

Synopsis

Behavioural effects of the 2024 tobacco excise duty increase

Intended versus actual behavioural change

The Dutch government raised the tax on tobacco three times in the past few years, each time on 1 April: in 2020, 2023 and 2024. The goal was to make people stop or cut back on smoking. RIVM has analysed the effect of the excise duty increases to see whether it prompted people to change their behaviour. This study was commissioned by the Ministry of Health, Welfare and Sport.

The study showed that people stopped smoking or cut back on smoking after each excise duty increase. Since the 2024 excise duty increase, 7 per cent of smokers have stopped smoking and 16 per cent have tried to stop. Twenty-two per cent said that they had cut back on their smoking.

It is noticeable that the most recent excise duty increase had less of an effect on smoking behaviour than the first two increases. The study also showed that many more people have started buying their tobacco products abroad since this increase, for instance in Germany and Luxembourg. Of all the tobacco products used by Dutch smokers, an estimated 60 per cent was purchased abroad in 2024. In 2023, this number was around 38 per cent, and it was 30 per cent in 2020.

The cause of the sharp increase in these purchases abroad was that the 2024 excise duty increase was much higher (24 per cent for cigarettes and 45 per cent for roll-your-own tobacco) than in the preceding years (11 per cent for cigarettes, 28 per cent for roll-your-own tobacco). The effect on health of this excise duty increase is diminished by cheaper tobacco from other countries being available.

For this reason, RIVM recommends that EU countries apply the same prices to prevent Dutch people from buying their tobacco in other countries. RIVM also recommends reducing the maximum quantity allowed to bring into the country and actively monitoring this.

Keywords: excise duty, tobacco, cigarettes, roll-your-own tobacco, health, policy, behaviour, border traffic, questionnaire survey

Inhoudsopgave

Samenvatting — 11

1 Inleiding — 15
1.1 Achtergrond van dit onderzoek — 15
1.2 Resultaten van eerdere onderzoeken uit 2020 en 2023 — 16
1.3 Doelstelling onderzoek — 18
1.4 Leeswijzer — 18

2 Methoden in het kort — 21
2.1 Voormeting — 21
2.2 Nameting — 22
2.3 Ethische aspecten — 23

3 Voorgenomen gedrag en prijsgevoeligheid vóór de accijnsverhoging op tabak van 1 april 2024 — 25
3.1 Kenmerken deelnemers voormeting ten opzichte van de rokende Nederlandse bevolking — 25
3.2 Kenmerken sigarettenrokers versus shagrokers — 26
3.3 Voorgenomen gedrag na de accijnsverhoging op tabak — 30
3.4 Prijsgevoeligheid voor de vier gedragsopties bij verschillende prijzen van rookwaren — 31
3.5 De impact van de intentie om te stoppen met roken op prijsgevoeligheid — 33
3.6 Verwachte prijsgevoeligheid voor de gedragsopties naar leeftijd — 34
3.7 Invloed van nabijheid van de grens op de verwachte prijsgevoeligheid voor het kopen van rookwaren in het buitenland — 35
3.8 Conclusie voormeting — 36

4 Daadwerkelijk gedrag na de accijnsverhoging op tabak van 1 april 2024 — 37
4.1 Kenmerken van de respondenten bij de nameting — 37
4.2 Rokers die gestopt zijn met roken of een stoppoging hebben gedaan — 39
4.2.1 Belangrijkste redenen om te stoppen met roken of een stoppoging te doen — 40
4.2.2 Kenmerken van rokers die gestopt zijn of een stoppoging hebben gedaan — 40
4.3 Rokers die hebben aangegeven minder te zijn gaan roken — 42
4.3.1 Belangrijkste redenen om (tijdelijk) minder te zijn gaan roken — 44
4.3.2 Kenmerken van rokers die (tijdelijk) minder zijn gaan roken — 45
4.4 Rokers die hun rookwaren (vaker) in het buitenland zijn gaan kopen — 46
4.4.1 Belangrijkste redenen om vaker sigaretten in het buitenland kopen — 48
4.4.2 Kenmerken van rokers die vaker in het buitenland zijn gaan kopen — 48
4.5 Rokers die zijn overgestapt op een goedkoper of ander product — 51
4.5.1 Belangrijkste redenen om over te stappen naar een goedkoper of ander product — 51
4.5.2 Kenmerken van rokers die zijn overgestapt op een goedkoper of ander product — 52
4.6 Voorgenomen versus gerealiseerde gedragsverandering — 53

4.7 Conclusie nameting — 53

5 Trends over de jaren heen — 57
5.1 Kenmerken van rokers over de tijd — 57
5.2 Gedragsveranderingen na accijnsverhoging — 61
5.3 Conclusie trends — 67

6 Discussie — 69
6.1 Samenvatting resultaten onderzoek in 2024 — 69
6.2 Vergelijking met resultaten tussen onderzoek uit 2023 en 2024 — **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**
6.3 Beschouwing van de resultaten — 72
6.4 Beperkingen onderzoek — 77
6.5 Aanbevelingen — 80

7 Conclusie — 83

Dankwoord — 85

Literatuur — 87

Bijlage 1 Methode — 91

Bijlage 2 Vragenlijst voormeting — 98

Bijlage 3 Vragenlijst nameting — 108

Bijlage 4 Aanvullende kenmerken onderzoekspopulatie voormeting t.o.v. tabel 2 hoofdrapport, uitgesplitst voor sigaretten- en shagrokers — 115

Bijlage 5 Combinaties van gedragsopties waarvoor sigaretten- en shagrokers aangeven prijsgevoelig te zijn — 120

Bijlage 6 Bedragen waarbij prijsgevoelige sigaretten- en shagrokers overgaan op het uitgevraagde gedrag, per gedragsoptie — 121

Bijlage 7 Mate van prijsgevoeligheid — 125

Bijlage 8 Mate van prijsgevoeligheid naar stopintentie en afstand tot de grens — 128

Bijlage 9 Kenmerken deelnemers nameting versus kenmerken deelnemers voormeting — 132

Bijlage 10 Daadwerkelijk gedrag bij de nameting ten opzichte van voorgenomen gedrag bij de voormeting — 135

Bijlage 11 Koopgedrag in het buitenland bij de voor- en nameting ten opzichte van zelf-gerapporteerde gedragsverandering — 138

Bijlage 12 Aandeel van de rookwaren dat afkomstig was uit het buitenland bij de voor- en nameting onder rokers die nog rookten tijdens de nameting — 140

Samenvatting

Roken is de belangrijkste leefstijlgerelateerde oorzaak van ziekte en overlijden in Nederland. Daarom voert de overheid al jaren beleid om gebruik van tabak te ontmoedigen. Binnen het in 2018 gesloten Nationaal Preventieakkoord (NPA) werd afgesproken om de accijns op tabak (sigaretten en shag) stapsgewijs te verhogen zodat het bedrag voor een pakje merksigaretten in 2023 zou uitkomen op €10. In 2020 is de accijns voor een eerste keer verhoogd met €1 per pakje sigaretten en €2,50 per pakje shag. Later is besloten de accijns nog tweemaal te verhogen (op 1 april 2023 en 1 april 2024) tot het streefbedrag van €10 voor een pakjes merksigaretten per 1 april 2024. Bij de behandeling van het Belastingplan 2024 in de Tweede Kamer in december 2023 werd vervolgens besloten om de accijnsverhoging van 1 april 2024 nog eens te verdubbelen ten opzichte van het originele plan om zo noodzakelijke extra overheidsinkomsten te genereren. Daarmee zou de prijs van een pakje merksigaretten per 1 april 2024 uitkomen op €11,20 en de prijs van een pakje merkshag op €24,60. Dit resulteerde in prijsverhogingen van 24 procent (sigaretten) en 45 procent (shag).

Rondom de eerdere accijnsverhogingen van 1 april 2020 en 1 april 2023 heeft het RIVM onderzoek uitgevoerd naar de voorgenomen en gerealiseerde gedragsverandering na deze accijnsverhoging. Het huidige onderzoek is een herhaling van deze twee eerdere onderzoeken, maar dan rondom de accijnsverhoging van 1 april 2024.

Voor het huidige onderzoek heeft het RIVM rokers tweemaal bevraagd via een online vragenlijst: voor de accijnsverhoging, in maart 2024, en zeven maanden na de accijnsverhoging, in december 2024. De opzet van het huidige onderzoek was nagenoeg gelijk aan de onderzoeken uit 2020 en 2023. Een uitzondering hierop is dat er een extra screeningsvraag is toegevoegd om gelegenheidsrokers en rokers van andere rookwaren dan sigaretten en shag uit te sluiten van deelname. Dit was in 2023 onvoldoende gelukt. Deze groepen rokers vallen buiten de doelgroep van het onderzoek omdat de vragenlijst niet goed paste bij het rookgedrag van gelegenheidsrokers en rokers van andere rookwaren dan sigaretten en shag niet de doelgroep waren van de accijnsverhoging op sigaretten en shag. Verder is de gedragsverandering in het huidige onderzoek iets anders uitgevraagd: we stelden een aparte vraag per gedragsverandering in plaats van een overkoepelende vraag over alle gedragsveranderingen.

De 1394 rokers die de vragenlijst van de voormeting hebben ingevuld, waren gemiddeld genomen vaker vrouw, ouder en vaker hoger opgeleid dan de Nederlandse rokende bevolking. Ze rookten relatief lang, gemiddeld 32 jaar. Bij de voormeting gaf 44 procent van de sigarettenrokers en 64 procent van de shagrokers aan dat ze bij de verwachte prijsverhoging van hun rookwaren na 1 april[1] naar het buitenland zouden gaan om daar hun rookwaren te kopen. Deze

[1] De prijs van merksigaretten is per 1 april 2024 verhoogd van circa €9 naar circa €11,20 per pakje (24 procent verhoging). De prijs van merkshag is toen verhoogd van €17,00 naar €24,60 per pakje (45 procent verhoging).

gedragsoptie was daarmee voor zowel shag- als sigarettenrokers de meest gekozen gedragsoptie. Dit komt deels omdat dit percentage ook de rokers omvat die bij de voormeting hun tabak al in het buitenland kochten. De gedragsoptie waar het kleinste aandeel rokers aangaf op over te gaan bij de geschatte prijs na de accijnsverhoging was stoppen met roken: 18 procent van de sigarettenrokers en 29 procent van de shagrokers verwachtte hierop over te gaan.

Van de 1394 deelnemers die hebben meegedaan aan de voormeting heeft 80 procent ook meegedaan aan de nameting. Van deze 1121 deelnemers aan de nameting gaf een kleine 7 procent aan in de tussentijd gestopt te zijn met roken. Daarnaast gaf nog eens 16 procent aan een stoppoging te hebben gedaan. Gezondheid en financiën waren de belangrijkste redenen voor deelnemers om een al dan niet geslaagde stoppoging te ondernemen. Desgevraagd gaf 64 procent van deze deelnemers aan dat de accijnsverhoging een reden was om een stoppoging te doen.

Van de 1048 rokers die bij de nameting nog rookten, gaf 22 procent aan minder te zijn gaan roken en gaf 13 procent aan tijdelijk minder gerookt te hebben, maar daarna toch weer meer te zijn gaan roken. Gezondheid en financiën waren de belangrijkste redenen om minder te gaan roken. Voor 78 procent van de rokers die (tijdelijk) minder rookten was de accijnsverhoging een reden om te minderen, voor 36 procent was het de belangrijkste reden. Verder gaf 14 procent van de rokers die bij de nameting nog rookten aan over te zijn gestapt op een ander product of merk, met name een goedkoper merk uit dezelfde productgroep. Voor 79 procent van de overstappers heeft de accijnsverhoging een rol gespeeld bij de keuze om over te stappen.

Bij de nameting bleek dat rokers er vaker voor kozen om hun rookwaren uit het buitenland te halen. Waar bij de voormeting nog 38 procent van de tabak die deze groep gebruikte uit het buitenland kwam, was dit bij de nameting naar schatting 62 procent. Verder gaf 29 procent van de rokers aan altijd en 20 procent regelmatig hun rookwaren in het buitenland te kopen. Van de rokers die bij de voormeting geen tabak in het buitenland kochten, gaf 40 procent bij de nameting aan dat wel te doen en nog eens 13 procent gaf aan dat anderen tabak voor hen meenamen. De accijnsverhoging was voor 74 tot 88 procent van de rokers de belangrijkste reden om vaker of voor het eerst tabak in het buitenland te gaan kopen.

In dit rapport is ook gekeken naar trends in achtergrondkenmerken en rook- en koopgedrag over de laatste drie accijnsverhogingen heen. Hieruit komt een beeld naar voren dat rokers van sigaretten of shag steeds meer volharden in hun rookgedrag. Rokers in het huidige onderzoek rookten meer en langer, en identificeerden zich vaker als roker dan de rokers uit de onderzoeken rond de accijnsverhogingen van 2023 en 2020. Ook zien we dat een steeds kleiner aandeel rokers over de jaren heen een stoppoging doet of daadwerkelijk stopt na een accijnsverhoging op tabak. Daarentegen kopen rokers over de jaren heen wel een steeds groter aandeel van hun tabak in het buitenland. De toename in het aandeel tabak uit het buitenland was met name aanzienlijk tussen de voor- en nameting van 2024.

Op basis van onze bevindingen lijkt het gezondheidseffect van accijnsverhogingen op tabak af te nemen. De grote prijsverschillen met het buitenland en de lage drempel voor veel mensen om naar het buitenland te gaan zorgen voor een toename van de aankopen van tabak in het buitenland. Toekomstig beleid zou zich daarom moeten richten op het verlagen van de aantrekkelijkheid van het kopen van tabak in het buitenland. Dit kan bijvoorbeeld bereikt worden door de hoeveelheid tabak die meegenomen mag worden uit het buitenland te verlagen en hier vervolgens op te handhaven. Ook het harmoniseren van de prijzen van tabak in EU-verband kan hierbij helpen. Het blijft belangrijk om rokers die willen stoppen hierbij goed te ondersteunen en die ondersteuning te vergoeden. Het verder doorvoeren van prijsverhogingen op sigaretten en shag lijkt op dit moment in Nederland echter weinig potentie te hebben.

1 Inleiding

1.1 Achtergrond van dit onderzoek

Roken is de belangrijkste leefstijlgerelateerde oorzaak van ziekte en overlijden in Nederland. In Nederland sterven jaarlijks circa 20.000 mensen aan de gevolgen van roken. In termen van totale ziektelast is roken veruit de belangrijkste risicofactor: 7 procent van de totale ziektelast was in 2022 toe te schrijven aan roken (VTV 2024). Veel ziekten zijn geassocieerd met roken, waarvan COPD, hartziekten en longkanker de belangrijkste zijn (VZInfo). Roken leidt behalve tot hoge ziektelast en sterfte ook tot hoge zorgkosten. De laatste cijfers over de zorgkosten die samenhangen met roken dateren van 2015 (VTV 2018). Roken was in dat jaar verantwoordelijk voor €2,4 miljard aan zorgkosten, oftewel 2,8 procent van de totale zorgkosten.

In 2024 rookte iets minder dan een op de vijf Nederlanders (18,2 procent) (Trimbos instituut, 2025). Het percentage rokers in de bevolking daalt langzaam. In 1990, 35 jaar geleden, rookte circa 35 procent van de Nederlanders (VZInfo). Tien jaar geleden, in 2015, rookte nog 26 procent van de bevolking (VZinfo). Onder scholieren van 12 tot en met 16 jaar gaf in 2023 16 procent aan ooit gerookt te hebben. Datzelfde cijfer lag ruim 20 jaar geleden nog op 43,7 procent, hetgeen betekent dat het roken van tabak onder jongeren inmiddels minder genormaliseerd is dan het ooit was. Het gebruiken van e-sigaretten (vapen), wat 3 procent van de volwassen Nederlanders in 2024 deed, zit niet in deze cijfers over de rookprevalentie (Trimbos instituut), wat betekent dat het gebruik van e-sigaretten bovenop het gebruik van klassieke tabakswaren komt. Het aandeel rokers is hoger onder mannen (21 procent) dan onder vrouwen (16 procent) en is lager onder mensen met een hoger opleidingsniveau (13 procent) dan onder mensen met een middelbare (21 procent) of praktische opleiding (22 procent) (Trimbos instituut, 2025).

In Nederland is de afgelopen jaren gericht tabaksontmoedigingsbeleid gevoerd. In het in 2018 gesloten Nationaal Preventieakkoord (NPA) onderschrijft een groot aantal maatschappelijke partners de doelstelling dat Nederland per 2040 een rookvrije generatie heeft gerealiseerd. Dit zou betekenen dat dan nog maximaal 5 procent van de volwassen Nederlanders rookt, en dat geen enkele jongere begint met roken van tabak (NPA, 2018). Volgens de Wereldgezondheidsorganisatie heeft effectief anti-rookbeleid vijf pijlers, te weten campagnes en voorlichting, prijsmaatregelen, productregulering, een rookvrije omgeving (voorkomen meeroken) en hulp bij het stoppen met roken (WHO, 2017). Deze combinatie van vijf maatregelen wordt ook wel het M-Power beleid genoemd. Het NPA omvat een veelheid aan interventies uit elk van deze vijf pijlers (Dam et al., 2022; Kuijpers et al., 2024). Het stapsgewijs verhogen van de accijns op tabak is een belangrijke maatregel, omdat een deel van de rokers na een accijnsverhoging vanwege de hogere prijs van rookwaren zal stoppen of minderen met roken. Prijsverhoging is volgens de WHO zelfs de meest kosteneffectieve maatregel die overheden kunnen nemen in de strijd tegen tabaksgebruik (WHO,

2017). Ook recente RIVM-studies lieten zien dat prijsverhogingen effectief kunnen zijn om het aantal rokers te verminderen (Kuijpers et al., 2024; Over et al., 2024). Binnen het NPA werd afgesproken om de accijns op tabak (sigaretten en shag) stapsgewijs te verhogen opdat het bedrag voor een pakje merksigaretten in 2023 zou uitkomen op €10 (NPA, 2018). In 2020 is een eerste stap hiertoe gezet door de accijns te verhogen met €1 per pakje sigaretten en €2,50 per pakje shag. Later is besloten de accijns in twee volgende stappen (op 1 april 2023 en 1 april 2024) verder te verhogen naar het streefbedrag van €10 per pakje merksigaretten. Bovenop deze ingeplande accijnsverhogingen werd in december 2023, bij de behandeling van het Belastingplan 2024 in de Tweede Kamer, besloten om de accijnsverhoging van 1 april 2024 te verdubbelen, waarmee de prijs van een pakje sigaretten per 1 april 2024 zou uitkomen op €11,20 en de prijs van een pakje shag op €24,60 (Tweede Kamer der Staten Generaal, 2023). De motivatie voor deze extra accijnsverhoging was vooral budgettair, omdat zo noodzakelijke extra overheidsinkomsten gegenereerd zouden kunnen worden. Alle genoemde accijnsverhogingen zijn bedragen inclusief BTW. Figuur 1.1 laat de prijsontwikkeling voor sigaretten en shag in de afgelopen vijf jaren zien.

Figuur 1.1 Ontwikkeling van de consumentenprijs van merksigaretten en merkshag tussen begin 2020 en eind 2024

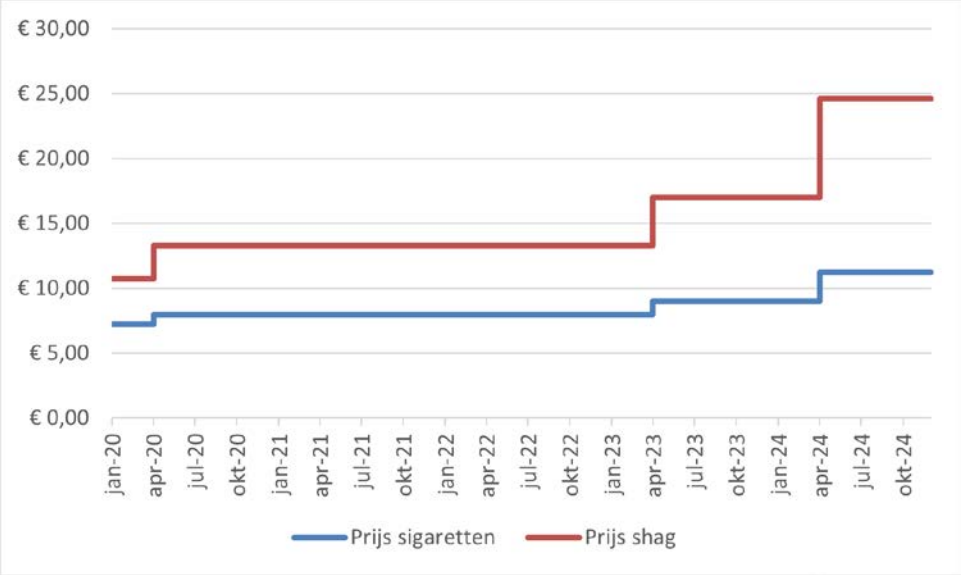

1.2 Resultaten van eerdere onderzoeken uit 2020 en 2023

Dit is het derde rapport in een reeks over de gedragseffecten van accijnsverhogingen op tabak. Eerder onderzoek werd gerapporteerd in Visscher et al. (2021, over de accijnsverhoging van 1 april 2020) en in Rotteveel et al. (2024, over de accijnsverhoging van 1 april 2023). Het doel van deze onderzoeken was om na te gaan in hoeverre accijnsverhogingen op sigaretten en shag leiden tot een verandering in het gedrag van rokers. In deze onderzoeken werden vier soorten gedragsaanpassingen onderscheiden: (proberen te) stoppen met roken, minder gaan roken, rookwaren in het buitenland gaan kopen en overstappen op een goedkoper product of merk. Deze

gedragsaanpassingen kwamen uit literatuuronderzoek en focusgroepen naar voren als de meest waarschijnlijke gedragsaanpassingen na een gestegen prijs van rookwaren. In alle drie de meetrondes was de opzet hetzelfde: voorafgaand aan de accijnsverhoging werd aan rokers gevraagd of zij verwachtten hun gedrag aan te passen na de aanstaande prijsverhoging van tabakswaren, en na ongeveer een half jaar werden diezelfde mensen bevraagd over hoe ze hun gedrag daadwerkelijk hadden aangepast, of juist niet.

In maart 2020 werd tijdens de voormeting aan een groep van 1232 rokers gevraagd hoe zij hun gedrag verwachtten aan te passen bij stijgende prijzen van rookwaren. Er werden verschillende prijsstijgingen voorgelegd. Bij een prijsstijging ter grootte van de daadwerkelijke accijnsverhoging van 1 april 2020 gaf 30 tot 60 procent aan te verwachten hun rookgedrag te veranderen, afhankelijk van de gedragsoptie die voorgelegd werd. Gedragsaanpassingen zoals minder roken en overstappen op goedkopere producten werden het vaakst gekozen. Hogere prijsstijgingen leidden tot meer voorgenomen aanpassingen van het rookgedrag, maar 20-25 procent van de rokers gaf aan hun gedrag niet te willen veranderen, ongeacht de toekomstige prijs. Deze prijsongevoelige groep was vooral te vinden onder shagrokers. De bereidheid om rookwaren in het buitenland te kopen hing sterk af van de afstand tussen de grens en de woonplaats van de roker.

In november 2020 namen 721 rokers (responspercentage 59 procent) uit de groep die ook deelnam aan de voormeting deel aan het vervolgonderzoek, waarbij 43 procent aangaf hun gedrag op de een of andere manier te hebben aangepast door de prijsstijging in april 2020, inclusief 11 procent die was gestopt met roken en 30 procent die een stoppoging ondernomen had. In deze groep rokers gaf 25 procent aan minder te zijn gaan roken, 8 procent overgestapt te zijn op een ander product en 4 procent dat ze vaker naar het buitenland gingen voor rookwaren. Daarbij had 5 tot 39 procent (afhankelijk van de vorm van gedragsverandering) van degenen die een gedragsaanpassing overwogen bij de voormeting dit ook daadwerkelijk gedaan.

De coronapandemie beïnvloedde de uitkomsten sterk, bijvoorbeeld doordat sommige mensen meer gingen roken tijdens de pandemie en gesloten grenzen aankopen in het buitenland bemoeilijkten. Toch toonde het onderzoek aan dat een prijsstijging veel rokers aanzette tot gedragsverandering, waaronder pogingen te stoppen met roken (Visscher et al., 2021).

In 2023 vond een vergelijkbaar onderzoek plaats rondom de accijnsverhoging van 1 april 2023. In de voormeting gaven 1653 rokers aan hoe zij hun rookgedrag zouden aanpassen als de prijzen voor tabak zouden stijgen. Hieruit bleek dat 19 procent zich voornam te stoppen met roken en 35 procent van plan was minder te gaan roken of rookwaren in het buitenland te kopen bij de verwachte prijs van rookwaren na de accijnsverhoging van 1 april 2023. Shagrokers waren minder geneigd te stoppen, maar vaker van plan rookwaren in het buitenland te kopen. Sigarettenrokers bleken prijsgevoeliger en namen zich vaker voor om hun rookgedrag aan te passen. In de nameting in

december 2023, waar 81 procent van de oorspronkelijke groep (1340 respondenten) aan deelnam, bleek 33 procent van de rokers op een of andere manier hun rookgedrag te hebben aangepast: 10 procent was daadwerkelijk gestopt, 20 procent had een stoppoging gedaan, 8 procent rookte minder en 6 procent kocht vaker rookwaren in het buitenland (meerdere antwoorden mogelijk per respondent). Het grensverkeer voor de aankoop van rookwaren nam toe: naar schatting kwam 10 procentpunt meer rookwaar uit het buitenland na de accijnsverhoging van 1 april 2023 ten opzichte van de periode voor de accijnsverhoging (Rotteveel et al., 2024).

1.3 Doelstelling onderzoek

Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) heeft het RIVM gevraagd om het onderzoek uit 2020 en 2023 nog één keer te herhalen, in 2024, om 1) de gedragseffecten van accijnsverhoging nogmaals te onderzoeken, zonder de invloed van de coronapandemie, en 2) inzicht te krijgen in de mate waarin herhaaldelijke accijnsverhogingen op tabak in de loop der tijd leiden tot veranderingen in het rook- en koopgedrag van rokers. Hierbij zijn wederom de vier gedragsopties stoppen met roken, minder gaan roken, rookwaren kopen in het buitenland en overstappen op een goedkoper product of merk onderscheiden.

De doelstellingen van dit huidige onderzoek (ronde 2024) zijn:

- Inzicht krijgen in de voorgenomen gedragsverandering van Nederlandse rokers na de accijnsverhoging op tabak van 1 april 2024.
- Inzicht krijgen in de daadwerkelijk gedragsverandering van Nederlandse rokers na de accijnsverhoging op tabak van 1 april 2024.
- Inzicht krijgen in het verschil tussen voorgenomen en daadwerkelijk gedrag na de accijnsverhoging op tabak van 1 april 2024.
- Inzicht krijgen in de prijsgevoeligheid van Nederlandse rokers over de tijd met betrekking tot de vier gedragsopties. Met prijsgevoeligheid wordt bedoeld of rokers hun gedrag aanpassen bij een bepaalde prijs van rookwaren, en zo ja, vanaf welke prijs.
- Inzicht krijgen in de trends in gedrag en de kenmerken van rokers over de jaren heen.

Dit huidige rapport beschrijft de resultaten van het vragenlijstonderzoek uit maart 2024 en december 2024. Ook maakt het een vergelijking met de resultaten uit het vragenlijstonderzoek van maart 2023 en december 2023 (beschreven in Rotteveel et al. 2024) en maart 2020 en november 2020 (beschreven in Visscher et al. 2021).

1.4 Leeswijzer

Deze rapportage beschrijft de resultaten van het onderzoek uit 2024 en vergelijkt deze resultaten met die van de onderzoeken uit 2020 en 2023. In hoofdstuk 2 komen worden de methoden van dit onderzoek kort aan bod. Uitgebreidere informatie over de methoden is opgenomen in Bijlage 1. Hoofdstuk 3 gaat in op de resultaten over de prijsgevoeligheid van Nederlandse rokers en voorgenomen

gedragsverandering na de accijnsverhoging op tabak. Hoofdstuk 4 bespreekt de resultaten over daadwerkelijk gedrag en het verschil tussen intenties en daadwerkelijke gedragsverandering. Hoofdstuk 5 beschrijft de trends in gedrag en achtergrondkenmerken van rokers over de jaren heen. In hoofdstuk 6 volgt een samenvatting en discussie van de belangrijkste resultaten van het onderzoek.

2 Methoden in het kort

Om inzicht te krijgen in de prijsgevoeligheid van Nederlandse rokers, het voorgenomen gedrag na een accijnsverhoging op tabak en het daadwerkelijke gedrag na een accijnsverhoging is gebruik gemaakt van vragenlijstonderzoek. In 2024 hebben we twee vragenlijsten uitgezet: een voormeting in maart 2024, vóór de accijnsverhoging op tabak van 1 april 2024, en een nameting in december 2024, zeven maanden na de accijnsverhoging op tabak. Deze vragenlijsten bouwen voort op eerder onderzoek uit 2023 en 2020 (Rotteveel et al., 2024, Visscher et al., 2021).

De onderzoeksmethode in dit rapport komt grotendeels overeen met die van Rotteveel et al. (2024). Daarom bespreken we in dit hoofdstuk alleen de hoofdlijnen en aanpassingen die zijn gedaan ten opzichte van het onderzoek uit 2023. De volledige methode, zoals beschreven in Rotteveel et al. (2024), is opgenomen als Bijlage 1 van dit rapport.

2.1 Voormeting

Het doel van de voormeting was om inzicht te krijgen in 1) de prijsgevoeligheid van Nederlandse rokers bij verschillende hypothetische toekomstige prijzen van rookwaren en 2) het voorgenomen gedrag van Nederlandse rokers na de accijnsverhoging op tabak van 1 april 2024. Ook is de voormeting gebruikt om achtergrondvariabelen van de respondenten te verzamelen.

De vragenlijst die gebruikt is voor de voormeting is te vinden in Bijlage 2. De vragenlijst bestaat uit twee onderdelen: een deel over achtergrondkenmerken van deelnemende rokers en een deel over voorgenomen gedrag en prijsgevoeligheid. Het deel over achtergrondkenmerken is nagenoeg gelijk gebleven aan de vragenlijst van 2023. Er is een extra screeningsvraag toegevoegd om gelegenheidsrokers en rokers van andere rookwaren dan sigaretten en shag uit te sluiten omdat dit in 2023 onvoldoende gelukt was. Ook zijn de vragen over de coronapandemie komen te vervallen omdat deze in 2024 niet meer relevant waren. In het deel van de vragenlijst over voorgenomen gedrag en prijsgevoeligheid zijn alleen de prijzen aangepast. In dit deel van de vragenlijst hebben we voor verschillende hypothetische prijzen van sigaretten/shag gevraagd of deelnemers hun gedrag bij deze prijs dachten aan te passen. Het laagste voorgelegde bedrag was gelijk aan de verwachte prijs van rookwaren na de accijnsverhoging op tabak op 1 april 2024: €11,20 voor sigaretten en €24,60 voor shag. Indien deelnemers aangaven bij dit bedrag hun gedrag niet aan te passen, werden nog drie (hogere) bedragen voorgelegd, op basis van een beslisboom. De beslisbomen voor zowel sigarettenrokers als shagrokers zijn opgenomen in Bijlage 1.

Overeenkomstig met het onderzoek uit 2023 hebben we voor de dataverzameling gebruikgemaakt van het LISS panel en het panel van Verian. Beide panels hebben de online vragenlijst in maart 2024 uitgezet. De steekproef bestond deels uit de deelnemers aan de voor-

en/of nameting uit 2023 die in maart 2024 nog rookten, aangevuld met rokers die nog niet mee hadden gedaan aan de voor- of nameting uit 2023. Paneldeelnemers zijn geclassificeerd als rokers als ze in een eerdere vragenlijst (LISS: gezondheidsmodule uitgezet in november en december 2023, Verian: tweejaarlijkse screeningsvragenlijst) aangaven sigaretten of shag te roken. Alle bij de panels als rokers bekendstaande deelnemers van 16 jaar en ouder zijn uitgenodigd om de vragenlijst in te vullen.

De representativiteit van deze groep deelnemers is statistisch getoetst ten opzichte van de Nederlandse rokende bevolking. Vervolgens zijn de kenmerken van de hele onderzoekspopulatie beschreven en is voor elke voorgelegde gedragsverandering berekend welk gedeelte van de sigaretten en shagrokers van plan is hun gedrag aan te passen bij een prijsverhoging ter grootte van de accijnsverhoging van 1 april 2024. Net als in de vorige onderzoeken, onderzochten we vier gedragsopties: stoppen met roken, minderen met roken, rookwaren over de grens kopen en overstappen op goedkopere rookwaren. Op basis van de verschillende uitgevraagde bedragen uit de beslisboom kon vervolgens voor elke gedragsoptie worden bepaald of 1) deelnemers prijsgevoelig zijn voor de gedragsoptie, in andere woorden: of ze bij een bepaalde prijs hun gedrag aanpassen, en 2) in welke mate deelnemers prijsgevoelig zijn voor de gedragsoptie, in andere woorden: hoe hoog de prijs moet worden voordat ze hun gedrag aanpassen. De mate van prijsgevoeligheid wordt weergegeven in een zogenoemde ‘survival-curve’ of ‘Kaplan-Meier curve’ en met mediane omslagbedragen. De prijsgevoeligheid van rokers is uitgesplitst naar sigaretten- en shagrokers, stopintentie, leeftijd en afstand tot de grens (alleen voor het kopen van rookwaar in het buitenland).

2.2 Nameting

Het doel van de nameting was om inzicht te krijgen in de daadwerkelijke aanpassing van het gedrag van Nederlandse rokers na de accijnsverhoging op tabak van 1 april 2024 en in de *intention-behaviour* gap, het verschil tussen de voorgenomen en gerealiseerde gedragsverandering.

De vragenlijst voor de nameting (zie Bijlage 3) komt grotendeels overeen met de vragenlijst van de nameting in 2023. In de vragenlijst worden vragen gesteld over het huidige rookgedrag en stopintenties en vragen over veranderingen in rook- en koopgedrag sinds de accijnsverhoging van 1 april 2024. Ten opzichte van de vragenlijst uit 2023 is bij de nameting in 2024 de verandering in rook- en koopgedrag anders uitgevraagd vanwege inconsistenties in de antwoorden op de vragen die gebruikt waren in 2023 (zie discussie Rotteveel et al. 2024 voor meer informatie). In de vragenlijst uit 2023 werd eerst gevraagd *of* deelnemers hun rook- en koopgedrag hadden aangepast naar aanleiding van de accijnsverhoging op tabak en werd vervolgens gevraagd *hoe* mensen hun gedrag hadden aangepast. Aan deelnemers in 2024 werd met een aparte vraag per gedragsoptie (stoppen, minderen, in het buitenland kopen, overstappen) gevraagd of ze op dat gedrag waren overgegaan sinds maart 2024. Vervolgens is gevraagd naar de rol die de accijnsverhoging heeft gespeeld in de gedragsaanpassing. Naast het

anders uitvragen van gedrag, is ook specifieker uitgevraagd welke rookwaren de roker gebruikt en is de vraag naar de mening van de deelnemer over de toekomstige accijnsverhoging komen te vervallen omdat er op het moment van uitvragen geen nieuwe accijnsverhoging gepland stond. Beide panels hebben de online vragenlijst in december 2024 uitgezet onder de deelnemers aan de voormeting.

Alleen de deelnemers die de voor- en nameting hebben ingevuld en behoorden tot de doelgroep zijn meegenomen in de analyses voor de nameting. De kenmerken van de deelnemers uit de voor- en nameting zijn vergeleken om na te gaan of er structurele verschillen tussen beide panels zaten. Vervolgens is de gerapporteerde gedragsverandering voor de vier gedragsopties geanalyseerd en bekeken of deelnemers die hun gedrag veranderd hadden statistisch significant verschilden op achtergrondkenmerken van rokers die hun gedrag niet veranderd hadden.

Voor de berekening van het percentage rookwaar dat uit het buitenland afkomstig is, is de in de vorige rapportages gebruikte methode enigszins aangepast. Deze aangepaste methode houdt op individueel niveau rekening met het aandeel sigaretten uit het buitenland en het gemiddelde aantal sigaretten dat een roker per dag rookt. Hierdoor is de schatting van het percentage rookwaar dat uit het buitenland afkomstig is betrouwbaarder. Meer details over de methode voor het berekenen van het aandeel rookwaren uit het buitenland staan in Bijlage 12. Om het aandeel rookwaren uit het buitenland over de drie meetrondes te kunnen vergelijken is de aangepaste methode ook op de data uit 2020 en 2023 toegepast. In hoofdstuk 5 rapporteren we de trend in het aandeel van rookwaren uit het buitenland over de tijd.

Ten slotte is, voor elke gedragsoptie, bekeken voor welk deel van de respondenten het daadwerkelijk gedrag na de accijnsverhoging op tabak overeenkwam met het voorgenomen gedrag na de accijnsverhoging. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen respondenten die zich voornamen hun gedrag aan te passen (voorgenomen gedragsverandering) en respondenten die zich voornamen hun gedrag niet te veranderen (voorgenomen gedragsbehoud).

De opzet van dit huidige onderzoek was vergelijkbaar met de eerdere onderzoeken naar de gedragseffecten van accijnsverhoging op tabak uit 2023 en 2020. Daarom zijn de kenmerken van deelnemers aan het huidige onderzoek en de gedragsveranderingen na de accijnsverhoging in 2024 vergeleken met de bevindingen uit 2020 en 2023.

2.3 Ethische aspecten

Het onderzoek uit 2020, dat in opzet en uitvoering volledig vergelijkbaar was met het huidige onderzoek en waarvoor dezelfde vragenlijsten zijn gebruikt, is getoetst door MEC-U (Medical Research Ethics Committees – United). MEC-U heeft voor het onderzoek een verklaring afgegeven dat het niet-WMO plichtig was (referentienummer W19.223). Voor het onderzoek van 2023 en 2024 is daarom niet opnieuw een toetsing gedaan. De data zoals het RIVM deze van de panelorganisaties heeft ontvangen zijn gepseudonimiseerd.

3 Voorgenomen gedrag en prijsgevoeligheid vóór de accijnsverhoging op tabak van 1 april 2024

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de voormeting van maart 2024 gepresenteerd. Eerst vergelijken we de onderzoekspopulatie met de Nederlandse rokende bevolking en komen achtergrondkenmerken van de deelnemers aan bod, uitgesplitst voor sigaretten- en shagrokers. Vervolgens beschrijven we het voorgenomen gedrag na de accijnsverhoging op tabak en de prijsgevoeligheid van rokers voor vier gedragsopties: minderen, stoppen, rookwaren in het buitenland kopen en overstappen op een ander product/merk. In de daaropvolgende paragrafen beschrijven we wat de invloed van de intentie om te stoppen met roken, de leeftijd van rokers en de afstand tot de grens is op prijsgevoeligheid. Het hoofdstuk eindigt met een conclusie.

3.1 Kenmerken deelnemers voormeting ten opzichte van de rokende Nederlandse bevolking

Deelnemers aan dit onderzoek waren gemiddeld genomen vaker vrouw, ouder en waren vaker hbo- of wo-opgeleid dan de Nederlandse rokende bevolking.

In totaal zijn 1876 mensen gestart met de vragenlijst van de voormeting, 1386 uit het panel van Verian en 490 vanuit het panel van LISS. Hiervan zijn 414 mensen (22,1 procent) na de screeningsvraag uitgesloten van deelname aan de vragenlijst: 228 (12,2 procent) omdat ze slechts af en toe roken (gelegenheidsrokers), 121 (6,4 procent) omdat ze voornamelijk iets anders rookten dan sigaretten of shag (en de accijns op alleen deze producten omhoog zou gaan) en 65 (3,5 procent) omdat ze niet meer rookten. Ook zijn 68 mensen (3,6 procent) niet meegenomen in de analyses omdat ze de vragenlijst niet volledig hadden ingevuld. In totaal hebben 1394 rokers de vragenlijst volledig ingevuld en zijn meegenomen in de analyse. Dit betrof 1003 rokers uit het panel van Verian en 391 rokers uit het panel van LISS.

In Tabel 3.1 worden het geslacht en opleidingsniveau van de deelnemende rokers en de Nederlandse rokende bevolking weergegeven. In Figuur 3.1 is de leeftijdsverdeling van de deelnemende rokers en de Nederlandse rokende bevolking weergegeven. Deelnemers aan dit onderzoek waren gemiddeld genomen vaker vrouw, waren ouder en hadden vaker hbo of wo als opleidingsniveau dan de Nederlandse rokende bevolking. Tabel 3.1 laat ook zien wat de verhouding was tussen sigarettenrokers en shagrokers onder de deelnemers van dit onderzoek. Van de deelnemende rokers rookte 65,8 procent voornamelijk of alleen sigaretten en 34,2 procent rookte voornamelijk of alleen shag.

Tabel 3.1 Geslacht en opleidingsniveau deelnemers en de Nederlandse rokende bevolking en meest gebruikte rookwaren van deelnemers (N=1394)

Kenmerk	Categorie	Deelnemers	Nederlandse rokende bevolking[1]
Geslacht*	Man	49,0%	58,9%
	Vrouw	50,9%	41,1%
Opleidingsniveau*	Basisonderwijs, vmbo, mbo1	20,9%	32,3%
	Havo, vwo, mbo 2-4	47,1%	45,6%
	Hbo, wo	30,2%	22,2%
	Wil niet zeggen/ onbekend/anders	1,7%	-
Meest gebruikte rookwaren	Sigaretten	65,8%	-
	Shag	34,2%	-

[1] Bron: eigen berekening op basis van cijfers Nederlandse rokende bevolking (Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor, CBS Centraal Bureau voor de Statistiek i.s.m. Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu en Trimbos-instituut, 2024.) en van cijfers over de Nederlandse bevolking (CBS StatLine).
*Waarden variabele zijn statistisch significant verschillend tussen de deelnemers aan de voormeting en de Nederlandse rokende bevolking.

Figuur 3.1 Leeftijdsverdeling van deelnemers en leeftijdsverdeling van de Nederlandse rokende volwassen bevolking*

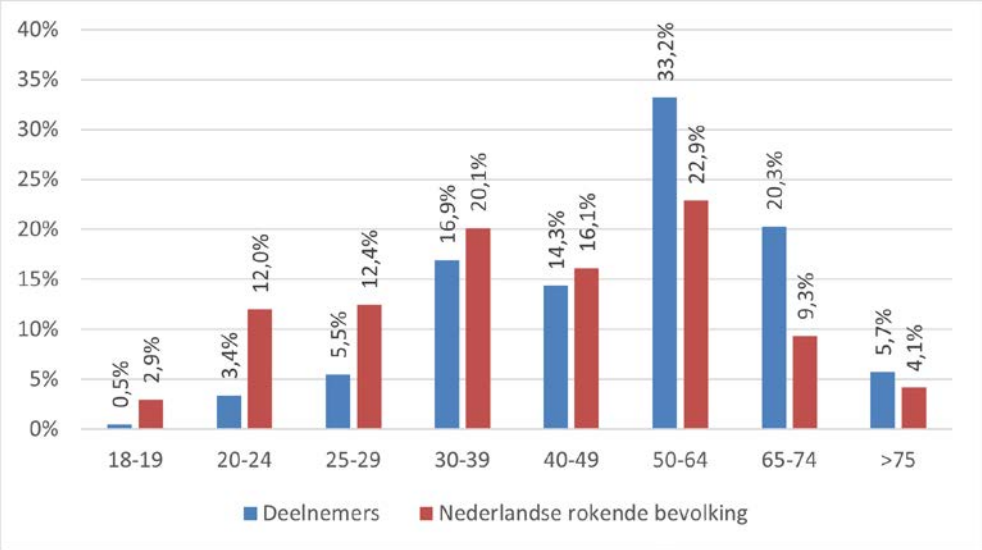

Bron: eigen berekening op basis van cijfers Nederlandse rokende bevolking (Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor, CBS Centraal Bureau voor de Statistiek i.s.m. Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu en Trimbos-instituut, 2024.) en van cijfers over de Nederlandse bevolking (CBS StatLine).
*Waarden variabele zijn statistisch significant verschillend tussen de deelnemers aan de voormeting en de Nederlandse rokende bevolking.

3.2 Kenmerken sigarettenrokers versus shagrokers

Shagrokers waren gemiddeld genomen ouder, vaker man, hadden vaker basisschool, vmbo of mbo 1 als opleiding, rookten langer en haalden een groter aandeel van hun tabak in het buitenland dan sigarettenrokers.

Tabel 3.2 laat een aantal achtergrondvariabelen zien van de respondenten, uitgesplitst naar sigaretten- en shagrokers. De leeftijdsverdeling van sigarettenrokers en shagrokers is ook te zien in Figuur 3.2. Andere kenmerken van de sigarettenrokers, shagrokers en alle rokers in de steekproef zijn terug te vinden in Bijlage 4.

Tabel 3.2 en Figuur 3.2 laten zien dat shagrokers gemiddeld genomen ouder zijn, vaker man zijn, vaker basisonderwijs, vmbo of mbo 1 als opleiding hebben en al langer roken. Shagrokers geven vaker aan al hun rookwaren in het buitenland te kopen, terwijl sigarettenrokers vaker aangeven alleen tijdens vakanties rookwaren in het buitenland te kopen. In beide groepen geeft ruim 40 procent van de rokers bij de voormeting aan dat niets van de tabaksproducten die ze gebruiken uit het buitenland komt. Shagrokers wonen gemiddeld genomen iets dichter bij de grens (mediane afstand 35 in plaats van 40 kilometer), hebben minder vaak een stopintentie en identificeren zich vaker als echte roker dan sigarettenrokers.

Tabel 3.2 laat ook zien in hoeverre rokers de geplande accijnsverhogingen op tabak steunden. De overgrote meerderheid gaf aan het niet eens te zijn met de geplande accijnsverhoging op tabak. Onder sigarettenrokers gaf 53,4 procent aan het helemaal oneens en 23,1 procent het oneens te zijn met de accijnsverhoging op tabak. Onder shagrokers liggen deze percentages op 71,7 procent helemaal oneens en 11,6 procent oneens. Als het belastinggeld dat de accijnsverhoging op tabak oplevert zou worden ingezet om rokers te helpen met stoppen met roken, wordt de steun voor de accijnsverhoging iets groter. Nog steeds is dan respectievelijk 26,0 en 43,6 procent van de sigaretten- en shagrokers het helemaal oneens en 14,8 en 9,6 procent het oneens met de accijnsverhoging op tabak.

Tabel 3.2 Kenmerken sigarettenrokers, shagrokers en alle deelnemers

Kenmerk	**Categorie**	**Sigaretten-rokers** *n=917*	**Shag-rokers** *n=477*	**Totaal** *n=1394*
Leeftijd*	Gemiddelde (sd)	48,8 jaar (15,7)	58,4 jaar (13,5)	52,1 jaar (15,7)
	Mediaan	49,0 jaar	61,0 jaar	54,0 jaar
Geslacht*	Man	43,1%	60,4%	49,0%
	Vrouw	56,8%	39,6%	50,9%
Opleidingsniveau*	Basisonderwijs, vmbo, mbo1	15,8%	30,8%	20,9%
	Havo, vwo, mbo 2-4	49,6%	42,3%	47,1%
	Hbo, wo	32,9%	24,9%	30,2%
	Wil niet zeggen/ onbekend/anders	1,7%	1,9%	1,7%
Aantal jaar roken*	Gemiddelde (sd)	27,9 jaar (16,6)	39,7 jaar (15,3)	32,0 jaar (17,1)
	Mediaan	25,5 jaar	42,0 jaar	33,0 jaar
Aantal sigaretten per dag*	Gemiddelde (sd)	12,8 sigaretten (6,9)	14,4 sigaretten (7,2)	13,3 sigaretten (7,0)

Kenmerk	**Categorie**	**Sigaretten-rokers** *n=917*	**Shag-rokers** *n=477*	**Totaal** *n=1394*
	Mediaan	11,0 sigaretten	15,0 sigaretten	12,0 sigaretten
Koopt op dit moment wel eens rookwaren in het buitenland*	Altijd	10,6%	27,0%	16,2%
	Regelmatig	17,3%	16,4%	17,0%
	Alleen tijdens vakanties	27,8%	10,7%	22,0%
	Op dit moment niet, maar eerder het afgelopen jaar wel	9,9%	8,6%	9,5%
	Het afgelopen jaar niet	34,4%	37,3%	35,4%
Welk deel van de tabaksproducten die u gebruikt, zijn gekocht in het buitenland?*	Niets	44,9%	42,1%	44,0%
	Een klein deel	20,3%	11,9%	17,4%
	(Ongeveer) de helft	9,1%	9,6%	9,3%
	Het grootste deel	10,0%	11,3%	10,5%
	Alles	15,7%	24,9%	18,9%
Afstand tot de grens[1]*	Mediaan	40,0 km	35,0 km	40,0 km
Afstand tot de grens (mediaan (range))[2]	Kwartiel 1 (dichtst bij)	5,0 km (0,0-15,0)	5,0 km (0,0-10,0)	5,0 km (0,0-15,0)
	Kwartiel 2	30,0 km (15,0-40,0)	20,0 km (10,0-35,0)	25,0 km (15,0-40,0)
	Kwartiel 3	55,0 km (40,0-70,0)	45,0 km (35,0-65,0)	50,0 km (40,0-65,0)
	Kwartiel 4 (verst weg)	90,0 km (70,0-140,0)	80,0 km (64,0-140,0)	85,0 km (65,0-140,0)
Stopintentie[3]*	Nee	19,3%	34,6%	24,5%
	Ja, ooit	58,6%	52,0%	56,3%
	Ja, binnen 6 maanden	22,1%	13,4%	19,2%
Ik ben een echte roker*	Helemaal mee oneens	1,9%	1,7%	1,8%
	Mee oneens	7,2%	2,3%	5,5%
	Neutraal	16,6%	13,6%	15,6%
	Mee eens	45,8%	43,6%	45,1%
	Helemaal mee eens	28,6%	38,8%	32,1%
Ik hoor bij de rokers*	Helemaal mee oneens	2,3%	2,5%	2,4%
	Mee oneens	5,5%	3,6%	4,8%
	Neutraal	24,1%	15,9%	21,3%
	Mee eens	42,7%	44,0%	43,2%
	Helemaal mee eens	25,4%	34,0%	28,3%

Kenmerk	Categorie	Sigaretten-rokers *n=917*	Shag-rokers *n=477*	Totaal *n=1394*
De regering gaat de belasting op tabaksproducten verhogen in april 2023 en april 2024. Bent u het eens met deze belastingverhogingen?*	Helemaal mee oneens	53,4%	71,7%	59,7%
	Mee oneens	23,1%	11,6%	19,2%
	Niet mee eens, niet mee oneens	13,2%	10,4%	12,2%
	Mee eens	4,7%	2,7%	4,0%
	Helemaal mee eens	4,5%	2,5%	3,8%
	Weet ik niet	1,1%	1,1%	1,1%
Zou u het eens zijn met een belastingverhoging op tabaksproducten als al het extra belastinggeld zou worden gebruikt om rokers te helpen stoppen?*	Helemaal mee oneens	26,0%	43,6%	32,0%
	Mee oneens	14,8%	9,6%	13,0%
	Niet mee eens, niet mee oneens	25,4%	21,9%	24,2%
	Mee eens	19,0%	17,2%	18,4%
	Helemaal mee eens	11,6%	6,0%	9,7%
	Weet ik niet	3,2%	1,7%	2,7%

sd = standaarddeviatie
*Waarden voor deze variabele zijn statistisch significant verschillend tussen sigaretten- en shagrokers.
[1] Om herleidbaarheid tot individuele respondenten te voorkomen, hebben de panels de hemelsbrede afstand tot de Duitse en Belgische grens aangeleverd per 5 kilometer. Dit is gebaseerd op een tabel van het RIVM met postcodes en kilometers afstand tot beide grenzen. Op basis van deze variabelen is voor elke deelnemer de kortste afstand tot de grens berekend, afgerond op 5 kilometer.
[2] Voor deze variabele zijn de afstanden per 5 km ingedeeld in vier kwartielen. Per kwartiel is de gemiddelde afstand weergegeven. De kwartielen zijn apart berekend voor sigarettenrokers, shagrokers en alle rokers samen.
[3] In de vragenlijst wordt gevraagd naar de stopintentie met de antwoordmogelijkheden ‘Nee’, ‘Ja, binnen 1 maand’, ‘Ja, binnen 6 maanden’, en ‘Ja, maar niet binnen 6 maanden’. Voor consistentie zijn de antwoordcategorieën ‘Ja, binnen 1 maand’ en ‘Ja, binnen 6 maanden’ samengevoegd in de categorie ‘Ja, binnen 6 maanden’.

Figuur 3.2 Leeftijdsverdeling van sigarettenrokers en shagrokers

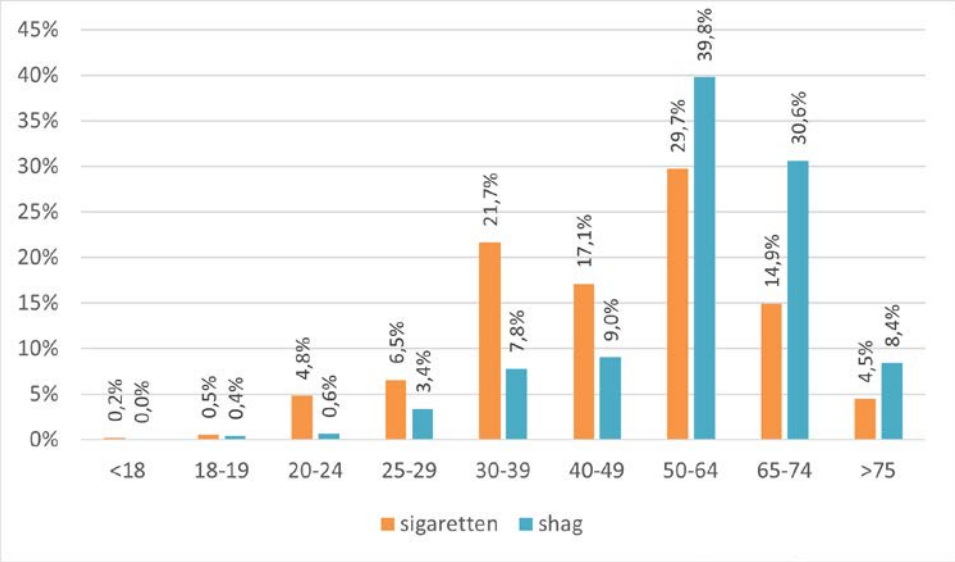

3.3 Voorgenomen gedrag na de accijnsverhoging op tabak

Afhankelijk van de gedragsoptie nam tussen de 18 en 64 procent van de deelnemers zich voor het gedrag aan te passen na de accijnsverhoging op tabak van 1 april 2024.

Tabel 3.3 laat het aandeel van de sigarettenrokers, shagrokers en de totale onderzoekspopulatie zien dat bij de geschatte prijs van rookwaren na de accijnsverhoging van 1 april (€11,20 voor een pakje sigaretten, €24,60 voor een pakje shag) aangeeft minder te gaan roken, te gaan stoppen met roken, rookwaren in het buitenland te gaan kopen en over te stappen op een ander product of merk. De gedragsoptie waar het grootste aandeel rokers aangeeft op over te gaan bij de geschatte prijs na de accijnsverhoging is het kopen van rookwaren in het buitenland: 44,4 procent van de sigarettenrokers en 63,5 procent van de shagrokers zegt dit te doen bij een prijs van €11,20 voor sigaretten of €24,60 voor shag. Het is belangrijk om hierbij te vermelden dat alle deelnemende rokers alle vier de gedragsopties zijn voorgelegd. Rokers die in een eerdere vraag aangaven (deels) hun tabak in het buitenland te kopen, zijn ook gevraagd bij welke prijs ze tabak in het buitenland zouden gaan kopen. Het is dus aannemelijk dat een deel van de grote groep rokers die bij het bedrag na de accijnsverhoging op tabak aangeeft tabak in het buitenland te gaan kopen, dit al doet. De gedragsoptie waar het kleinste aandeel rokers aangeeft op over te gaan bij de geschatte prijs na de accijnsverhoging is stoppen met roken: 17,6 procent van de sigarettenrokers en 28,5 procent van de shagrokers geeft aan dan te gaan stoppen. In deze cijfers kan geen onderscheid gemaakt worden tussen mensen die al een stopintentie hadden en mensen die door de accijnsverhoging een stopintentie ontwikkelden.

Tabel 3.3 Voorgenomen gedragsverandering van sigarettenrokers, shagrokers en de hele groep deelnemers bij de prijs van rookwaren na de accijnsverhoging op tabak van 1 april 2024

Gedragsoptie	**Aandeel rokers dat zich voorneemt het gedrag te gaan veranderen bij de verwachte prijs na de accijnsverhoging van 1 april 2024**		
	Sigaretten-rokers *n= 917*	**Shag-rokers** *n=477*	**Totaal** *n=1394*
Minder gaan roken*	36,1%	52,0%	41,5%
Stoppen met roken*	17,6%	28,5%	21,3%
Sigaretten/shag kopen in het buitenland*	44,4%	63,5%	50,9%
Overstappen op een goedkoper / ander product*	27,5%	52,6%	36,1%

*Het aandeel sigarettenrokers dat zich voorneemt het gedrag te veranderen bij de verwachte prijs na de accijnsverhoging is statistisch significant (p<0,05) verschillend van het aandeel shagrokers dat zich voorneemt het gedrag te veranderen.

3.4 Prijsgevoeligheid voor de vier gedragsopties bij verschillende prijzen van rookwaren

Sigarettenrokers verwachten het vaakst bij een stijgende prijs over te gaan op minder roken, shagrokers op het kopen van tabak in het buitenland.

In ons onderzoek onderscheiden we voor elke gedragsoptie prijsgevoelige rokers van niet-prijsgevoelige rokers. Prijsgevoelige rokers geven aan te verwachten bij een bepaalde prijs van rookwaren over te gaan op de gedragsoptie, bijvoorbeeld dat ze bij een bepaalde prijs voor een pakje sigaretten minder zullen roken. Niet prijsgevoelige rokers verwachten nooit op de gedragsoptie over te gaan, onafhankelijk van de prijs van rookwaren. Deze mensen geven bijvoorbeeld aan nooit te gaan minderen, hoe hoog de prijs van sigaretten ook wordt.

Figuur 3.3 laat zien voor hoeveel gedragsopties sigaretten- en shagrokers verwachten prijsgevoelig te zijn. Bijlage 5 laat zien voor welke combinaties van gedragsopties welk deel van de rokers verwacht prijsgevoelig te zijn. Figuur 3.3 en Bijlage 5 laten zien dat 8,6 procent van de sigarettenrokers en 5,2 procent van de shagrokers verwacht volledig ongevoelig voor de toekomstige prijs van rookwaren te zijn. Deze rokers geven dus aan bij geen enkele toekomstige prijs over te gaan op de vier uitgevraagde gedragsopties. Daarentegen verwacht 30,8 procent van de sigarettenrokers en 37,7 procent van de shagrokers prijsgevoelig te zijn voor alle vier de gedragsopties.

Figuur 3.3 Aantal gedragsopties waarvoor sigaretten- en shagrokers aangeven prijsgevoelig te zijn.

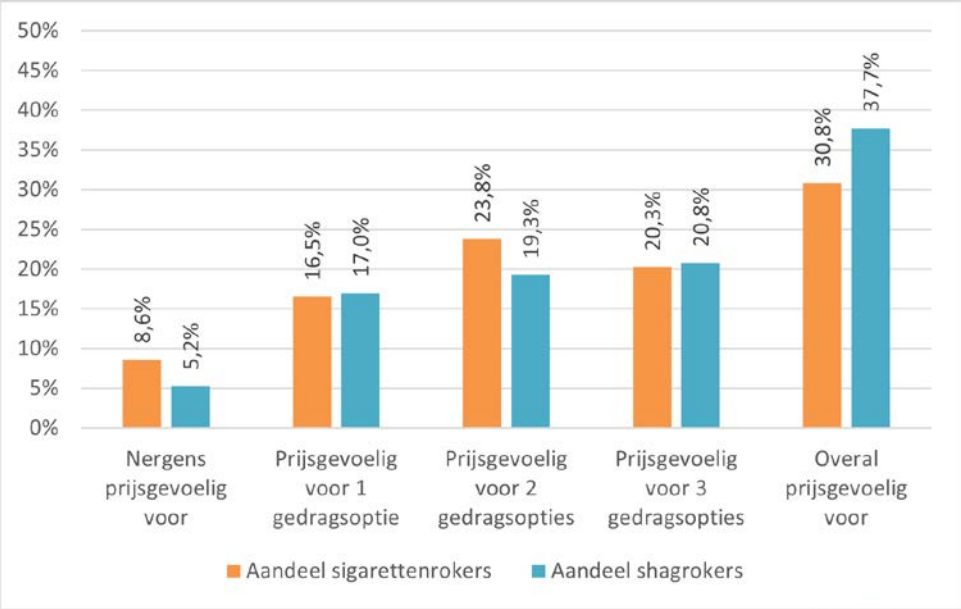

Tabel 3.4 laat per gedragsoptie zien welk deel van de sigaretten- en shagrokers prijsgevoelig is voor de vier gedragsopties. Uit deze tabel kan worden afgeleid dat onder sigarettenrokers het kleinste aandeel mensen (53,6 procent) prijsgevoelig is voor overstappen op een goedkoper product. De gedragsoptie waarvoor sigarettenrokers het vaakst prijsgevoelig zeggen te zijn is minder gaan roken, 70,1 procent zegt dit bij stijgende prijzen op enig moment te gaan doen.

Onder shagrokers is het beeld anders. Van de shagrokers geeft het kleinste aandeel aan prijsgevoelig te zijn voor stoppen met roken, namelijk 55,8 procent van de shagrokers. Shag in het buitenland kopen is voor shagrokers een gedragsaanpassing waar ze het vaakst prijsgevoelig voor denken te zijn. Van de shagrokers dacht 74,8 procent dit bij stijgende prijzen op enig moment te zullen doen.

Tabel 3.4 Percentage sigaretten- en shagrokers dat bij stijgende prijzen verwacht het gedrag te gaan veranderen, uitgesplitst voor vier verschillende gedragsopties.

Gedragsoptie	**Aandeel rokers dat prijsgevoelig zegt te zijn**	
	Sigarettenrokers *n=917*	**Shagrokers** *n=477*
Minder gaan roken	70,1%	70,5%
Stoppen met roken	59,2%	55,8%
Sigaretten/shag kopen in het buitenland*	65,6%	74,8%
Overstappen op een goedkoper product*	53,6%	67,2%

*Het aandeel mensen dat verwacht op het gedrag over te gaan bij een bepaalde prijs is statistisch significant verschillend tussen sigaretten- en shagrokers.

In Bijlage 6 worden de bedragen weergegeven waarbij rokers die verwachten prijsgevoelig te zijn, aangeven op de vier uitgevraagde gedragingen over te gaan. Bijlage 7 laat de mate van prijsgevoeligheid van de gehele groep sigaretten- en shagrokers zien. Op basis van deze mate van prijsgevoeligheid kan per gedragsoptie worden afgeleid bij welk bedrag 50 procent van de sigaretten- en shagrokers verwacht het gedrag aan te passen. Dit bedrag duiden we aan als het mediane omslagbedrag. Tabel 3.5 laat deze mediane omslagbedragen voor de verschillende gedragsopties zien voor sigaretten- en shagrokers. Het laagste mediane omslagbedrag voor sigarettenrokers is voor de gedragsoptie sigaretten kopen in het buitenland, gevolgd door minder gaan roken. Het mediane omslagbedrag voor shagrokers is gelijk voor drie van de vier gedragsopties. Dit komt doordat bij het eerst uitgevraagde bedrag al meteen meer dan 50 procent van de shagrokers aangeeft op deze drie gedragingen over te gaan.

Tabel 3.5 Mediane omslagbedrag per gedragsoptie.

Gedragsoptie	**Bedrag waarbij 50 procent van de rokers verwacht over te gaan op het gedrag**	
	Sigarettenrokers	**Shagrokers**
Minder gaan roken	€13,65	€24,60
Stoppen met roken	€17,00	€38,25
Sigaretten/shag kopen in het buitenland	€12,95	€24,60
Overstappen op een goedkoper product	€17,00	€24,60

3.5 De impact van de intentie om te stoppen met roken op prijsgevoeligheid

Rokers die een intentie hadden om binnen zes maanden te stoppen met roken verwachtten meer prijsgevoelig te zijn voor stoppen met roken en minder roken.

Respondenten werd gevraagd om aan te geven of ze een intentie hadden om te stoppen met roken en zo ja, wanneer (ooit, binnen zes maanden, binnen een maand). We zijn nagegaan of rokers die de intentie hadden om eerder in de toekomst te stoppen met roken *meer* prijsgevoelig zijn om te stoppen met roken en minder te gaan roken en *minder* prijsgevoelig zijn om tabak in het buitenland te kopen en over te stappen op een goedkoper product of merk. Figuur 3.4 laat per gedragsoptie het aandeel rokers zien dat aangeeft prijsgevoelig te zijn, uitgesplitst naar stopintentie. Bijlage 8 laat daarnaast de mate van prijsgevoeligheid van sigaretten- en shagrokers zien, uitgesplitst naar stopintentie.

Uit Figuur 3.4 en Bijlage 8 blijkt dat, voor de gedragsopties minder roken, stoppen met roken en overstappen, het aandeel mensen dat aangeeft prijsgevoelig te zijn statistisch significant verschillend is tussen groepen met een verschillende stopintentie en dat groepen met een verschillende stopintentie bij een andere prijs overgaan op het gedrag. Deze verschillen pakken, zoals verwacht, tussen de gedragsopties

verschillend uit. Zo geven mensen met een intentie om binnen zes maanden te stoppen met roken aan veel vaker te verwachten prijsgevoelig te zijn voor stoppen met roken. Ook geven zij aan al bij een lagere prijs van rookwaren te verwachten te zullen stoppen dan mensen zonder een stopintentie. Ook zijn mensen met een stopintentie eerder geneigd te minderen met roken. Mensen met een intentie om binnen zes maanden te stoppen, geven aan minder snel geneigd te zijn om over te stappen op een goedkoper product dan mensen die aangeven ooit te stoppen, maar meer geneigd te zijn over te stappen dan mensen zonder stopintentie.

Figuur 3.4 Aandeel rokers per gedragsoptie dat verwacht gevoelig te zijn voor de prijs van rookwaren, naar stopintentie.[1]

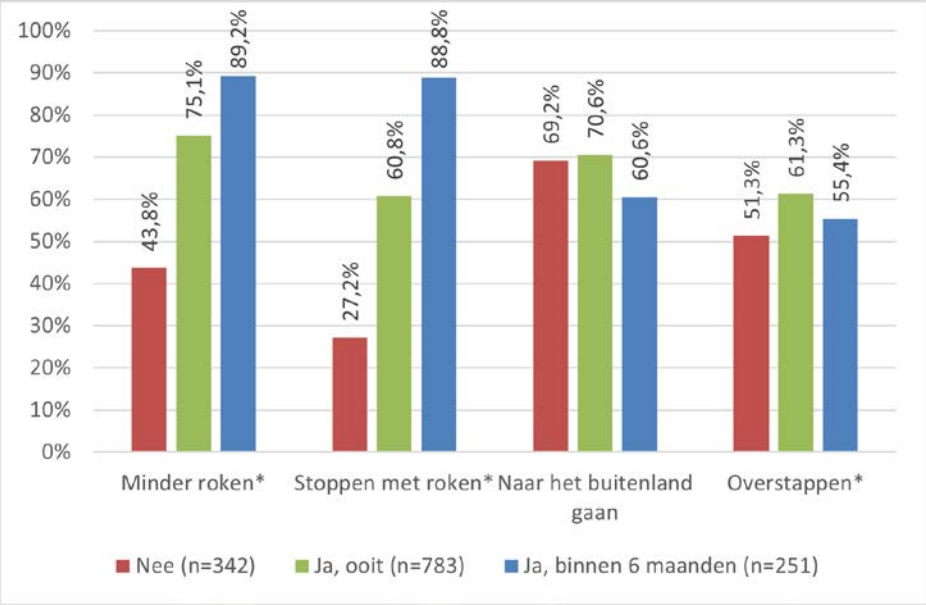

*Het aandeel rokers dat verwacht gevoelig te zijn voor de prijs van rookwaren verschilt statistisch significant tussen tenminste twee van de verschillende stopintenties.
[1] Voor deze analyse zijn de groepen met een intentie om binnen 1 maand en binnen zes maanden te stoppen samengevoegd. Dit vanwege de kleine aantallen deelnemers die binnen een maand zegt te willen gaan stoppen.

3.6 Verwachte prijsgevoeligheid voor de gedragsopties naar leeftijd

Jongeren gaven vaker aan tabak in het buitenland te gaan kopen bij een stijgende prijs van rookwaren dan mensen ouder dan 25 jaar.

Aan ons onderzoek nam een kleine groep van 56 jongere rokers (onder de 25 jaar) deel. Figuur 3.5 laat het aandeel rokers zien dat verwacht prijsgevoelig te zijn, uitgesplitst naar jongere rokers (16-25 jaar) en rokers van 25 jaar of ouder. Uit deze figuur komt naar voren dat jongeren vaker verwachten prijsgevoelig te zijn voor de gedragsoptie tabak in het buitenland kopen dan rokers van 25 jaar of ouder. Hoewel jongeren voor alle gedragsopties vaker aangaven dat ze hierop zullen overgaan bij een prijsverhoging, waren de verschillen tussen jongeren en rokers van 25 jaar en ouder voor de andere gedragsopties niet statistisch significant.

Figuur 3.5 Aandeel rokers per gedragsoptie dat verwacht gevoelig te zijn voor de prijs van rookwaren uitgesplitst voor jongeren (16-25 jaar) en niet-jongeren (≥25 jaar).

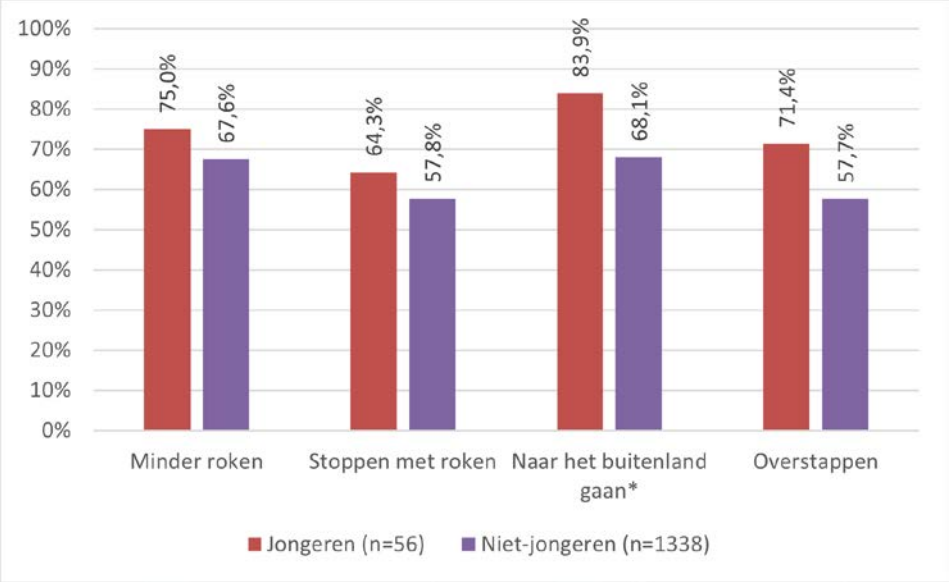

*Het aandeel mensen dat aangeeft prijsgevoelig te zijn voor de gedragsoptie verschilt statistisch significant (p-value<0,05) tussen jongeren en niet-jongeren.

3.7 Invloed van nabijheid van de grens op de verwachte prijsgevoeligheid voor het kopen van rookwaren in het buitenland

Rokers die dichtbij de grens wonen geven vaker aan prijsgevoelig te zijn voor het kopen van rookwaar in het buitenland en dit al te doen bij een lagere prijs.

In Tabel 3.6 is de verwachte prijsgevoeligheid van rokers voor het kopen van tabak in het buitenland uitgesplitst naar de afstand tot de meest nabije grens. Hierbij is de totale groep respondenten verdeeld in kwartielen, waarbij het eerste kwartiel de 25 procent rokers omvat die hemelsbreed het dichtst bij een landsgrens wonen, en het vierde kwartiel de 25 procent rokers die hemelsbreed het verst van een landsgrens vandaan wonen. Daarnaast laat Bijlage 8 de mate van prijsgevoeligheid van sigaretten- en shagrokers uit elke afstandsgroep zien voor het kopen van tabak in het buitenland.

Tabel 3.6 en Bijlage 8 laten zien dat mensen die dichter bij de grens wonen vaker verwachten prijsgevoelig te zijn voor het kopen van tabak in het buitenland en ook al bij een lagere prijs op dit gedrag zeggen over te gaan. In het kwartiel dat het dichtst bij de grens woont (mediane afstand 5 kilometer) geeft desondanks 23,9 procent van de rokers aan bij geen enkele prijs rookwaren in het buitenland te gaan kopen.

Tabel 3.6 Percentage rokers dat aangeeft prijsgevoelig te zijn voor het kopen van rookwaren in het buitenland, uitgesplitst naar afstand tot de grens.

Afstand woonplaats tot de grens*		Aandeel dat aangeeft prijsgevoelig te zijn om rookwaren in het buitenland te zullen kopen
Kwartiel	**Mediane afstand tot de grens (range)**	
Kwartiel 1(dichtst bij)	5 km (0-15)	76,1%
Kwartiel 2	25 km (15-40)	59,1%
Kwartiel 3	50 km (40-65)	44,8%
Kwartiel 4 (verst weg)	85 km (65-140)	43,3%

*Het aandeel mensen dat aangeeft prijsgevoelig te zijn voor in het buitenland kopen is statistisch significant verschillend tussen groepen die dichter en verder van de grens vandaan wonen.

3.8 Conclusie voormeting

De 1394 rokers die de vragenlijst van de voormeting hebben ingevuld waren gemiddeld genomen vaker vrouw, ouder en vaker hbo- of wo-opgeleid dan de Nederlandse rokende bevolking. Van de deelnemende rokers rookte 66 procent voornamelijk of alleen sigaretten en 34 procent rookte voornamelijk of alleen shag. Shagrokers waren gemiddeld genomen ouder, vaker man, rookten vaak al langer en haalden een groter aandeel van hun tabak in het buitenland dan sigarettenrokers.

De gedragsoptie waar het grootste aandeel rokers aangeeft op over te gaan bij de verwachte prijs na de accijnsverhoging is het kopen van rookwaren in het buitenland: 44 procent van de sigarettenrokers en 64 procent van de shagrokers verwachtte dit te gaan doen na 1 april 2024. De gedragsoptie waar het kleinste aandeel rokers aangeeft op over te gaan bij de geschatte prijs na de accijnsverhoging is stoppen met roken: 18 procent van de sigarettenrokers en 29 procent van de shagrokers verwachtte dit te gaan doen.

Sigarettenrokers verwachtten het vaakst prijsgevoelig te zijn voor minder roken en sigaretten in het buitenland kopen, shagrokers verwachtten het vaakst prijsgevoelig te zijn voor shag in het buitenland kopen. Minder dan 10 procent van de rokers verwacht voor geen van de gedragsopties prijsgevoelig te zijn. Ruim 30 procent van de rokers verwacht daarentegen prijsgevoelig te zijn voor alle vier de gedragsopties.

Rokers met de intentie om binnen zes maanden te stoppen met roken namen zich vaker en bij een lager bedrag voor te stoppen met roken en minder te roken dan rokers met de intentie om ooit of niet te stoppen. Jongeren namen zich iets vaker voor rookwaren in het buitenland te gaan kopen dan andere rokers. Mensen die dichter bij de grens wonen, verwachtten ook vaker over te gaan op het kopen van rookwaren in het buitenland.

4 Daadwerkelijk gedrag na de accijnsverhoging op tabak van 1 april 2024

4.1 Kenmerken van de respondenten bij de nameting

De respondenten die aan de nameting deelnamen waren grotendeels vergelijkbaar met de respondenten die aan de voormeting meededen.

Van de 1394 deelnemers die de vragenlijst van de voormeting hebben ingevuld, hebben er 1121 (80 procent) ook de vragenlijst voor de nameting ingevuld, zie Figuur 4.1. Deze respons van 80 procent was vergelijkbaar met de respons van 81 procent bij de nameting in 2023. Tabel 4.1 laat de voornaamste kenmerken zien van de deelnemers die de nameting hebben ingevuld, in vergelijking met de deelnemers die de voormeting hebben ingevuld. Bij de nameting was het aandeel rokers dat voornamelijk shag rookte groter dan bij de voormeting. In Bijlage 9 staan nog meer kenmerken beschreven. Op basis van de gegevens in Tabel 4.1 en Bijlage 9 zijn er geen grote verschillen tussen de deelnemers die de nameting hebben ingevuld en de deelnemers die de voormeting hebben ingevuld. Dit is niet zo verrassend, aangezien de 1121 mensen die de nameting hebben ingevuld ook onderdeel zijn van de groep van 1394 mensen die de voormeting hebben ingevuld. Desondanks lijkt het op basis van Tabel 4.1 en Bijlage 9 dat uitval tussen de voor- en nameting niet selectief is geweest. Omdat we niet weten wat er gebeurd is met de deelnemers van de voormeting die de nameting niet hebben ingevuld, is het niet vast te stellen of deelnemers aan de nameting vaker of minder vaak hun gedrag hebben aangepast na de accijnsverhoging op tabak dan deelnemers van de voormeting die de nameting niet hebben ingevuld. Bijlage 10 beschrijft het daadwerkelijke gedrag ten opzichte van het voorgenomen gedrag.

Figuur 4.1 Respondenten van de voormeting en de nameting, het aantal uitvallers, het aantal rokers dat gestopt is en het aantal rokers dat een stoppoging heeft gedaan.

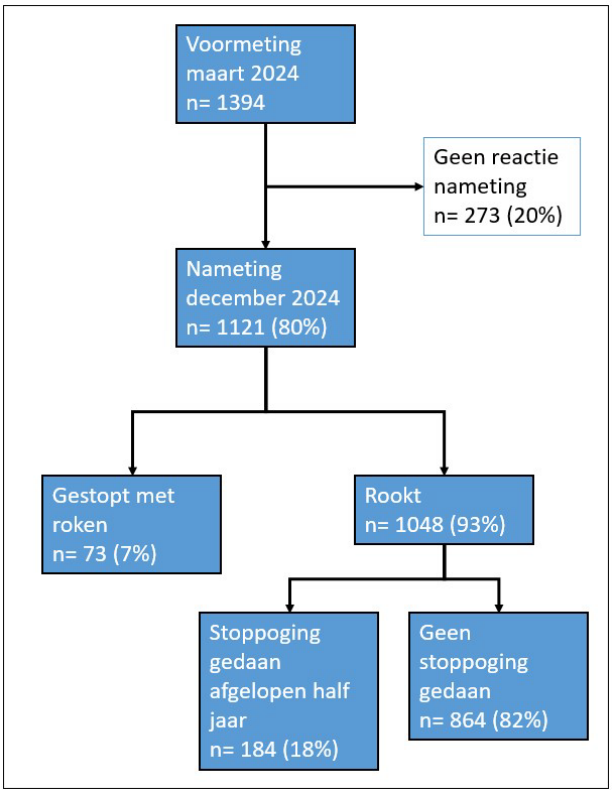

Tabel 4.1 Kenmerken deelnemers voormeting en nameting.

Kenmerk	**Categorie**	**Deelnemers voormeting** *n= 1394*	**Deelnemers nameting** *n= 1121*
Leeftijd (in jaren)	Gemiddelde (sd)	52,1 jaar (15,6)	52,8 jaar (16,0)
	Mediaan (1ste en 3de kwartiel)	54,0 jaar (39,0-65,0)	54,0 jaar (40,0-65,0)
Geslacht	Man	49,0%	48,5%
	Vrouw	51,9%	51,4%
	Anders	0,1%	0,1%
Opleidingsniveau	Basisonderwijs, vmbo, mbo1	20,9%	20,8%
	Havo, vwo, mbo 2-4	47,1%	46,6%
	Hbo, wo	30,2%	31,0%
	Wil niet zeggen/ onbekend/anders	1,7%	1,5%
Afstand tot de grens, in kilometers[1]	Gemiddelde (sd)	43,9 km (33,1)	43,3 km (32,7)
	Mediaan (1ste en 3de kwartiel)	40,0 km (15,0- 65,0)	40,0 km (15,0-65,0)
Afstand tot de grens, in kilometers (mediaan)[2]	Kwartiel 1 (dichtst bij)	5,0 km	5,0 km
	Kwartiel 2	25,0 km	30,0 km

Kenmerk	Categorie	Deelnemers voormeting *n= 1394*	Deelnemers nameting *n= 1121*
	Kwartiel 3	50,0 km	55,0 km
	Kwartiel 4 (verst weg)	85,0 km	90,0 km
Indien nog rokend: voornaamste rookwaren (n nameting=1048)	Sigaretten	65,8%	53,7%
	Shag of Hulzentabak	34,2%	43,3%
	E-sigaret (vape)	-	1,7%
	Anders (bijv. sigaren)	-	1,3%
Indien nog rokend: aantal sigaretten per dag (n nameting=1048)	Gemiddelde (sd)	13,3 sigaretten (7,0)	13,7 sigaretten (7,6)
	Mediaan	12,0 sigaretten (8,0-18,0)	14,0 sigaretten (8,0-20,0)
Indien nog rokend: aantal jaar roken	Gemiddelde (sd)	32,0 jaar (17,1)	32,0 jaar (17,0)
	Mediaan	33,0 jaar (17,0-45,5)	33,2 jaar (18,0-45,5)
Indien nog rokend: stopintenties (n nameting=1048)	Nee	24,5%	47,1%
	Ja, ooit/maar niet binnen 6 maanden	56,3%	28,8%
	Ja, binnen 6 maanden	19,2%	24,0%

sd: standaarddeviatie.
[1] Om herleidbaarheid te voorkomen, hebben de panels de afstand tot de Duitse en Belgische grens aangeleverd per 5 kilometer. Dit is gebaseerd op een tabel van het RIVM met postcodes en kilometers afstand tot beide grenzen. Op basis van deze variabelen is voor elke deelnemer de kortste afstand tot de grens berekend, afgerond op 5 kilometer.
[2] Voor deze variabele zijn de afstanden per 5 km ingedeeld in vier kwartielen. Per kwartiel is de gemiddelde afstand weergegeven. De kwartielen zijn apart berekend voor de voor- en nameting.

4.2 Rokers die gestopt zijn met roken of een stoppoging hebben gedaan

1 op de 15 rokers is gestopt met roken en iets minder dan 1 op de 5 rokers heeft een stoppoging gedaan.

Van de deelnemers die de vragenlijst tijdens de nameting hebben ingevuld, zijn er 73 (6,5 procent) gestopt met roken. Bijna 60 procent van de mensen die zijn gestopt met roken, gaf aan dat zij al meer dan twee maanden waren gestopt op het moment dat zij de vragenlijst tijdens de nameting invulden (Bijlage 9). Dit betekent dat zij binnen vijf maanden na de accijnsverhoging van 1 april 2024 gestopt zijn. Van de resterende 1048 deelnemers, hebben er 184 (17,6 procent; 16,4 procent van alle deelnemers in de nameting) in het half jaar voor het invullen van de vragenlijst één of meerdere stoppogingen gedaan (Figuur 4.1 en Bijlage 9). In totaal heeft dus 23 procent van alle deelnemers aan de nameting een al dan niet geslaagde stoppoging ondernomen.

4.2.1 *Belangrijkste redenen om te stoppen met roken of een stoppoging te doen*

Tabel 4.2 laat de belangrijkste redenen zien waarom rokers gestopt zijn of geprobeerd hebben te stoppen met roken. Gezondheid werd het vaakst genoemd als reden om (te proberen) te stoppen met roken, namelijk door 82,2 procent van de rokers die gestopt zijn en 84,2 procent van de rokers die een stoppoging hebben gedaan. Financiële redenen werden genoemd door respectievelijk 52,1 procent en 57,1 procent van de rokers die gestopt zijn en de rokers die een stoppoging hebben gedaan. De accijnsverhoging op tabak was voor 11 procent van de rokers die gestopt zijn en 20,1 procent van de rokers die een stoppoging hebben gedaan de belangrijkste reden om die stoppoging te doen. Voor respectievelijk 34,2 en 28,8 procent speelde de accijnsverhoging wel mee in de keuze om te (proberen te) stoppen met roken, maar was dit niet de belangrijkste reden.

Tabel 4.2 Belangrijkste redenen voor rokers om te (proberen te) stoppen met roken.

Kenmerk	Categorie	Gestopt of stoppoging (n = 257)	Gestopt (n = 73)	Stoppoging (n = 184)
Wat waren de belangrijkste redenen om te stoppen?[1]	Gezondheid	83,7%	82,2%	84,2%
	Financiële redenen	55,6%	52,1%	57,1%
	Sociale redenen/sociale druk	18,7%	17,8%	19,0%
	Kinderwens/ zwangerschap	4,3%	4,1%	4,3%
	Anders	6,6%	15,0 %	3,3%
Accijnsverhoging van 1 april 2024 een reden om te (proberen) te stoppen met roken?	Ja, de belangrijkste reden	17,5%	11,0%	20,1%
	Ja, maar niet de belangrijkste reden	46,3%	34,2%	51,1%
	Nee	36,2%	54,8%	28,8%

[1]Meerdere antwoordopties mogelijk.

4.2.2 *Kenmerken van rokers die gestopt zijn of een stoppoging hebben gedaan*

Tabel 4.3 laat de kenmerken uit de voormeting zien van rokers die gestopt zijn of een stoppoging hebben gedaan en van rokers die niet gestopt zijn of geen stoppoging hebben gedaan. Uit deze tabel komt naar voren dat rokers die gestopt zijn of een stoppoging hebben gedaan vaker bij de voormeting aangaven de intentie te hebben om binnen zes maanden te stoppen (42 procent) dan rokers die geen stoppoging hebben gedaan (12 procent). Vijf procent van de rokers gaf bij de voormeting aan geen stopintentie te hebben, maar is sindsdien wel gestopt of heeft een stoppoging gedaan. Tabel 4.3 laat verder zien dat de rokers die gestopt zijn of geprobeerd hebben te stoppen iets vaker sigaretten- dan shagrokers zijn (74 procent ten opzichte van 63 procent), gemiddeld minder lang rookten (30 jaar ten opzichte van 33

jaar) en minder sigaretten per dag rookten (12 sigaretten ten opzichte van 13 sigaretten) dan rokers die geen stoppoging hebben gedaan.

Rokers die geen stoppoging hebben gedaan, gaven bij de voormeting vaker aan dat het de mensen die belangrijk voor ze zijn niet zou uitmaken of ze stopten of niet (33 procent ten opzichte van 18 procent), terwijl rokers die wel een stoppoging hebben gedaan vaker aangaven dat mensen die belangrijk voor hen zijn heel blij zouden zijn als ze zouden stoppen met roken (46 procent ten opzichte van 26 procent). Ook gaven rokers die geen stoppoging hebben gedaan bij de voormeting vaker aan dat ze het helemaal eens waren met de stellingen ‘Ik ben een echte roker’ (33 procent ten opzichte van 27 procent) en ‘Ik hoor bij de rokers’ (30 procent ten opzichte van 24 procent). Hieruit komt een beeld naar voren dat rokers die niet gestopt zijn of die niet geprobeerd hebben om te stoppen zichzelf vaker zien als een echte roker, en dat rokers die gestopt zijn of dit hebben geprobeerd in elk geval meer sociale steun vanuit hun omgeving hebben ervaren dan rokers die niet geprobeerd hebben te stoppen. Een kanttekening bij deze gegevens is dat uit de vraagstelling niet opgemaakt kan worden of het om sociale steun of om sociale druk vanuit de omgeving gaat.

Tabel 4.3 Kenmerken uit de voormeting van de groep die bij de nameting aangaf een stoppoging te hebben gedaan ten opzichte van de groep die aangaf dit niet gedaan te hebben.

Kenmerk	**Categorie**	**Gestopt / geprobeerd te stoppen (n = 257)**	**Niet gestopt / geprobeerd te stoppen (n = 864)**
Stopintentie voormeting*	Nee	4,7%	30,3%
	Ja ooit	52,9%	57,8%
	Ja, binnen 6 maanden	42,4%	11,9%
Voornaamste rookwaren voormeting*	Sigaretten	74,7%	62,8%
	Shag	25,3%	37,2%
Aantal jaren roken voormeting*	Gemiddelde (sd)	29,5 jaar (17,3)	32,7 jaar (16,8)
	Mediaan (1ste en 3de kwartiel)	30,0 jaar (14,0-45,0)	35,0 jaar (20,0-47,0)
Aantal sigaretten per dag voormeting*	Gemiddelde (sd)	12,4 sigaretten (6,1)	13,4 sigaretten (7,2)
	Mediaan (1ste en 3de kwartiel)	10,0 sigaretten (8,0-18,0)	12,0 sigaretten (8,0-18,0)
Wat zouden de mensen die belangrijk voor u zijn (bijvoorbeeld familie of vrienden) er van vinden als u de komende drie maanden stopt met roken? (voormeting) *	Daar zouden ze helemaal niet blij mee zijn	0,8%	0,7%
	Daar zouden ze niet blij mee zijn	3,5%	1,7%
	Het zou hen niet uitmaken	18,3%	33,0%

Kenmerk	Categorie	Gestopt/ geprobeerd te stoppen (n = 257)	Niet gestopt/ geprobeerd te stoppen (n = 864)
	Daar zouden ze blij mee zijn	31,5%	38,9%
	Daar zouden ze heel blij mee zijn	45,9%	25,7%
Ik ben een echte roker (voormeting)*	Helemaal mee oneens	3,1%	1,2%
	Mee oneens	7,0%	5,1%
	Neutraal	17,5%	14,9%
	Mee eens	45,9%	45,6%
	Helemaal mee eens	26,5%	33,2%
Ik hoor bij de rokers (voormeting)*	Helemaal mee oneens	2,3%	2,3%
	Mee oneens	7,4%	4,3%
	Neutraal	20,2%	20,7%
	Mee eens	45,9%	42,8%
	Helemaal mee eens	24,1%	29,9%

sd: standaarddeviatie
*Rokers die gestopt zijn of een stoppoging hebben ondernomen scoren statistisch significant verschillend op deze variabele in vergelijking met rokers die geen stoppoging hebben ondernomen.

4.3 Rokers die hebben aangegeven minder te zijn gaan roken

Ruim een op de vijf rokers gaf aan minder te zijn gaan roken en ruim een op de acht rokers gaf aan tijdelijk minder te hebben gerookt na de voormeting in maart 2024.

Tabel 4.4 laat zien of rokers (tijdelijk) minder zijn gaan roken op basis van zelfgerapporteerde gedragsverandering en het verschil in gemiddeld aantal gerookte sigaretten per dag tussen de voor- en nameting. Ruim een op de vijf (22 procent) rokers gaf aan minder te zijn gaan roken sinds de accijnsverhoging van 1 april 2024. Voor een op de vier rokers (25 procent) was het gerapporteerde aantal sigaretten bij de nameting lager dan bij de voormeting.

Tabel 4.4 Percentage rokers dat aangeeft minder te zijn gaan roken, zowel zelf-gerapporteerde gedragsverandering als de vergelijking van gedrag bij de voor- en nameting.

Kenmerk	Categorie	Percentage rokers (n = 1048)
Bent u sinds maart 2024 (tijdelijk) minder gaan roken?	Ja, ik ben tijdelijk minder gaan roken, maar ik rook nu weer meer	13,2%
	Ja, ik rook nog steeds minder	22,2%
	Nee	64,6%

Kenmerk	Categorie	Percentage rokers (n = 1048)
Verschil in gemiddeld aantal gerookte sigaretten per dag tussen de voor- en nameting[1]	Rokers die minder sigaretten roken bij de nameting ten opzichte van de voormeting	25,1%
	Rokers die evenveel sigaretten roken bij de voor- en nameting	40,0%
	Rokers die meer sigaretten roken bij de nameting ten opzichte van de voormeting	32,9%
	Ontbrekende informatie	2,0%

[1]Berekend op basis van zelfgerapporteerd aantal gerookte sigaretten of shags per dag.

In Figuur 4.2 is het verschil in het aantal sigaretten dat mensen bij de nameting aangaven te roken ten opzichte van de voormeting uitgesplitst naar de rokers die hebben aangegeven tijdelijk minder te zijn gaan roken, minder te zijn gaan roken en niet minder te zijn gaan roken.

Figuur 4.2 laat zien dat onder de groep mensen die heeft aangegeven minder te zijn gaan roken, 46 procent ook een gemiddeld lager aantal sigaretten per dag rapporteerde bij de nameting ten opzichte van de voormeting. Daarentegen rapporteerde 30 procent geen verschillend aantal bij de nameting ten opzichte van de voormeting en rapporteerde 24 procent een hoger aantal bij de nameting ten opzichte van de voormeting. Ook bij de mensen die aangaven *niet* minder te zijn gaan roken is een zelfde inconsistentie waarneembaar tussen het aantal sigaretten dat ze gemiddeld zeiden te roken bij de voor- en nameting. In totaal gaf 18 procent uit deze groep bij de nameting toch een lager aantal gerookte sigaretten per dag op.

Figuur 4.2 Verschil in zelf gerapporteerd aantal sigaretten gerookt per dag tussen voor- en nameting, uitgesplitst naar zelfrapportage van het minder roken sinds 1 april 2024 (geminderd/tijdelijk geminderd/niet geminderd). Een min-getal in het verschil in aantal sigaretten geeft hierbij aan dat iemand minder rookte bij de nameting dan bij de voormeting. Een positief getal geeft aan dat iemand meer rookte bij de nameting dan bij de voormeting.

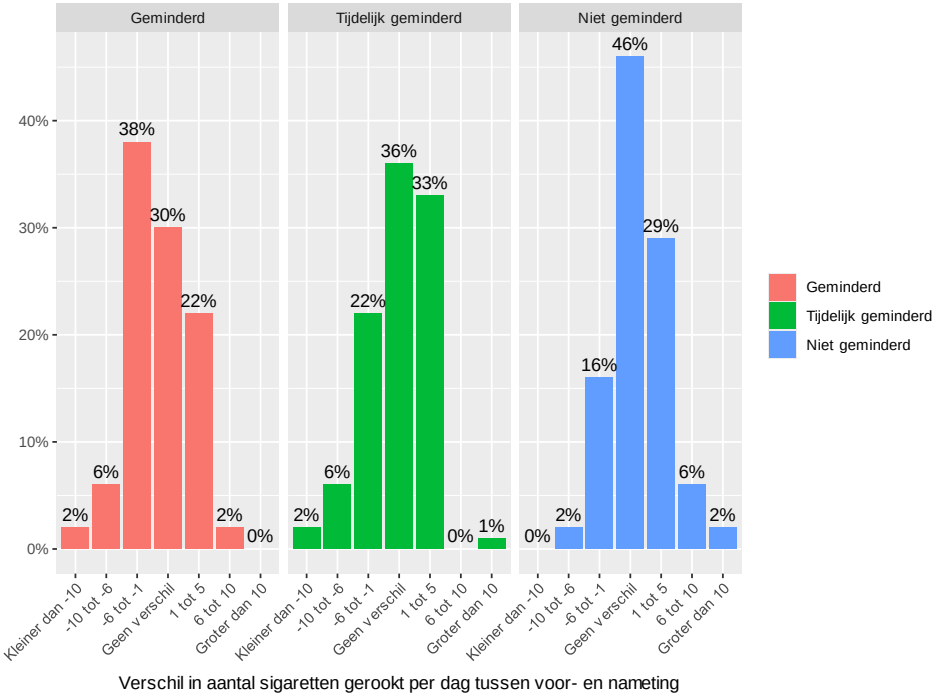

4.3.1 *Belangrijkste redenen om (tijdelijk) minder te zijn gaan roken*

Tabel 4.5 laat zien dat gezondheid en financiële redenen de belangrijkste redenen waren voor rokers om (tijdelijk) minder te gaan roken. De accijnsverhoging speelde een rol voor 78 procent van de rokers die tijdelijk minder zijn gaan roken en voor 59 procent van rokers die minder zijn gaan roken.

Tabel 4.5 Belangrijkste redenen voor rokers om (tijdelijk) minder te gaan roken.

Kenmerk	Categorie	Tijdelijk geminderd (n = 138)	Geminderd (n = 233)
Wat waren de belangrijkste redenen om minder te gaan roken?[1]	Gezondheid	65,9%	74,7%
	Financiële redenen	60,1%	48,5%
	Sociale redenen/sociale druk	16,7%	13,7%
	Kinderwens/ zwangerschap	8,0%	5,2%
	Anders	5,8%	6,4%
Accijnsverhoging van 1 april 2024 een reden om te (proberen) te stoppen met roken?	Ja, de belangrijkste reden	35,5%	18,9%
	Ja, maar niet de belangrijkste reden	42,8%	40,3%
	Nee	21,7%	40,8%

[1]Meerdere antwoordopties mogelijk.

4.3.2 *Kenmerken van rokers die (tijdelijk) minder zijn gaan roken*

Tabel 4.6 laat kenmerken zien van de rokers die hebben aangegeven (tijdelijk) minder te zijn gaan roken en rokers die dit niet hebben aangegeven. De groep die aangaf minder te zijn gaan roken, rookte bij de voormeting gemiddeld minder sigaretten per dag dan de groep die tijdelijk minder rookte en de groep die helemaal niet minder rookte. De groep die aangaf tijdelijk minder te zijn gaan roken, rookte bij de voormeting minder lang dan de groep die minder is gaan roken en de groep die niet minder is gaan roken. Van de rokers die tijdelijk minder hebben gerookt, gaf 38 procent aan dat mensen die heel belangrijk voor hen zijn heel blij zouden zijn als zij zouden stoppen met roken. Dit percentage was lager onder rokers die minder zijn gaan roken (33 procent) en rokers die niet minder zijn gaan roken (26 procent). De rokers die minder zijn gaan roken gaven bij de voormeting minder vaak aan dat zij het helemaal eens waren met de stellingen ‘Ik ben een echte roker’ en ‘Ik hoor bij de rokers’ dan de rokers die tijdelijk geminderd hebben of niet minder zijn gaan roken. De mensen die minder zijn gaan roken identificeerden zich dus minder vaak als doorgewinterde roker dan de andere groepen.

Tabel 4.6 Kenmerken voormeting van groep die bij de nameting aangaf minder te zijn gaan roken ten opzichte van de groepen die tijdelijk en niet zijn geminderd.

Kenmerk	Categorie	Geminderd (n = 233)	Tijdelijk geminderd (n = 138)	Niet geminderd (n = 677)
Aantal sigaretten per dag (voormeting) *	Gemiddelde (sd)	10,6 sigaretten (5,7)	13,2 sigaretten (6,8)	14,1 sigaretten (7,3)
	Mediaan (1ste en 3de kwartiel)	10,0 sigaretten (7,0-15,0)	12,0 sigaretten (8,0-19,0)	13,0 sigaretten (10,0-20,0)
Aantal sigaretten per dag nameting ten opzichte van voormeting*	Gemiddelde (sd)	-1,1 sigaretten (4,2)	-0,1 sigaretten (5,0)	1,1 sigaretten (4,1)
	Mediaan (1ste en 3de kwartiel)	0,0 sigaretten (-2,3-0,0)	0,0 sigaretten (-2,0-2,0)	0,0 sigaretten (0,0-3,0)
Stopintentie voormeting*	Nee	12,9%	8,7%	32,9%
	Ja ooit	61,4%	57,2%	55,2%
	Ja, binnen 6 maanden	25,8%	34,1%	11,8%
Voornaamste rookwaren voormeting*	Sigaretten	67,8%	73,2%	62,0%
	Shag	32,2%	26,8%	38,0%
Aantal jaren roken voormeting*	Gemiddelde (sd)	32,7 jaar (17,8)	27,0 jaar (16,7)	32,7 jaar (16,5)
	Mediaan (1ste en 3de kwartiel)	35,1 jaar (15,7-50,0)	28,6 jaar (11,1-40,1)	35,0 jaar (20,0-46,0)
Wat zouden de mensen die belangrijk	Daar zouden ze helemaal niet blij mee zijn	0,4%	1,4%	0,7%

Kenmerk	Categorie	Geminderd (n = 233)	Tijdelijk geminderd (n = 138)	Niet geminderd (n = 677)
voor u zijn (bijvoorbeeld familie of vrienden) er van vinden als u de komende drie maanden stopt met roken? (voormeting)	Daar zouden ze niet blij mee zijn	2,6%	2,2%	1,8%
	Het zou hen niet uitmaken	29,6%	23,2%	32,2%
	Daar zouden ze blij mee zijn	34,8%	35,5%	38,8%
	Daar zouden ze heel blij mee zijn	32,6%	37,7%	26,4%
Ik ben een echte roker (voormeting)*	Helemaal mee oneens	1,7%	2,2%	1,3%
	Mee oneens	6,9%	7,2%	4,7%
	Neutraal	22,3%	13,0%	13,9%
	Mee eens	51,9%	45,7%	43,3%
	Helemaal mee eens	17,2%	31,9%	36,8%
Ik hoor bij de rokers (voormeting)*	Helemaal mee oneens	0,9%	2,9%	2,5%
	Mee oneens	5,6%	5,1%	4,9%
	Neutraal	24,0%	15,9%	20,5%
	Mee eens	51,9%	44,9%	39,9%
	Helemaal mee eens	17,6%	31,2%	32,2%

sd: standaarddeviatie.
*Rokers die hebben geminderd, scoren statistisch significant verschillend op deze variabele dan rokers die geen stoppoging hebben ondernomen.

4.4 Rokers die hun rookwaren (vaker) in het buitenland zijn gaan kopen

Driekwart van de rokers koopt een deel van of al hun rookwaar in het buitenland.

Tabel 4.7 geeft het koopgedrag in het buitenland en verandering van het koopgedag in het buitenland weer. Drie op de tien rokers geven bij de nameting aan dat zij altijd naar het buitenland gaan om rookwaar te kopen. Vier op de tien rokers geven aan dat alle tabak die zij roken uit het buitenland afkomstig is.

Drie op de tien rokers gaf aan dat zij rookwaar in het buitenland zijn gaan kopen en een op de vier rokers gaf aan vaker rookwaar in het buitenland te zijn gaan kopen sinds de accijnsverhoging van 1 april 2024. Wanneer we het gerapporteerde koopgedrag van rokers bij de voormeting vergelijken met het gerapporteerde koopgedrag bij de nameting zien we dat de helft van de rokers die bij de voormeting aangaf niet in het buitenland te kopen, bij de nameting wel aangeeft (een deel van) hun rookwaar in het buitenland te hebben gekocht.

Er bestaat een discrepantie tussen de zelfgerapporteerde gedragsverandering met betrekking tot het kopen van rookwaar in het buitenland en de antwoorden op de vragen over de frequentie van het kopen in het buitenland en het aandeel rookwaar uit het buitenland in de voor- en nameting (Bijlage 11). Zo blijkt bijvoorbeeld dat bijna 60 procent van de rokers die bij de nameting aangaf 'rookwaar in het buitenland te zijn gaan kopen', bij de voormeting al aangaf rookwaar in het buitenland te kopen. Deze discrepantie wijst er op dat vragen over koopgedrag uit het buitenland mogelijk niet geïnterpreteerd zijn zoals bedoeld en/of dat mensen het ingewikkeld vinden om hun daadwerkelijke gedrag of gedragsverandering consistent te rapporteren.

Tabel 4.7 Koopgedrag en verandering in het kopen van rookwaar in het buitenland.

Kenmerk	**Categorie**	**Aandeel rokers nameting**
Koopt u uw rookwaren in het buitenland?	Ja, altijd	29,4%
	Ja, regelmatig	19,9%
	Ja, als ik op vakantie ben	17,6%
	Ik koop zelf nooit rookwaren in het buitenland, maar iemand anders neemt het voor mij mee uit het buitenland	9,6%
	Nee, maar eerder dit jaar wel	-
	Nee, nooit	23,5%
Welk deel van de tabaksproducten die u zelf gebruikt, is gekocht in het buitenland?	Alles	40,4%
	Het grootste gedeelte	15,1%
	(ongeveer) de helft	6,5%
	Een klein deel	13,4%
	Niets	24,6%
Van de rokers die rookwaar in het buitenland kopen: In welk land koopt u rookwaar? (n nameting = 802)	België	17,8%
	Duitsland	67,9%
	Luxemburg	22,6%
	Overig	20,6%
Bent u sinds maart 2024 (vaker) rookwaar in het buitenland gaan kopen of hebt u anderen (vaker) rookwaar voor u laten kopen in het buitenland? (n nameting = 1048)	Nee, ik koop niet in het buitenland	23,5%
	Ja, ik ben rookwaar in het buitenland gaan kopen of heb dit door anderen laten kopen	29,8%
	Ja, ik kocht al rookwaar in het buitenland of liet anderen dit voor mij kopen, maar doe dat vaker sinds maart 2024	24,2%
	Nee	22,5%
Van het aantal rokers dat aangaf bij de voormeting niet	Ja	39,8%
	Ik niet, iemand anders doet dat voor mij	13,2%

Kenmerk	Categorie	Aandeel rokers nameting
in het buitenland te kopen: Koopt u uw rookwaar in het buitenland? (n nameting = 460)	Nee	47,8%

4.4.1 Belangrijkste redenen om vaker sigaretten in het buitenland kopen

Tabel 4.8 laat zien in hoeverre de accijnsverhoging op tabak een reden was voor mensen om (vaker) rookwaar in het buitenland te gaan kopen. Hierbij beschouwen we de groepen rokers die hebben aangegeven 'in het buitenland te zijn gaan kopen' en 'vaker in het buitenland te zijn gaan kopen' als de rokers die hebben aangeven hun koopgedrag in het buitenland te hebben veranderd sinds de accijnsverhoging van 1 april 2024 (zelfgerapporteerde gedragsverandering). De rokers die hebben aangegeven 'niet in het buitenland te kopen' en 'niet vaker in het buitenland te hebben gekocht' beschouwen we als rokers die hun koopgedrag in het buitenland niet hebben aangepast. Hieruit blijkt dat de accijnsverhoging voor bijna alle rokers die rookwaar in het buitenland zijn gaan kopen een rol speelde (voor 88 procent de belangrijkste reden en voor 9 procent een van de redenen, maar niet de belangrijkste). De accijnsverhoging was voor driekwart van de rokers die vaker in het buitenland zijn gaan kopen de belangrijkste reden om dit vaker te doen.

Tabel 4.8 Rol van accijnsverhoging bij het kopen van rookwaar in het buitenland.

Kenmerk	Categorie	Rokers die rookwaar in het buitenland zijn gaan kopen ***n=312***	Rokers die vaker rookwaar in het buitenland zijn gaan kopen ***n=254***
Accijnsverhoging van 1 april 2024 een reden om (vaker) rook waar in het buitenland te kopen?	Ja, de belangrijkste reden	87,5%	74,0%
	Ja, maar niet de belangrijkste reden	9,3%	15,4%
	Nee	3,2%	10,6%

4.4.2 Kenmerken van rokers die vaker in het buitenland zijn gaan kopen

Tabel 4.9 laat de kenmerken van rokers zien die (vaker) in het buitenland zijn gaan kopen (zelfgerapporteerde verandering in koopgedrag in het buitenland) en van rokers die niet (vaker) rookwaren in het buitenland zijn gaan kopen (zelfgerapporteerde geen verandering in koopgedrag in het buitenland). Rokers die (vaker) rookwaren in het buitenland zijn gaan kopen woonden dichter bij de grens dan de rokers die niet (vaker) in het buitenland zijn gaan kopen. Ook gaven zij vaker aan een echte roker te zijn en bij de rokers te horen.

Tabel 4.9 Kenmerken voormeting van groep die bij de nameting aangaf (vaker) rookwaren in het buitenland te zijn gaan kopen ten opzichte van de groep die bij de nameting aangaf dit niet gedaan te hebben.

Kenmerk	**Categorie**	**Rokers die (vaker) rookwaren in het buitenland zijn gaan kopen** *n= 566*	**Rokers die niet (vaker) rookwaren in het buitenland zijn gaan kopen** *n= 482*
Afstand tot de grens (per 5 kilometer, hemelsbreed)*	Gemiddelde (standaard deviatie)	40,4 km (32,0)	47,6 km (33,0)
	Mediaan (1ste en 3de kwartiel)	35,0 km (11,3-65,0)	45,0 km (20,0-70,0)
Stopintentie	Nee	27,4%	22,8%
	Ja, ooit	57,1%	56,6%
	Ja, binnen 6 maanden	15,5%	20,5%
Ik ben een echte roker *	Helemaal mee oneens	1,6%	1,5%
	Mee oneens	3,7%	7,7%
	Neutraal	14,1%	17,4%
	Mee eens	46,8%	44,0%
	Helemaal mee eens	33,7%	29,5%
Ik hoor bij de rokers *	Helemaal mee oneens	2,3%	2,1%
	Mee oneens	3,4%	7,1%
	Neutraal	19,1%	22,6%
	Mee eens	45,2%	40,9%
	Helemaal mee eens	30,0%	27,4%
Aantal jaren roken voormeting	Gemiddelde (sd)	32,0 jaar (17,1)	31,9 jaar (16,7)
	Mediaan (1ste en 3de kwartiel)	33,1 jaar (17,9-46,2)	33,0 jaar (18,5-45,0)

sd: standaarddeviatie.

De meeste rokers die hun sigaretten uit het buitenland halen, kopen deze in Duitsland (67,9 procent) (zie Tabel 4.7). Omdat het prijsverschil van tabak groter is tussen Nederland en Duitsland dan tussen Nederland en België is in Tabel 4.10 een uitsplitsing gemaakt naar de afstand tot de Duitse en de Belgische grens. Tabel 4.10 laat zien dat rokers die het dichtste bij de Duitse grens wonen een groter aandeel sigaretten uit het buitenland halen dan rokers die het dichtst bij de Belgische grens wonen.

Tabel 4.10 Aankopen in het buitenland, uitgesplitst naar nabijheid van of België of Duitsland.

Kenmerk	Categorie	Rokers voor wie België het dichtstbijzijnde land is	Rokers voor wie Duitsland het dichtstbijzijnde land is
Welk deel van de tabaksproducten die u zelf gebruikt, is gekocht in het buitenland?	Alles	35,5%	43,7%
	Het grootste gedeelte	14,8%	15,1%
	(ongeveer) de helft	6,4%	6,6%
	Een klein deel	15,2%	12,2%
	Niets	28,1%	22,5%

Wanneer we het deel van de tabaksproducten dat in het buitenland gekocht wordt vermenigvuldigen met het aantal sigaretten dat rokers gemiddeld per dag roken kunnen we een schatting maken van het percentage sigaretten dat in het buitenland gekocht wordt (Bijlage 12). Hieruit blijkt dat tijdens de nameting in 2024 ongeveer 62 procent van de gerookte tabakswaren uit het buitenland kwam (Tabel 4.11). Dit percentage ligt hoger onder rokers die het dichtste bij de grens wonen (kwartiel 1, 79 procent) en shagrokers (72 procent).

Tabel 4.11 Percentage rookwaar afkomstig uit het buitenland, uitgesplitst naar afstand tot de meest nabije grens in kwartielen.

Kenmerk	Categorie	Percentage rookwaar afkomstig uit het buitenland[1]	Ondergrens[2]	Bovengrens[3]
Benadering percentage rookwaar afkomstig uit het buitenland	Totaal	62,5%	58,6%	66,4%
	Afstand tot de grens kwartiel 1	78,6%	75,0%	82,1%
	Afstand tot de grens kwartiel 2	62,2%	57,5%	67,0%
	Afstand tot de grens kwartiel 3	46,0%	42,6%	49,5%
	Afstand tot de grens kwartiel 4	56,6%	52,5%	59,9%
	Sigaretten-rokers	52,5%	47,5%	57,6%
	Shag-rokers	72,0%	69,3%	74,7%

[1] Interpretatie ‘het grootste deel’ = 75% en ‘een klein deel’ = 25%
[2] Interpretatie ‘het grootste deel’ = 60% en ‘een klein deel’ = 10%
[3] Interpretatie ‘het grootste deel’ = 90% en ‘een klein deel’ = 40%

4.5 Rokers die zijn overgestapt op een goedkoper of ander product

Een op de zeven rokers is overgestapt naar een goedkoper of ander merk/product. Rokers die zijn overgestapt zijn het vaakst overgestapt naar een ander merk of product binnen dezelfde productcategorie.

Van de rokers die meededen aan de nameting heeft 14 procent aangegeven overgestapt te zijn naar een ander merk of product sinds de accijnsverhoging van 1 april 2024 (Tabel 4.12). Van de rokers die hebben aangegeven te zijn overgestapt naar een ander merk of product gaf 42 procent aan te zijn overgestapt naar een ander merk sigaretten en 53 procent gaf aan te zijn overgestapt naar een ander merk shag. Twaalf procent gaf aan zelf sigaretten te zijn gaan schieten en zes procent gaf aan nu (ook) e-sigaretten (vapes) te gebruiken.

Tabel 4.12 Percentage rokers dat aangaf te zijn overgestapt naar een ander merk of product.

Kenmerk	Categorie	Percentage rokers
Bent u sinds maart 2024 (gedeeltelijk) overgestapt op een ander merk of product, of een ander merk of product vaker gaan gebruiken? (n = 1048)	Ja	14,1%
	Nee	85,9%
Van de mensen die aangeven overgestapt te zijn (n = 148): Op welk product bent u overgestapt?[1]	Ik rook nog steeds sigaretten, maar een ander merk	42,4%
	Ik rook nog steeds shag, maar een ander merk	52,7%
	Ik rookte eerst sigaretten, en ben overgestapt op shag	3,1%
	Ik rook nu (ook) e-sigaretten/vapes	6,1%
	Ik gebruik nu (ook) verhitte tabaksproducten	3,4%
	Ik ben zelf sigaretten gaan schieten (met tabak uit een pot of bus)	12,2%
	Ik gebruik nu (ook) cigarillo's	2,0%
	Anders	5,4%

[1]Meerdere antwoordopties mogelijk.

4.5.1 Belangrijkste redenen om over te stappen naar een goedkoper of ander product

Tabel 4.13 laat zien in hoeverre de accijnsverhoging op tabak een reden was voor rokers om over te stappen op een ander product of merk en op welk product of ander merk rokers zijn overgestapt. Bijna 70 procent van de rokers gaf aan dat de accijnsverhoging van 1 april 2024 de belangrijkste reden was om over te stappen op een ander product of merk. Nog eens elf procent van de rokers gaf aan dat de

accijnsverhoging een rol heeft gespeeld bij het overstappen, maar dat dit niet de belangrijkste reden was.

Tabel 4.13 Rol van de accijnsverhoging bij het (gedeeltelijk) overstappen op een ander product of merk.

Kenmerk	**Categorie**	**Rokers die (gedeeltelijk) overgestapt zijn op een ander product of merk** *n= 148*
Accijnsverhoging van 1 april 2024 een reden om (gedeeltelijk) over te stappen op een ander product of merk?	Ja, de belangrijkste reden	68,2%
	Ja, maar niet de belangrijkste reden	10,8%
	Nee	20,9%

4.5.2 *Kenmerken van rokers die zijn overgestapt op een goedkoper of ander product*

Tabel 4.14 laat een aantal kenmerken zien van rokers die (gedeeltelijk) zijn overgestapt, vergeleken met de kenmerken van rokers die niet zijn overgestapt op een ander product of merk. Rokers die zijn overgestapt naar een ander product of merk rookten langer dan de rokers die niet zijn overgestapt. Voor de andere kenmerken vonden we geen significante verschillen tussen beide groepen.

Tabel 4.14 Kenmerken uit de voormeting van de groep die bij de nameting aangaf (gedeeltelijk) overgestapt te zijn op een ander product of merk ten opzichte van de groep die bij de nameting aangaf dit niet gedaan te hebben.

Kenmerk	**Categorie**	**Rokers die (gedeeltelijk) overgestapt zijn op een ander product of merk** *n=148*	**Rokers die niet (gedeeltelijk) overgestapt zijn op een ander product of merk** *n=900*
Stopintentie	Nee	20,9%	26,0%
	Ja, ooit	57,4%	56,8%
	Ja, binnen 6 maanden	21,6%	17,2%
Ik ben een echte roker	Helemaal mee oneens	2,7%	1,3%
	Mee oneens	4,7%	5,7%
	Neutraal	10,8%	16,4%
	Mee eens	43,2%	45,9%
	Helemaal mee eens	38,5%	30,7%
Ik hoor bij de rokers	Helemaal mee oneens	2,0%	2,2%
	Mee oneens	4,7%	5,1%
	Neutraal	16,9%	21,3%
	Mee eens	44,6%	43,0%
	Helemaal mee eens	31,8%	28,3%

Kenmerk	Categorie	**Rokers die (gedeeltelijk) overgestapt zijn op een ander product of merk** *n=148*	**Rokers die niet (gedeeltelijk) overgestapt zijn op een ander product of merk** *n=900*
Aantal jaren roken voormeting *	Gemiddelde (sd)	34,6 jaar (17)	31,5 jaar (17)
	Mediaan (1ste en 3de kwartiel)	40 jaar (20,1-50)	32 jaar (17,7-45)

sd: standaarddeviatie.
*Rokers die zijn overgestapt op een ander product/merk scoren statistisch significant verschillend op deze variabele dan rokers die niet zijn overgestapt.

4.6 Voorgenomen versus gerealiseerde gedragsverandering

In Bijlage 10 zijn de overeenkomsten en verschillen tussen voorgenomen en gerealiseerde gedragsverandering weergegeven. Daarbij is een onderscheid gemaakt tussen het voornemen om het rookgedrag aan te passen na de accijnsverhoging (voorgenomen gedrags*verandering*) en het voornemen om het rookgedrag niet te veranderen (voorgenomen gedrags*behoud)*.

Als we gedrags*verandering* en gedrags*behoud* samen bekijken, blijken voorgenomen en daadwerkelijk gedrag grotendeels overeen te komen: afhankelijk van de gedragsopties kwam 62 tot 76 procent van het daadwerkelijke (gerealiseerde) gedrag overeen met het voorgenomen gedrag. Deze grote overeenkomst tussen voorgenomen en daadwerkelijk gedrag komt echter vooral doordat mensen die zich voornemen hun gedrag niet te veranderen dit ook daadwerkelijk niet doen (gedrags*behoud*). Voor gedrags*verandering* was de intention-behaviour gap wel groot: de meerderheid van de mensen die zich voornamen om het gedrag aan te passen heeft dit niet gedaan. Dit geldt voor stoppen met roken, minderen met roken en overstappen op een ander product. Alleen voor het kopen in het buitenland was er een goede overeenstemming tussen het voornemen om vaker in het buitenland te gaan kopen na de accijnsverhoging en het daadwerkelijk vaker kopen in het buitenland.

Ondanks dat er een grote intention-behaviour gap zichtbaar was voor gedrags*verandering* bleek het aandeel mensen dat het gedrag heeft veranderd statistisch significant groter in de groep die zich ook voornam het gedrag te gaan veranderen dan in de groep die zich dat niet voornam (Bijlage 10). Voorgenomen gedragsverandering lijkt dus wel een voorspellende waarde te hebben voor gerealiseerde gedragsverandering.

4.7 Conclusie nameting

Van de rokers die de vragenlijst van de voormeting hebben ingevuld, heeft 80 procent ook deelgenomen aan de nameting (n = 1121).

Van de deelnemers aan de nameting was 7 procent gestopt met roken en nog eens 18 procent van de respondenten die nog rookte heeft een stoppoging gedaan sinds de accijnsverhoging van 1 april 2024. Bij 64 procent van de rokers die geprobeerd hebben te stoppen of gestopt waren, speelde de accijnsverhoging op tabak een rol bij het stoppen. Gezondheid was de belangrijkste reden om te willen stoppen met roken, gevolgd door financiën. Van de mensen die gestopt zijn of geprobeerd hebben te stoppen, noemde 84 procent gezondheid en 56 procent financiën als reden. Rokers die geprobeerd hebben te stoppen met roken hadden vaker bij de voormeting al een concrete stopintentie (namelijk om binnen zes maanden te stoppen), rookten minder lang, rookten minder sigaretten per dag, rookten vaker sigaretten dan shag, ervaarden meer steun vanuit hun omgeving om te stoppen met roken en identificeerden zichzelf minder vaak als echte roker.

Van de deelnemers die nog rookten bij de nameting gaf 22 procent aan minder te zijn gaan roken, en nog eens 13 procent gaf aan tijdelijk minder te zijn gaan roken, maar nu toch weer meer te roken. Bij het minderen met roken speelde de accijnsverhoging een rol voor 78 procent van de rokers die tijdelijk minder hebben gerookt en voor 59 procent van de rokers die minder zijn gaan roken. Beiden groepen noemde gezondheid als belangrijkste reden om (tijdelijk) minder te roken, gevolgd door financiële redenen. Rokers die zeiden (tijdelijk) minder te zijn gaan roken rookten bij de voormeting gemiddeld minder sigaretten per dag, hadden vaker een concrete stopintentie (binnen zes maanden), rookten vaker sigaretten dan shag, identificeerde zichzelf minder als echte roker en gaven minder vaak aan bij de echte rokers te horen.

Sinds de accijnsverhoging van 1 april 2024 zijn veel rokers hun rookwaar (vaker) in het buitenland gaan kopen: meer dan de helft van de rokers (54 procent) gaf aan hun rookwaar in het buitenland te kopen of dit vaker te zijn gaan doen. Van de rokers die bij de voormeting aangaven hun rookwaar niet in het buitenland te kopen, gaf meer dan de helft (53 procent) bij de nameting aan dit wel te doen, of een ander dit voor hen te laten doen. Ruim 60 procent van de gerookte tabakswaren van respondenten was bij de nameting afkomstig uit het buitenland. De accijnsverhoging speelde een rol voor 97 procent van de rokers die rookwaar in het buitenland zijn gaan kopen, en voor 89 procent van de rokers die vaker rookwaar in het buitenland zijn gaan kopen. Rokers die hun rookwaar (vaker) in het buitenland zijn gaan kopen, woonden dichter bij de grens (Duitsland of België), identificeerden zich vaker als echte roker en vonden ook vaker dat ze bij de echte rokers hoorden. Rokers die het dichtste bij de Duitse grens wonen haalden een groter aandeel sigaretten uit het buitenland dan rokers die het dichtst bij de Belgische grens wonen.

Sinds de accijnsverhoging van 1 april 2024 heeft 14 procent van de rokers aangegeven te zijn overgestapt naar een ander merk of product, voornamelijk naar een ander merk van hetzelfde product. Voor 79 procent van de rokers die zijn overgestapt op een ander merk of product speelde de accijnsverhoging een rol. Rokers die zijn overgestapt op een ander merk of product rookten bij de voormeting gemiddeld langer dan rokers die niet zijn overgestapt.

Er was een grote overeenkomst tussen voorgenomen en daadwerkelijk gedrag na de accijnsverhoging op tabak. Deze grote overeenkomst is vooral toe te schrijven aan de grote overeenkomst tussen voorgenomen en daadwerkelijk gedrags*behoud*. De overeenkomst tussen voorgenomen en daadwerkelijke gedrags*verandering* was minder groot, behalve voor het vaker kopen van rookwaren in het buitenland. Wel is het zo dat mensen die zich voornamen om hun gedrag aan te passen vaker daadwerkelijk hun gedrag veranderden dan mensen die zich niet voornamen hun gedrag aan te passen. Voorgenomen gedragsverandering lijkt dus wel een voorspellende waarde te hebben voor daadwerkelijke gedragsverandering.

5 Trends over de jaren heen

Sinds 2020 zijn er zes metingen geweest. Voor elke accijnsverhoging (april 2020, april 2023 en april 2024) is een voormeting en een nameting uitgevoerd om de verandering in rookgedrag te meten. Zie figuur 5.1 voor de hoeveelheid deelnemers aan deze metingen en voor het percentage deelnemers aan de voormeting dat ook mee deed aan de nameting van dat jaar (de respons). Door deze herhaalde metingen is het mogelijk om de verandering over de tijd, en daarmee de opstapeling van de verschillende accijnsverhogingen, in kaart te brengen. Dit hebben we gedaan voor een aantal kenmerken van de rokerspopulatie en voor de verschillende gedragsopties.

Figuur 5.1 Aantal deelnemers aan de verschillende metingen en de respons bij de nameting van deelnemers aan de voormeting

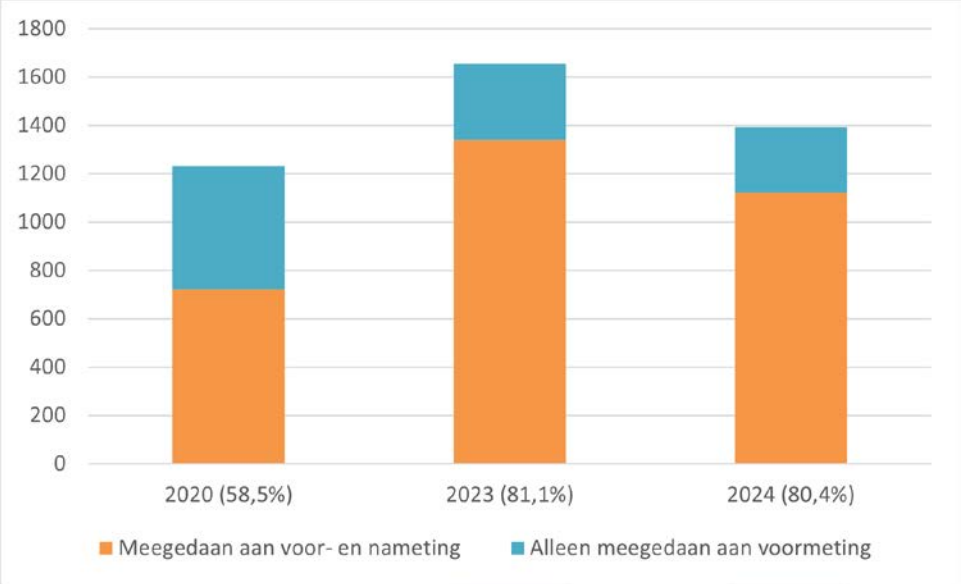

5.1 Kenmerken van rokers over de tijd

De groep rokers in ons onderzoek is over de jaren een steeds meer volhardende groep geworden. De deelnemers die nog rookten bij de vervolgmetingen rookten meer sigaretten per dag, rookten al meer jaren en gaven vaker aan een echte roker te zijn en bij de rokers te horen.

Figuren 5.2, 5.3 en 5.4 laten de leeftijd, het geslacht en het opleidingsniveau zien van de groep rokers in ons onderzoek over de zes metingen heen. Uit deze figuren is op te maken dat de leeftijd van deelnemende rokers over de jaren heen iets is toegenomen, met name tussen de nameting uit 2020 en de voormeting uit 2023. Ook is het aandeel deelnemers met basisschool, vmbo of mbo 1 als opleiding over de jaren heen afgenomen en het aandeel deelnemers met havo, vwo of mbo 2-4 als opleiding toegenomen.

Figuur 5.2 Gemiddelde leeftijd deelnemers aan de zes metingen

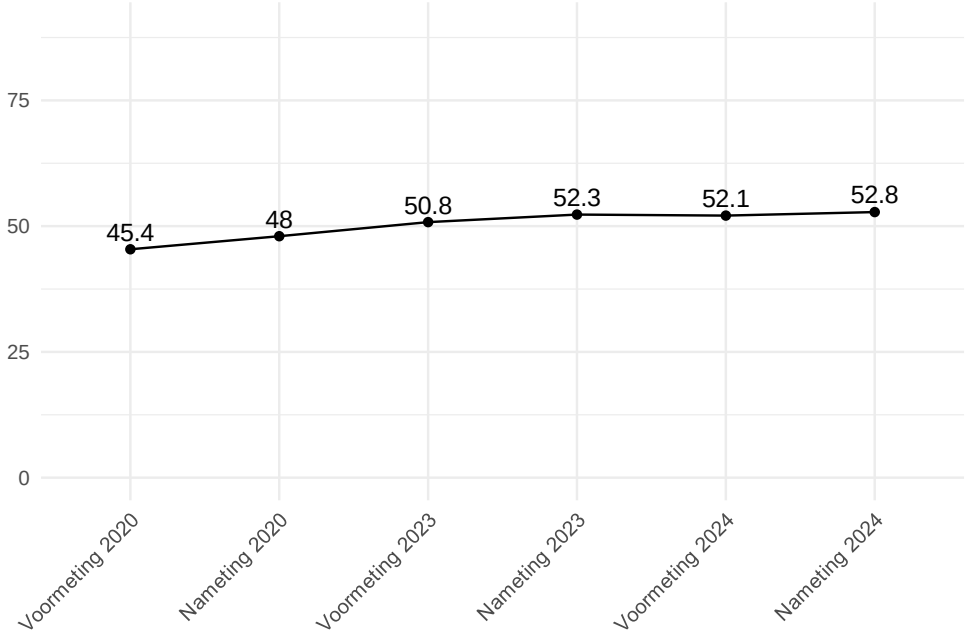

Figuur 5.3 Geslacht van de deelnemers aan de zes metingen

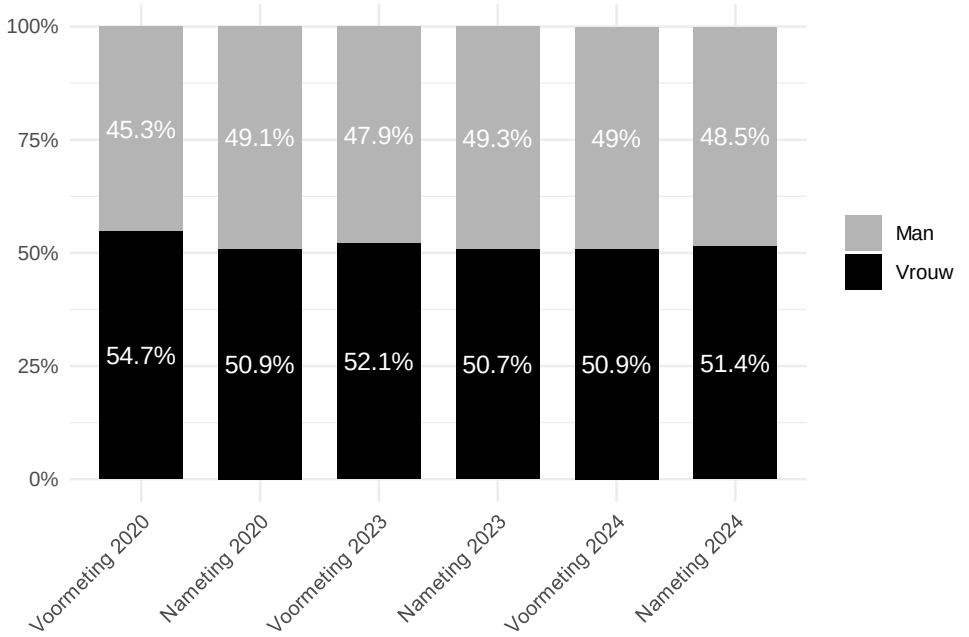

In de voor- en nameting van 2024 werd ook het geslacht ‘anders’ onderscheiden. Omdat deze groep in 2024 klein was (<1 procent van de deelnemers) en niet in kaart is gebracht in 2020 en 2023, is deze groep in deze figuur buiten beschouwing gelaten. Vanwege het buiten beschouwing laten van deze groep tellen de percentages in de figuur voor de voor- en nameting van 2024 niet op tot 100 procent.

Figuur 5.4 Opleidingsniveau van de deelnemers aan de zes metingen

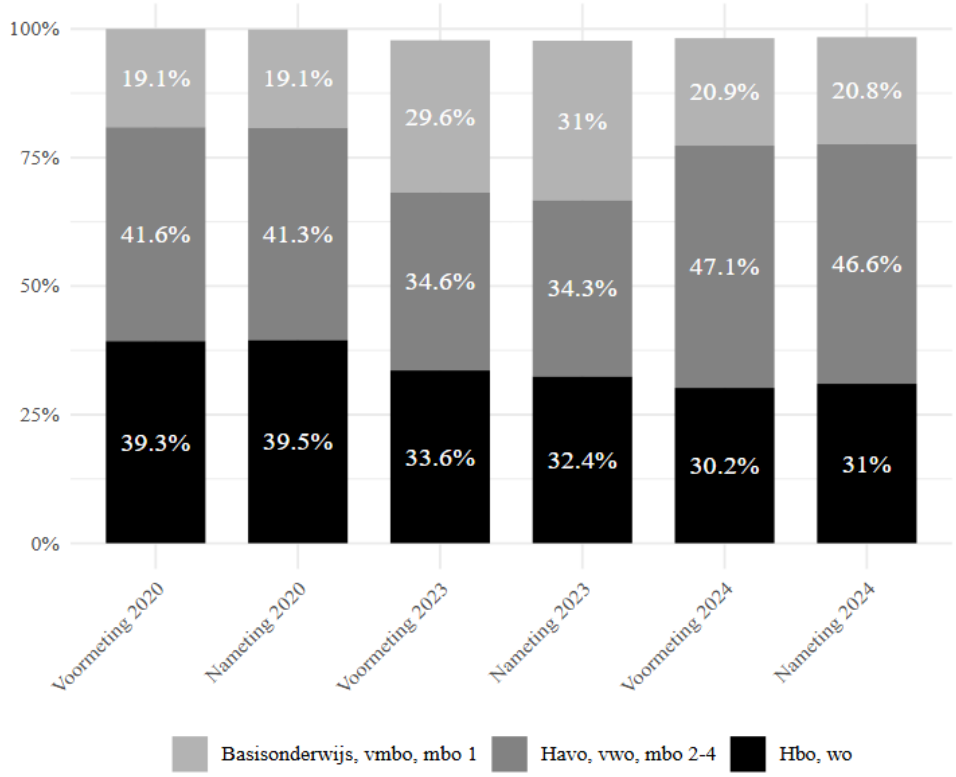

In de voor- en nameting van 2023 en 2024 konden deelnemers ook aangeven hun opleidingsniveau niet te willen vermelden. Omdat de groep die het opleidingsniveau niet wilde vermelden in 2023 en 2024 klein was (<3 procent van de deelnemers) en niet in kaart is gebracht in 2020, is deze groep in deze figuur buiten beschouwing gelaten. Vanwege het buiten beschouwing laten van deze groep tellen de percentages in de figuur voor de voor- en nametingen van 2023 en 2024 niet op tot 100 procent.

Figuren 5.5 tot en met 5.8 laten de veranderingen in rookgedrag en rookattitude zien van de rokerspopulatie over de zes meetmomenten zien. De meeste kenmerken zijn alleen uitgevraagd tijdens de voormeting, waardoor voor deze kenmerken drie meetpunten beschikbaar zijn. Het gemiddeld aantal sigaretten per dag werd uitgevraagd bij elke meting, dus zowel bij de voormetingen als bij de nametingen.

Figuur 5.5 laat zien dat het gemiddeld aantal sigaretten per dag is gestegen van 11,5 bij de voormeting in 2020 tot 13,7 bij de nameting in 2024. De rokers die deelnamen aan de voormeting van 2024 rookten gemiddeld 7 jaar langer dan de rokers uit de voormeting van 2020 (Figuur 5.6). Een klein deel van dit verschil kan worden verklaard door het feit dat sommige rokers uit de populatie van 2020 ook in 2024 nog deel uitmaken van de populatie (en dus inmiddels 4 jaar langer rookten). Een meer waarschijnlijke en belangrijkere verklaring is echter dat de groep rokende respondenten tegenwoordig voornamelijk bestaat uit een groep die ondanks alle genomen maatregelen om het roken te ontmoedigen is blijven roken. Er lijkt dus steeds meer sprake te zijn van een selectie-effect: van de mensen die gevoelig zijn voor deze maatregelen (waaronder de accijnsverhoging) zijn in de loop van de jaren meer mensen gestopt, dan van de mensen die hiervoor ongevoelig

zijn. Daarnaast is belangrijk dat gelegenheidsrokers, die gemiddeld minder sigaretten per dag roken omdat ze niet elke dag roken, niet konden meedoen aan het onderzoek van 2024.

Figuur 5.5 Gemiddeld aantal sigaretten of shags per dag.

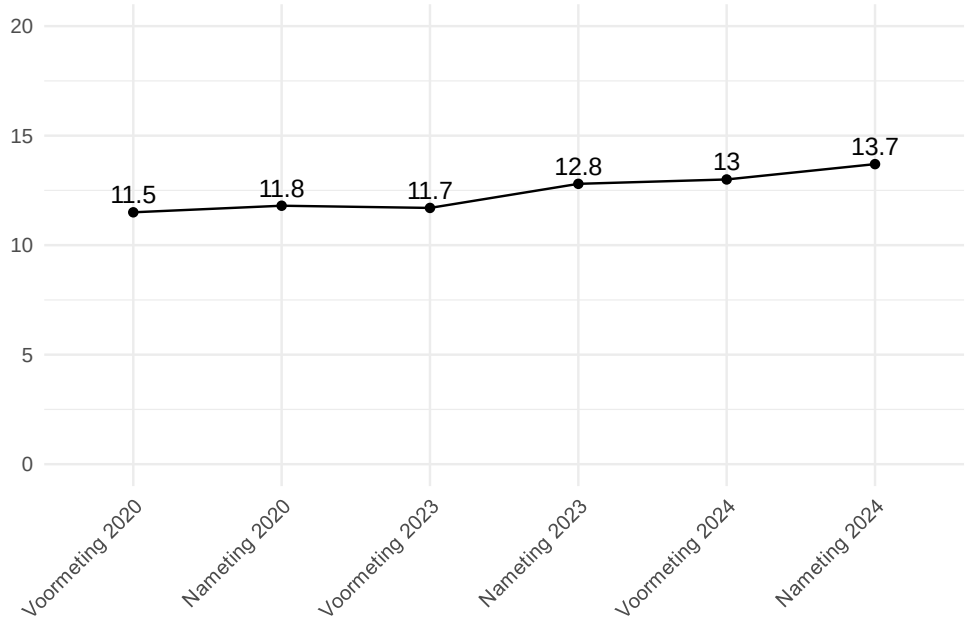

Figuur 5.6 Gemiddeld aantal jaar roken.

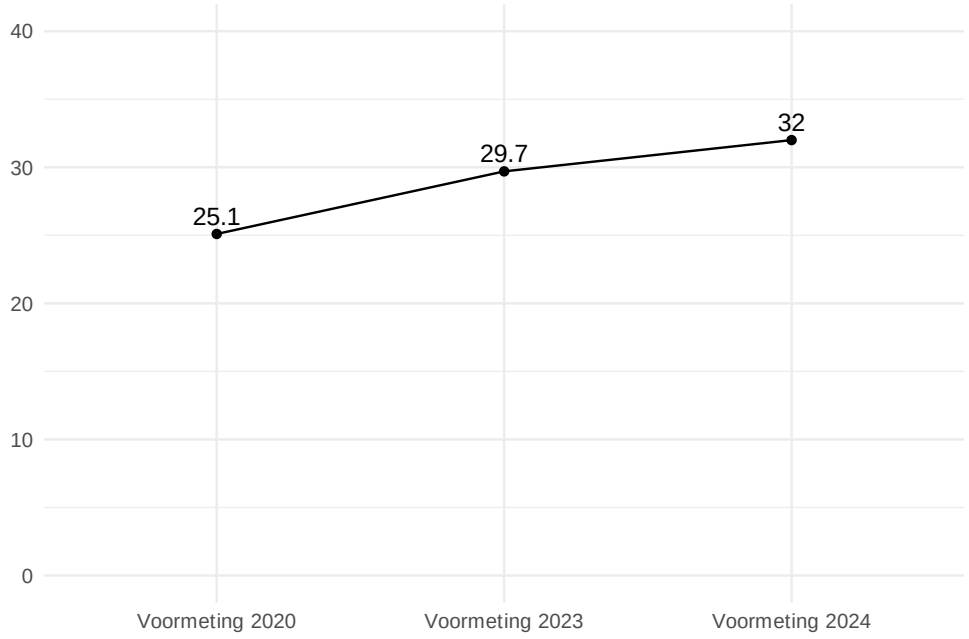

Ook uit de vragen over de identiteit van rokers blijkt dat de groep respondenten steeds meer uit volhardende rokers bestaat. Zo gaf bij de voormeting in 2020 67 procent van de rokers aan het (helemaal) eens te zijn met de stelling ‘ik ben een echte roker’ (Figuur 5.7). In 2024 was dit percentage gestegen tot 77 procent. Bij de stelling ‘ik hoor bij de

rokers' is dit verschil iets kleiner, al gaf 28 procent van de rokers in de voormeting van 2024 aan het hier helemaal mee eens te zijn, ten opzichte van 22 procent in 2020 (Figuur 5.8).

Figuur 5.7 Reactie op de stelling 'ik ben een echte roker'.

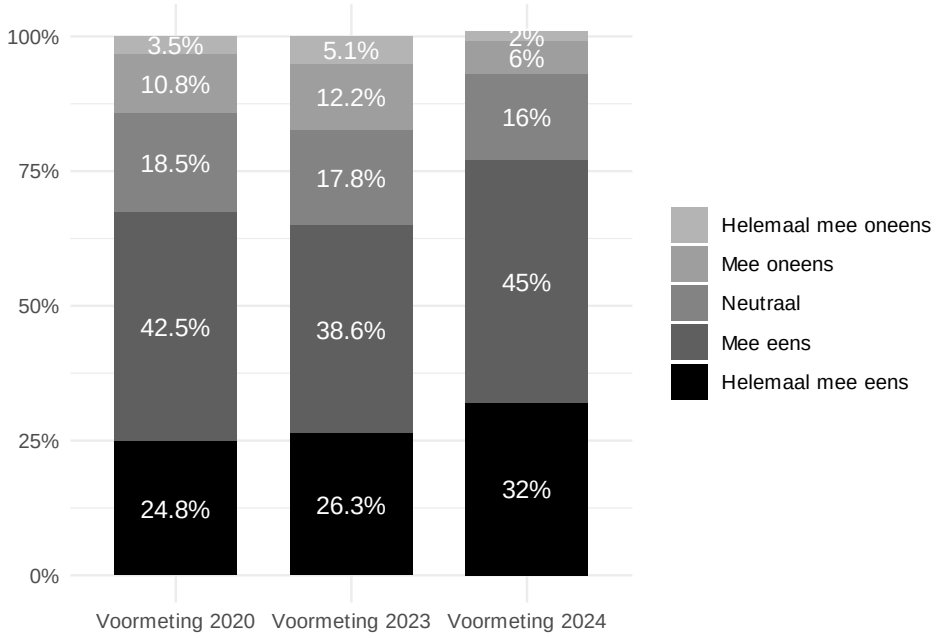

Figuur 5.8 Reactie op de stelling 'ik hoor bij de rokers'.

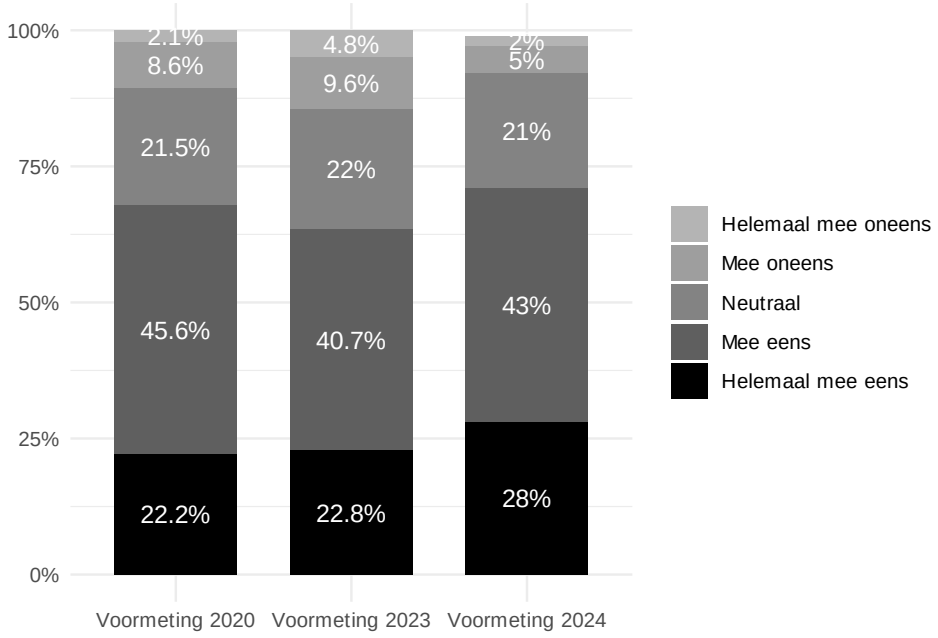

5.2 Gedragsveranderingen na accijnsverhoging

In de huidige en voorgaande rapportages bespraken we telkens vier mogelijke gedragsopties als reactie op de accijnsverhoging van het betreffende jaar: stoppen met roken (of een stoppoging doen), minder

roken, vaker in het buitenland gaan kopen en overstappen op een ander product. Vanwege een trendbreuk in de vraagstelling is de vergelijking over de tijd van de gedragsopties minder roken en overstappen niet betrouwbaar. Daarom presenteren we hier alleen de cijfers over stoppen met roken, stoppoging en het aandeel rookwaren afkomstig uit het buitenland over de tijd.

Stoppen met roken en stoppoging
Het percentage respondenten dat tussen de voor- en nameting gestopt is met roken daalde van ruim 11 procent in 2020 tot minder dan 7 procent in 2024 (Figuur 5.9). Van de respondenten die nog rookten bij de nameting in 2020 had een derde een stoppoging gedaan tussen de voor- en nameting. In 2024 was het aantal rokers dat een stoppoging had gedaan tussen de voor- en nameting gedaald naar minder dan 18 procent.

Figuur 5.9 12 Percentage respondenten dat bij de nameting aangaf sinds 1 april van het betreffende jaar te zijn gestopt met roken, en van de respondenten die nog rookten, het percentage respondenten dat aangaf een stoppoging te hebben gedaan sinds 1 april van het betreffende jaar.

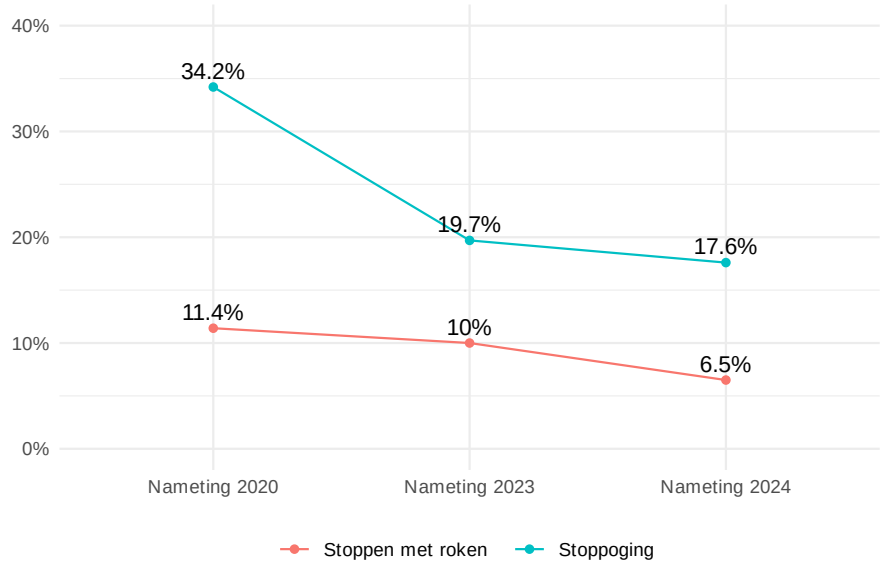

Gezondheid was de belangrijkste reden voor respondenten om te stoppen met roken of een stoppoging te doen in alle drie de nametingen (Figuur 5.10). Het percentage respondenten dat gestopt is met roken en gezondheid als belangrijke reden daarvoor aangaf is gestegen van 76 procent in 2020 naar ruim 82 procent in 2024. Het percentage rokers dat een stoppoging heeft gedaan tussen de voor- en nameting daalde van 34 procent in 2020 naar 18 procent in 2024. Het percentage respondenten dat aangaf dat financiële redenen belangrijk waren voor het stoppen of het doen van een stoppoging nam toe over de tijd. In 2024 gold dit voor 52 tot 57 procent van de respondenten die een al dan niet geslaagde stoppoging hebben gedaan. De belangrijkste redenen voor het doen van een stoppoging hebben we niet uitgevraagd in de nameting van 2020, daarom ontbreken deze gegevens in de figuur. Naast gezondheid en financiële redenen werd ook gevraagd naar sociale

redenen, kinderwens, COVID-19 (alleen in 2020 en 2023), en anders (open antwoord mogelijkheid). Deze antwoordopties werden veel minder vaak opgegeven als reden om gedrag te veranderen en zijn daarom niet in Figuur 5.10 opgenomen.

Figuur 5.10 Percentage respondenten dat aangaf dat financiële redenen of gezondheid een van de belangrijkste redenen waren voor hen om te stoppen met roken of een stoppoging te doen.

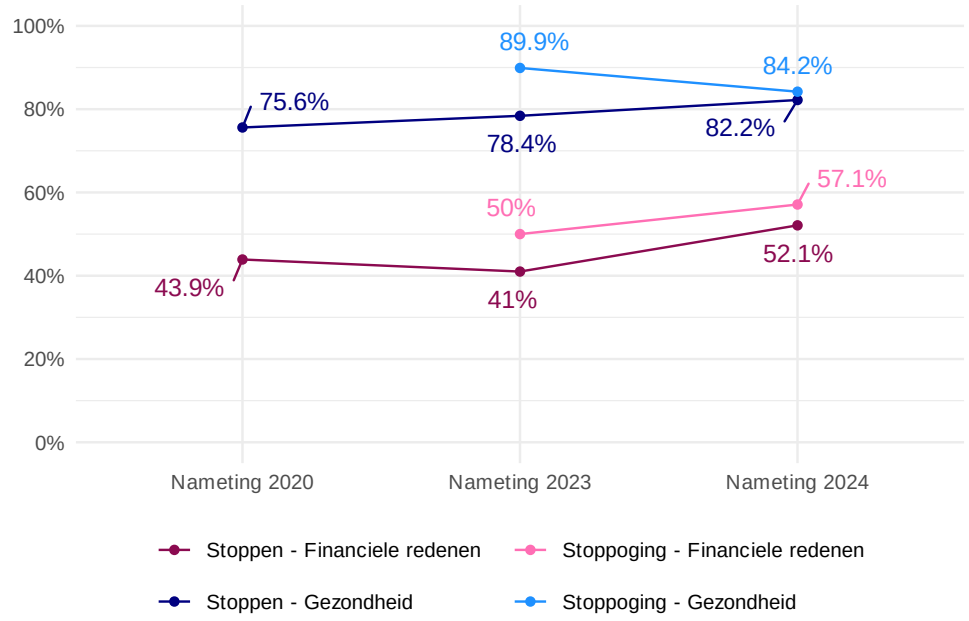

Bij de nameting van 2020 zijn de belangrijkste redenen om een stoppoging te doen niet uitgevraagd. Daarom zijn voor 2020 alleen de belangrijkste redenen om te stoppen opgenomen in de figuur.

Percentage rookwaar uit het buitenland

Bij de voormeting in 2023 en 2024 en de nameting in 2020, 2023 en 2024 is aan respondenten gevraagd welk aandeel van hun rookwaar afkomstig was uit het buitenland. Figuur 5.11 laat de verandering van het aandeel rookwaar uit het buitenland over de tijd zien. Hieruit blijkt dat het aandeel respondenten dat aangaf dat al hun rookwaar uit het buitenland afkomstig is flink gestegen is, van bijna 13 procent bij de voormeting in 2020 tot meer dan 40 procent bij de nameting van 2024. Bij de nameting in 2020 gaf 50 procent van de rokers aan geen rookwaren uit het buitenland te halen, bij de nameting in 2024 was dit nog maar 25 procent van de rokers.

Figuur 5.11 Verdeling van het aantal respondenten naar aandeel rookwaar uit het buitenland (zelf gekocht of door anderen meegebracht).

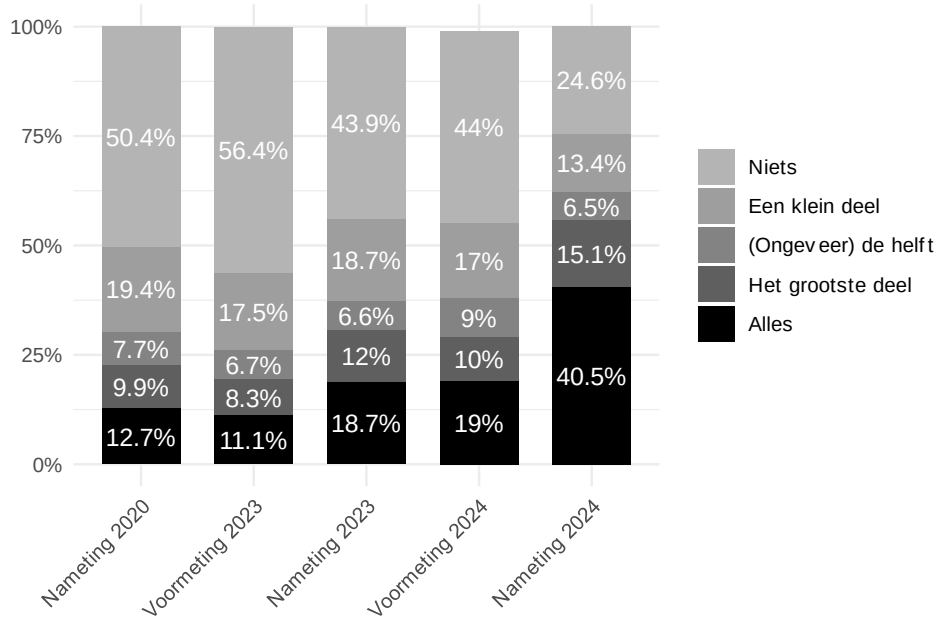

De nieuwe methode voor het berekenen van het percentage rookwaar dat afkomstig is uit het buitenland (Paragraaf 2.2 en Bijlage 12) is ook toegepast op de resultaten van de eerdere metingen. Uit deze berekening blijkt een forse stijging van het percentage rookwaar dat uit het buitenland afkomstig is. Waar bij de nameting van 2020 30 procent van de rookwaren afkomstig was uit het buitenland was dit bij de nameting in 2024 gestegen naar 62 procent (Figuur 5.12). Ook zien we dat deze ‘vlucht’ naar het buitenland groter is voor shagrokers dan voor sigarettenrokers. Bij de nameting van 2024 kwam 72 procent van de gerookte shag uit het buitenland ten opzichte van 53 procent van de sigaretten (Figuur 5.13). Het percentage rookwaar dat afkomstig is uit het buitenland is hoger onder rokers die dichter bij de grens wonen. Bij de nameting in 2024 bleek 79 procent van de rookwaar van rokers die het dichtst bij de grens wonen (eerste kwartiel) afkomstig te zijn uit het buitenland (Figuur 5.14). Rokers die het verste van de grens wonen (vierde kwartiel) haalden bij de nameting in 2024 een groter gedeelte van hun rookwaar uit het buitenland (56 procent) dan rokers uit het derde kwartiel (46 procent). Het percentage rookwaar dat afkomstig is uit het buitenland is gestegen voor alle kwartielen, maar is het meeste toegenomen voor de rokers die het verste van de grens wonen.

Figuur 5.12 Percentage van alle gebruikte rookwaren dat afkomstig is uit het buitenland.

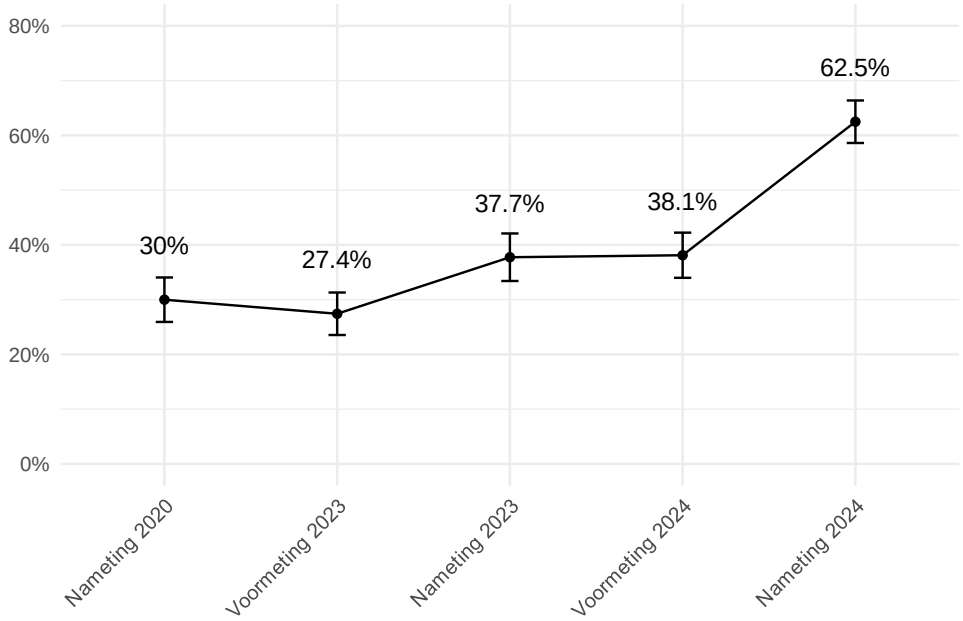

De figuur toont een puntschatting met een boven- en ondergrens. Hierbij is de interpretatie “het grootste deel” = 75% en “een klein deel” = 25% gebruikt als puntschatter. De interpretatie “het grootste deel” = 60% en “een klein deel” = 10% is gebruikt als ondergrens, en “het grootste deel” =90% en “een klein deel” = 40% als bovengrens.

Figuur 5.13 Percentage van alle gebruikte rookwaren dat afkomstig is uit het buitenland, uitgesplitst naar sigaretten en shag.

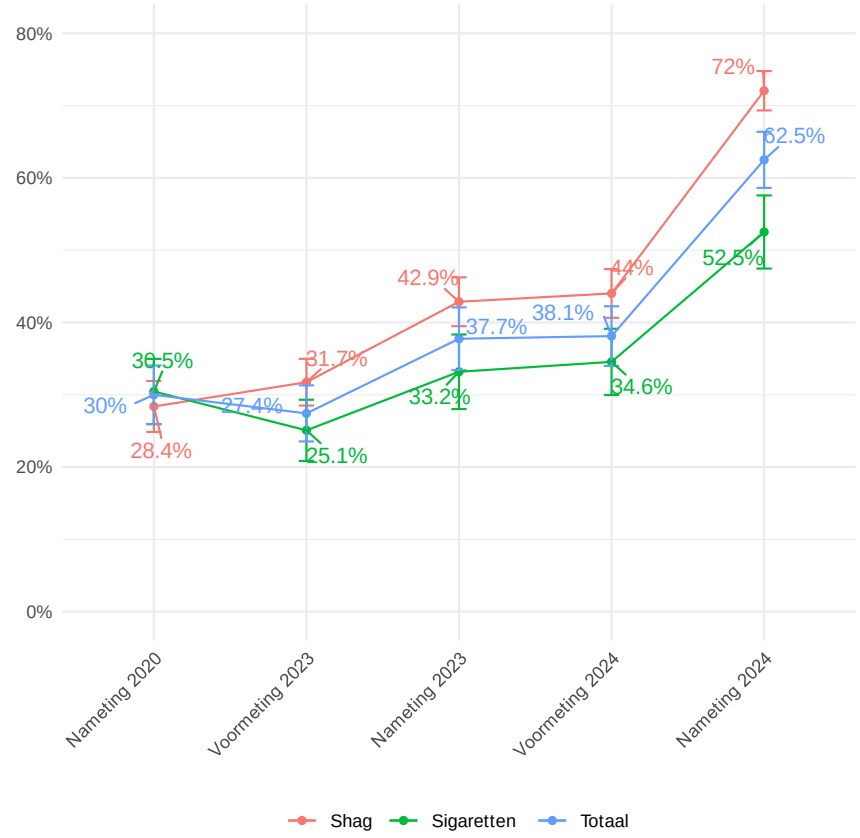

De figuur toont een puntschatting met een boven- en ondergrens. Hierbij is de interpretatie ‘het grootste deel’ = 75% en ‘een klein deel’ = 25% gebruikt als puntschatter. De interpretatie ‘het grootste deel’ = 60% en ‘een klein deel’ = 10% is gebruikt als ondergrens, en ‘het grootste deel’ = 90% en ‘een klein deel’ = 40% als bovengrens.

Figuur 5.14 Percentage van alle gebruikte rookwaren dat afkomstig is uit het buitenland, uitgesplitst naar afstand tot de grens (in kwartielen).

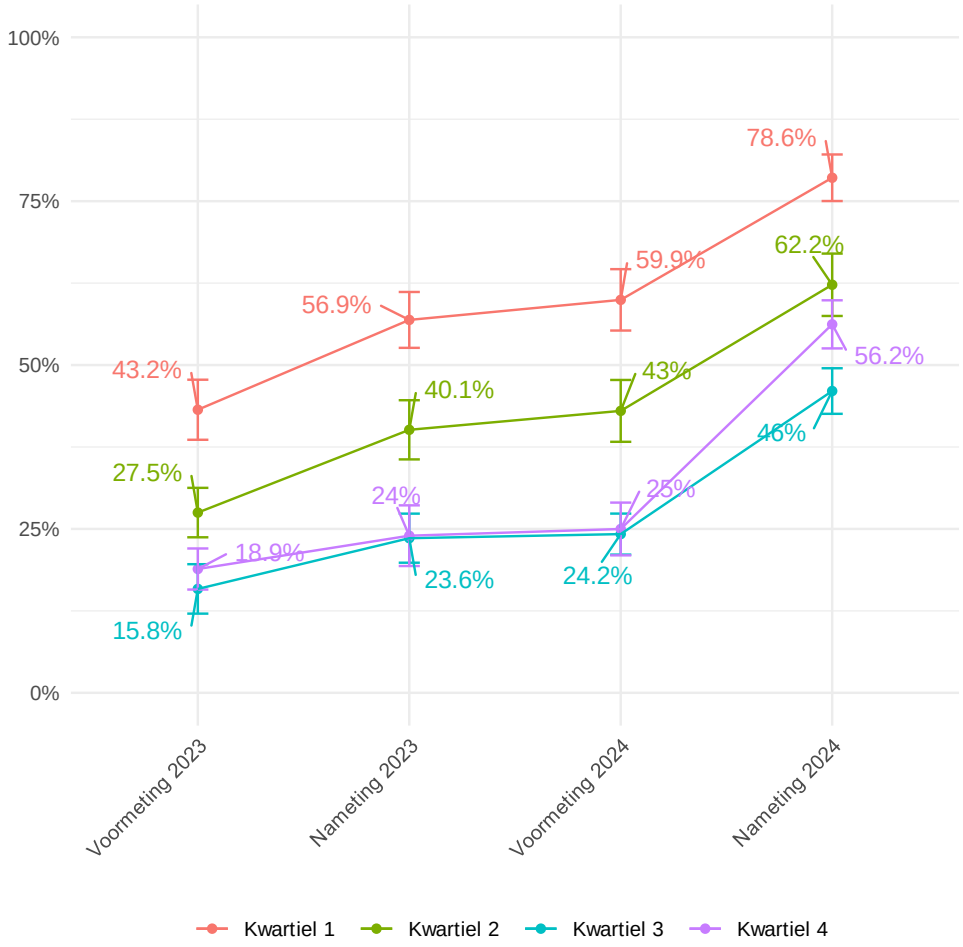

De figuur toont een puntschatting met een boven- en ondergrens. Hierbij is de interpretatie ‘het grootste deel’ = 75% en ‘een klein deel’ = 25% gebruikt als puntschatter. De interpretatie ‘het grootste deel’ = 60% en ‘een klein deel’ = 10% is gebruikt als ondergrens, en ‘het grootste deel’ = 90% en ‘een klein deel’ = 40% als bovengrens.

5.3 Conclusie trends

De respondenten van de verschillende metingen rookten gemiddeld steeds meer sigaretten per dag, hadden een steeds langere rookgeschiedenis en voelden zich steeds vaker een echte roker die bij de rokersgemeenschap hoorde.

Het percentage respondenten dat tussen de voor- en nameting gestopt is met roken daalde van ruim 11 procent in 2020 tot minder dan 7 procent in 2024. Gezondheid bleef de belangrijkste reden voor respondenten om te stoppen met roken of een stoppoging te doen in alle drie de nametingen. Financiële redenen werden belangrijker: in 2024 gaf meer dan de helft van de respondenten aan dat financiën een van de belangrijkste redenen was om te stoppen met roken of een stoppoging te doen.

Het percentage rokers dat aangaf dat (een deel van) hun rookwaar uit het buitenland afkomstig is, is flink gestegen over de jaren. Het percentage rokers dat aangaf dat al hun rookwaar afkomstig is uit het buitenland steeg van bijna 13 procent bij de voormeting in 2020 tot meer dan 40 procent bij de nameting van 2024. Het geschatte totale percentage rookwaren dat afkomstig is uit het buitenland steeg van 30 procent bij de nameting in 2020 tot 62 procent bij de nameting van 2024. De stijging in het percentage rookwaar afkomstig uit het buitenland was veel groter na de accijnsverhoging van 2024 (namelijk 24 procentpunt) dan na de accijnsverhogingen in 2023 (10 procentpunt).

6 Discussie

6.1 Samenvatting resultaten onderzoek in 2024

De 1394 rokers die de vragenlijst van de voormeting hebben ingevuld, waren gemiddeld genomen vaker vrouw, ouder en vaker hbo- of wo-opgeleid dan de Nederlandse rokende bevolking. Ze roken relatief lang, gemiddeld 32 jaar. De onderzoekspopulatie bestond alleen uit rokers die dagelijks sigaretten of shag roken.

Bij de voormeting konden rokers voor verschillende hypothetische toekomstige prijzen van sigaretten en shag aangeven of ze zouden overgaan op stoppen met roken, minderen met roken, overstappen op een ander (goedkoper) product of naar het buitenland zouden gaan voor het aankopen van goedkopere rookwaren. Bij de voormeting gaf 44 procent van de sigarettenrokers en 64 procent van de shagrokers aan dat ze bij de verwachte prijsverhoging van hun rookwaren na 1 april[2] naar het buitenland zouden gaan om daar hun rookwaren te kopen. Deze gedragsoptie was daarmee voor zowel shag- als sigarettenrokers de meest gekozen gedragsoptie. De gedragsoptie waarop het kleinste aandeel rokers aangaf over te gaan bij de geschatte prijs na de accijnsverhoging was stoppen met roken: 18 procent van de sigarettenrokers en 29 procent van de shagrokers verwachtte hierop over te gaan.

Van de 1394 deelnemers die de vragenlijst van de voormeting hebben ingevuld, heeft 80 procent ook de vragenlijst bij de nameting ingevuld. Van deze rokers gaf een kleine 7 procent aan in de tussentijd gestopt te zijn met roken. Nog eens een kleine 18 procent gaf aan een stoppoging te hebben gedaan. Rokers die gestopt zijn of een stoppoging deden, gaven aan dat gezondheid en financiën de belangrijkste redenen waren om te (proberen te) stoppen met roken. De accijnsverhoging was voor 64 procent van de rokers die gestopt zijn of een stoppoging gedaan hebben een reden om te (proberen te) stoppen met roken. Voor 18 procent was het zelfs de belangrijkste reden.

Van de 1048 respondenten die bij de nameting nog rookten, gaf 22 procent aan minder te zijn gaan roken sinds de voormeting. Nog eens 13 procent gaf aan tijdelijk minder gerookt te hebben, maar daarna weer meer te zijn gaan roken. Omdat we zowel gevraagd hebben of rokers bij de nameting zijn geminderd als hoeveel sigaretten/shagrokers bij de voor- en nameting rookten, konden we de gerapporteerde gedragsverandering objectiveren op basis van het verschil in aantal sigaretten/shags die per dag gerookt werd tijdens de voor- en nameting. Hieruit komt naar voren dat slechts de helft van de rokers die bij de nameting zelf aangaven minder te zijn gaan roken, bij de nameting ook daadwerkelijk een lager aantal sigaretten/shags per dag rapporteerde dan bij de voormeting.
Gezondheid en financiën waren de belangrijkste redenen om minder te gaan roken. De accijnsverhoging was voor 78 procent van de rokers die

[2] De prijs van merksigaretten is per 1 april 2024 verhoogd van circa €9 naar circa €11,20 per pakje (24 procent verhoging). De prijs van shag is toen verhoogd van €17,00 naar €24,60 per pakje (45 procent verhoging).

(tijdelijk) minder rookten een reden om te minderen. Voor 36 procent was het zelfs de belangrijkste reden.

Respondenten die nog rookten bij de nameting na de accijnsverhoging bleken hun koopgedrag in het buitenland flink te hebben aangepast. Waar bij de voormeting nog 38 procent van de tabak die deze groep gebruikte uit het buitenland kwam, was dit bij de nameting 62 procent. Van de 1048 rokers die bij de nameting nog rookten, gaf 29 procent aan altijd en 20 procent regelmatig hun rookwaren in het buitenland te kopen. Van de mensen die bij de voormeting aangaven geen tabak in het buitenland te kopen, zei 40 procent dat bij de nameting wel te doen en nog eens 13 procent gaf aan dat anderen tabak voor hen meenamen. De accijnsverhoging was voor 74 tot 88 procent van de rokers de belangrijkste reden om vaker of voor het eerst tabak in het buitenland te gaan kopen.

Van de respondenten die bij de nameting nog rookten, gaf 14 procent aan over te zijn gestapt op een ander product of merk. De overgrote meerderheid van deze groep stapte over naar een goedkoper merk uit dezelfde productgroep. Voor 79 procent van de overstappers heeft de accijnsverhoging een rol gespeeld bij de keuze om over te stappen. Voor 68 procent was het de belangrijkste reden.

In 2024 keken we voor het eerst ook naar de trends over de verschillende meetrondes in 2020, 2023 en 2024. Dan komt een beeld naar voren dat rokers van sigaretten of shag steeds meer volharden in hun rookgedrag. Rokers in het huidige onderzoek roken meer, langer en identificeren zich vaker als roker dan de rokers uit de onderzoeken rond de accijnsverhogingen van 2023 en 2020. Ook zien we dat een steeds kleiner aandeel rokers over de jaren heen een stoppoging doet of daadwerkelijk stopt na een accijnsverhoging op tabak. Rokers kopen over de jaren heen wel een steeds groter aandeel van hun tabak uit het buitenland. De toename in het aandeel tabak uit het buitenland was met name aanzienlijk tussen de voor- en nameting van 2024.

6.2 Vergelijking onderzoek 2024 met onderzoek 2023

Verschillen in onderzoekspopulatie

De resultaten uit dit onderzoek in 2024 zijn niet helemaal te vergelijken met de resultaten van ons onderzoek uit 2023. Een belangrijke reden hiervoor is dat in dit meest recente onderzoek mensen die af en toe roken, ook wel gelegenheidsrokers genoemd, en mensen die voornamelijk andere rookwaren gebruikten dan sigaretten of shag zijn uitgesloten. Ook het onderzoek uit 2023 was niet gericht op deze twee groepen rokers, maar uit de antwoorden op de open vragen van de vragenlijst uit 2023 bleek dat deze groepen toen wel in de onderzoekspopulatie zaten. Daarom hebben we de screeningsvraag die we bij de start van de vragenlijst stellen om rokers te identificeren in 2024 aangescherpt. Op basis van deze screeningsvraag werd 18 procent van de mensen die de vragenlijst startten, uitgesloten van deelname. Gelegenheidsrokers zijn in 2024 uitgesloten van deelname omdat veel vragen in de vragenlijst niet geschikt waren voor deze rokers en omdat er van deze rokers een andere gedragsreactie te verwachten is dan van dagelijkse rokers. We weten echter niet of gelegenheidsrokers meer of

minder prijsgevoelig zijn dan dagelijkse rokers. Enerzijds kunnen we redeneren dat de accijnsverhoging een minder grote financiële impact voor gelegenheidsrokers heeft dan voor dagelijkse rokers en dat ze daarom iets minder prijsgevoelig zijn dan dagelijkse rokers. Tegelijkertijd zijn gelegenheidsrokers waarschijnlijk minder verslaafd en is het makkelijker voor hen om te stoppen of te minderen met roken als rookwaren duurder worden. Rokers die voornamelijk andere rookwaren gebruiken dan sigaretten en shag zijn uitgesloten omdat de accijnsverhoging alleen sigaretten en shag betrof. Van deze rokers, zoals rokers van sigaren of cigarillo's, viel dus a priori geen of een minimale gedragsverandering te verwachten na de accijnsverhoging van 1 april 2024.

De accijnsverhoging in 2024 was veel groter dan in 2023
De verhoging van de accijns op tabak was in 2024 veel hoger dan in 2023. Sigaretten werden in 2024 24 procent duurder, in 2023 was dit 11 procent. Shag werd in 2024 zelfs 45 procent duurder, ten opzichte van een prijsverhoging van 28 procent in 2023. Mogelijk heeft deze grote prijsverhoging een "shockeffect" teweeggebracht, en waren rokers in maart 2024 nog maar nauwelijks bekomen van de accijnsverhoging van 2023. Het is belangrijk om deze verschillen in de accijnsverhoging tussen 2023 en 2024 in gedachten te houden bij het vergelijken van de resultaten van de onderzoeken uit beide jaren.

Voorgenomen gedrag: hogere prijsgevoeligheid in 2024
Bij het voorgenomen gedrag valt op dat in 2024, in vergelijking met 2023, een veel groter aandeel van de rokers zich voornam het gedrag aan te passen bij de verwachte nieuwe prijs van rookwaren na de accijnsverhoging. Ten opzichte van het onderzoek in 2023 lijkt de prijsgevoeligheid nog iets toegenomen te zijn. In 2023 gaf 90 procent van alle rokers aan prijsgevoelig te zijn en in 2024 was dat 95 procent (shagrokers) en 91 procent (sigarettenrokers). Het verschil tussen 2023 en 2024 is zichtbaar voor alle vier de gedragsopties. Mogelijk hangt dit samen met de grote relatieve prijsverhoging, de korte tijd tussen de prijsverhoging van 2023 en 2024, of de hogere absolute prijs in 2024. Ook is het mogelijk dat vanwege de uitsluiting van gelegenheidsrokers en rokers van andere rookwaren dan sigaretten en shag de deelnemers aan het onderzoek uit 2024 in zijn geheel prijsgevoeliger waren dan de deelnemers aan het onderzoek uit 2023.

Daadwerkelijk gedrag: minder stoppers en een groter aandeel tabak uit het buitenland in 2024
Wat betreft daadwerkelijk gedrag is in hoofdstuk 5 naar de trend over de jaren heen gekeken. Hierbij is ook het onderzoek rond de accijnsverhoging uit 2020 meegenomen. Hoewel er beperkingen zijn in de vergelijkbaarheid van de onderzoeken uit 2020, 2023 en 2024 (zie paragraaf 6.4), lijkt het aandeel rokers dat een stoppoging ondernam of dat daadwerkelijk gestopt is na een accijnsverhoging op tabak iets af te nemen gedurende de opeenvolgende accijnsverhogingen. Financiële redenen lijken daarbij over de jaren heen iets vaker een belangrijke reden te zijn geworden om te stoppen of een stoppoging te ondernemen. Het percentage rookwaar dat afkomstig was uit het buitenland is, voornamelijk na de accijnsverhoging van 2024, sterk

toegenomen. Rokers kozen er dus veel vaker voor om hun rookwaar uit het buitenland te halen.

6.3 Beschouwing van de resultaten

In de rapportage over het onderzoek van 2023 (Rotteveel et al., 2024) hebben we een uitgebreide discussie en beschouwing opgenomen over de bevindingen in dat jaar. Veel van die zaken gelden nog steeds. In deze beschouwing lichten we daarom een aantal zaken uit die opvallen in de resultaten van het onderzoek van 2024.

Voorgenomen gedrag en prijsgevoeligheid
In dit onderzoek komt naar voren dat een groot aandeel rokers zich voornam het rook- of koopgedrag aan te passen bij de verwachte prijs van een pakje sigaretten of shag na de accijnsverhoging op tabak. Een heel groot aandeel van de rokers bleek prijsgevoelig te zijn. Slechts 5 procent van de shagrokers en 9 procent van de sigarettenrokers gaf aan het gedrag op geen enkele manier aan te passen bij een stijgende prijs van rookwaren. De grote prijsgevoeligheid leidde echter maar in beperkte mate tot een gedragsaanpassing die bijdraagt aan het realiseren van de beleidsdoelstelling van een lagere rookprevalentie, namelijk stoppen met roken. Hoewel ook minder roken tot positieve gezondheidseffecten zal leiden, daalt de rookprevalentie alleen als rokers na een prijsverhoging echt stoppen met roken. Prijsgevoeligheid onder rokers uitte zich in 2024 voornamelijk door een grote toename van de aankoop van rookwaar in het buitenland. Dat brengt geen gezondheidsvoordelen met zich mee. Een op de zeven rokers bleek na de accijnsverhoging overgestapt te zijn op een ander (goedkoper) product, veelal binnen dezelfde productgroep. Hoewel we hierover zelf geen data hebben verzameld is uit andere bronnen bekend dat er sinds 2024 ook vaker illegale rookwaren worden gebruikt (Douane Nederland, 2025). We concluderen dan ook dat de rokers in ons onderzoek zeer prijsgevoelig zijn, maar dat deze prijsgevoeligheid in relatief geringe mate wordt omgezet in stoppen of minderen met roken. De rokers uit dit onderzoek, veelal langjarige rokers, hebben manieren gevonden om te blijven roken ondanks de prijsstijgingen van tabak waarmee ze te maken kregen.

Stoppen met roken
Van de deelnemers aan de nameting was 7 procent na 1 april 2024 gestopt met roken. Dit zijn significant vaker mensen die ook bij de voormeting al een concrete stopintentie hadden. Gezondheid blijft de meest genoemde reden om te stoppen, maar ruim 70 procent van de stoppers geeft aan dat de accijnsverhoging ook een reden was om te stoppen. Deze financiële motivatie om te stoppen is over de jaren een grotere rol gaan spelen, in lijn met de fors stijgende prijzen van tabak. Ook landelijke cijfers over het aandeel rokers in de Nederlandse bevolking laten zien dat het percentage rokers is gedaald van 19,0 procent in 2023 naar 18,2 procent in 2024 (Leefstijlmonitor, 2025). De cijfers uit ons onderzoek en die uit de Leefstijlmonitor zijn echter niet direct te vergelijken. Ons onderzoek richt zich op een groep rokers van 16 jaar en ouder die bij de panelorganisatie al eerder had aangegeven roker te zijn en meestal langjarig roker is. De cijfers uit de Leefstijlmonitor daarentegen, worden jaarlijks bepaald op basis van een

telkens wisselende, maar voor de Nederlandse bevolking representatieve steekproef van 8000 mensen van 18 jaar en ouder (waarvan iets minder dan 2000 rokers). Een ander verschil tussen beide onderzoeken is dat ons onderzoek rokers identificeert die heel recent gestopt zijn, namelijk in de maanden tussen de voor- en nameting. Een deel van deze stoppers zal later mogelijk toch weer terugvallen op roken. Veel onderzoeken hanteren daarom een criterium van zes maanden om rokers te kunnen classificeren als definitieve stoppers. Daarmee geeft ons onderzoek wel een goede schatting van de gedragseffecten op de korte termijn, maar niet noodzakelijkerwijs ook van de gedragseffecten op de langere termijn.

Ondanks dat we in dit onderzoek weer zagen dat mensen de accijnsverhoging op tabak aangrijpen om een (al dan niet succesvolle) stoppoging te doen, zien we dat zowel het aantal stoppers als het aantal mensen dat een stoppoging heeft ondernomen over de jaren afneemt. Waar er in 2020 nog sprake was van 11 procent stoppers en in 2023 10 procent, is dit in 2024 teruggelopen naar 7 procent. Het lijkt er dus op dat het effect van achtereenvolgende accijnsverhogingen op stopgedrag langzaamaan minder wordt. Daarbij moet opgemerkt worden dat de meting van 2020 in bijzondere omstandigheden plaatsvond. Tijdens de COVID-19-pandemie gingen sommige groepen meer en andere groepen juist minder roken. Enerzijds was er extra stress in de samenleving, anderzijds was er ook meer aandacht voor gezondheid. Voor gelegenheidsrokers waren er minder sociale contacten waarbij er gerookt kon worden. De afname van het aantal stoppers over de jaren wordt waarschijnlijk in belangrijke mate verklaard uit het feit dat de groep rokers in ons onderzoek over de jaren steeds meer lijkt te volharden in het rookgedrag. Dat is ook logisch, omdat de mensen die wel konden en wilden stoppen dat bij vorige accijnsverhogingen al gedaan hebben. Elke accijnsverhoging zijn er weer rokers uit de groep met een concrete stopintentie die het lukt om te stoppen. Daardoor wordt de groep rokers met een concrete stopintentie in de populatie naar verwachting elk jaar in verhouding iets kleiner en de groep rokers die niet wil stoppen elk jaar in verhouding iets groter. Desondanks zien we dat elke accijnsverhoging nog steeds door een groep rokers wordt genoemd als reden om te stoppen. Het effect van opeenvolgende accijnsverhogingen op stopgedrag is dus ook nog niet helemaal uitgewerkt.

Daarbij is het belangrijk om te benoemen dat ook in deze groep die gemiddeld gesproken al langjarig rookt nog steeds veel mensen een stopintentie hebben, ooit of binnen een half jaar. Bij de nameting van 2024 ging het om 53 procent van alle deelnemers. Hoewel de laatste accijnsverhoging niet zo effectief was als de vorige verhogingen qua stoppen met roken, is er nog steeds het belangrijke signaal dat veel rokers wel ooit willen stoppen. Het is waarschijnlijk een mix van individuele, sociale en contextuele factoren die het heel lastig maakt om deze wens te realiseren, bovenop de verslavende werking van tabak. De wijze waarop deze groep het beste ondersteund kan worden is een belangrijk vraagstuk waarop ons onderzoek niet direct een antwoord geeft.

Effecten van prijsverhogingen op jongeren
Het is belangrijk om op te merken dat roken ten tijde van de voormeting het startcriterium was voor deelname aan het onderzoek[3]. Hierdoor hebben we geen zicht op het rookgedrag, de prijsgevoeligheid en de effecten van een forse accijnsverhoging op nieuwe aanwas van startende (jonge) rokers. Een methodologische review uit 2012 concludeerde dat veel onderzoek naar de invloed van de prijs op tabak op het beginnen met roken niet goed genoeg was om conclusies op te baseren (Guindon, 2012). Deze review vond onder andere dat er grote variatie was in de operationalisatie van 'beginnen met roken'. In de praktijk is er vaak sprake van een overgangsfase waarin incidenteel roken steeds frequenter wordt. Een duidelijk afkappunt van wanneer iemand begonnen is met roken is dan niet goed te onderscheiden, zowel voor de onderzoeker als voor de roker zelf. Hierdoor zijn de resultaten uit verschillende studies niet goed te vergelijken. Een recente systematische literatuurstudie vond dan ook wisselende resultaten voor de invloed van de tabaksprijs op het beginnen met roken (Kjeld er al., 2023). Een andere complicatie is dat maatregelen en de context waarin deze maatregelen plaatsvinden met elkaar interacteren. Een studie naar het effect van beperken van toegang tot tabak liet bijvoorbeeld zien dat dit resulteerde in minder jeugdige rokers, maar ook dat de mate van handhaving en aanschaf van tabak door de sociale omgeving de effectiviteit ondermijnde (Richardson et al. 2009). Een aantal reviewstudies concludeerde dat een strategie waarin meerdere typen interventies tegelijk worden ingezet, zoals regulering, prijsbeleid en community based interventies, waarbij ook de sociale dynamiek wordt beïnvloed, duurzame effecten geeft in termen van de afname van het aantal rokende jeugdigen (Müller-Riemenschneider et. Al, 2009; Lantz et al., (2000); Golechha, 2016). Hoge tabaksprijzen, zoals we op dit moment in Nederland kennen, zullen dan naar verwachting ook helpen om jongeren minder vaak te laten starten met roken, zeker wanneer deze maatregel wordt geflankeerd door andere maatregelen, zoals bijvoorbeeld het heffen van accijns op e-sigaretten.

Overstappen op een ander / goedkoper product
Relatief weinig rokers stapten na de accijnsverhoging over op een ander of goedkoper product. In totaal gaf 14 procent aan dit gedaan te hebben. Het overgrote deel daarvan bleek een overstap binnen de eigen productgroep te zijn, dus bijvoorbeeld van het ene naar een ander, goedkoper, sigarettenmerk. Weinig rokers maakten een overstap naar een andere productgroep, zoals cigarillo's of e-sigaretten. Het lijkt er dus op dat deze rokerspopulatie vrij productvast is en dat het roken van andere, goedkopere producten geen heel aantrekkelijk alternatief is. Overigens is het mogelijk dat een deel van de rokers die aangeven een goedkoper merk van hetzelfde product te zijn gaan gebruiken is overgestapt op illegale sigaretten. Dit is immers een goedkopere variant van hetzelfde product. Of dit daadwerkelijk zo is, kunnen we op basis van dit onderzoek niet vaststellen. Uit ethische overwegingen is illegaal gedrag namelijk niet uitgevraagd.

[3]Deelnemers werden door de panelorganisaties uitgenodigd als ze in een eerdere vragenlijst (LISS: gezondheidsmodule uitgezet in november en december 2023, Verian: tweejaarlijkse screeningsvragenlijst) aangaven sigaretten of shag te roken. Zie ook Bijlage 1.

Ongeveer 1 procent van de rokers is na de accijnsverhoging ook e-sigaretten gaan gebruiken. Landelijk zien we dat het gebruik van e-sigaretten toeneemt, van 1,4 procent van de volwassenen in 2021 naar 3,9 procent van de volwassenen in 2023 (Nationale Drug Monitor, 2025). Dat we deze landelijke toename niet in gelijke mate terugzien in het huidige onderzoek kan samenhangen met onze onderzoeksgroep van vaak al lang rokende mensen, of met onze strengere toelating tot de vragenlijst. Waarschijnlijk zijn gebruikers van e-sigaretten in Nederland toch vaak jongeren, instappers en gelegenheidsrokers; groepen die buiten onze vragenlijst vallen.

Koopgedrag buitenland
De gerapporteerde toename van het aandeel rookwaren dat uit het buitenland komt, was in 2024 ruim tweemaal groter dan in 2023 (10 procentpunt toename in 2023, 24 procentpunt toename in 2024). Waarschijnlijk komt dit voor een deel door het absolute verschil in accijnsverhoging op tabak. Die absolute verhoging was in 2024 ook ongeveer twee keer zo hoog als in 2023. Ook zou hierin kunnen meespelen dat rokers in 2024 nog nauwelijks gewend waren aan de verhoging van de prijzen in 2023 en dat er veel media-aandacht is geweest rondom de accijnsverhoging en de prijsverschillen met het buitenland. Reportages op televisie en in andere media lieten zien hoe groot de besparing kan zijn bij een reisje naar Polen, Slovenië of Luxemburg. Er is dan ook veel verontwaardiging geweest over de in de ogen van rokers exorbitante prijsverhoging en een deel van de rokers is in de verzetsstand gegaan en koopt principieel niet meer in Nederland. Inmiddels worden er vanuit het hele land busreizen naar vooral Luxemburg en Duitsland aangeboden, met het doel daar goedkope tabak te kopen. Daarnaast is er in de media veel aandacht voor inflatie en de grote prijsverschillen voor veel consumentenproducten, inclusief tabak, tussen Duitsland en Nederland. Een laatste verklaring voor de grote toename van tabaksaankopen in het buitenland is dat op 1 juli 2024 een verbod op verkoop van tabakswaren in supermarkten is ingegaan. Door dit verbod moesten duizenden verkooppunten in supermarkten gesloten worden, naar schatting gaat het netto om 5600 verkooppunten minder (Rijksoverheid, 2023). Dit maakt het voor veel rokers moeilijker om in de directe woonomgeving tabak te kopen. Dit speelt naar verwachting vooral in landelijke gebieden. Dat voor sommige rokers toch al een autorit nodig is om tabak te gaan kopen, kan ook een prikkel zijn om sneller naar het buitenland te gaan. Dit alles kan de geobserveerde toename van rookwaren afkomstig uit het buitenland verklaren. Een vervolgonderzoek naar het koopgedrag van rokers, na een periode van gewenning aan de hogere prijzen en de afname van verkooppunten, zou van meerwaarde kunnen zijn. Gaan rokers dan toch weer vaker in de buurt kopen (uit gemak) of blijven ze hun tabak uit het buitenland halen?

Ook uit de jaarlijkse ‘Empty Package Survey’ (EPS) van de Nederlandse douane (Douane Nederland, 2025) blijkt een grote toename van niet in Nederland veraccijnsde sigaretten en shag. Dit onderzoek werd voor het laatst uitgevoerd van oktober tot en met december 2024, dus ten tijde van onze nameting. Er werden op dertig plaatsen verspreid over Nederland lege verpakkingen van sigaretten opgeraapt. Deze zijn vervolgens in het laboratorium geanalyseerd naar land van herkomst, en

naar al dan niet legale herkomst. Waar dit jaarlijkse onderzoek eind 2023 nog uitkwam op 19 procent niet-Nederlandse herkomst en 4 procent illegale herkomst, lieten de cijfers van eind 2024 een grote stijging zien. Het EPS van 2024 liet zien dat 34 procent van alle geraapte sigarettenverpakkingen uit het buitenland kwam, en dat 11 procent van de sigaretten een illegale herkomst had. De EPS-schatting van 34 procent uit het buitenland ligt lager dan onze schatting voor alleen sigaretten, namelijk 52 procent afkomstig uit het buitenland. Over de mate waarin illegale sigaretten gerookt worden kunnen wij op basis van ons onderzoek geen uitspraak doen, omdat wij hier niet naar gevraagd hebben. Het is mogelijk dat mensen bij de vraag over het aandeel tabak dat uit het buitenland afkomstig is ook illegaal verkregen tabak uit het buitenland hebben meegenomen. Of dit het geval is en welk deel van de tabak uit het buitenland illegaal verkregen is valt buiten onze studie. Desondanks is het dus zeker mogelijk dat onze schatting van 62 procent tabak uit het buitenland ook deels illegaal verkregen tabak omvat.

Effectiviteit van prijsbeleid

Er is internationale consensus over het feit dat prijsbeleid het meest effectieve en kosteneffectieve beleid tegen roken is (WHO FCTC, 2003). De WHO beveelt aan om de accijns jaarlijks te verhogen, zodanig dat de consumentenprijs minimaal stijgt met het niveau van de inflatie en tabak dus in elk geval niet relatief goedkoper wordt dan andere producten. De WHO zegt ook dat elke verhoging “significant” moet zijn, zonder exact aan te geven hoeveel procent dat dan zou moeten zijn (WHO, 2021). In Nederland werd in vier jaar tijd drie keer een accijnsverhoging doorgevoerd. De eerste twee keren (2020 en 2023) ging het om significante verhogingen van de prijs met ongeveer tien procent. De derde keer (2024) ging het om een accijnsverhoging die nog veel hoger was, resulterend in een 24 (sigaretten) tot 45 (shag) procent hogere consumentenprijs. Gegeven de alternatieven die voorhanden zijn, zoals kopen in het buitenland of het kopen van illegale of anderszins goedkopere sigaretten via sociale media, lijkt de accijnsverhoging dit keer minder effectief te zijn geweest om gezondheidseffecten te bereiken. Er zijn weliswaar nog steeds mensen gestopt en geminderd, maar de accijnsverhoging heeft vooral tot gevolg gehad dat mensen meer rookwaren in het buitenland zijn gaan kopen. Daarmee vloeien accijnsinkomsten voor Nederland weg naar het buitenland. Dat blijkt ook uit de laatste Voorjaarsnota’s: waar de accijnsinkomsten in de Voorjaarsnota van 2024 voor het jaar 2024 op €3531 miljoen werden geschat, was dit in de Voorjaarsnota van 2025 verlaagd naar €3031 miljoen voor het jaar 2025 (Ministerie van Financiën, 2024, 2025). Ook lijkt er sprake te zijn van een toename van illegaliteit (Douane, 2025). In de Nederlandse context van altijd nabije grenzen lijkt het accijnsbeleid op tabak tegen zijn grenzen aangelopen te zijn. Verdere verhogingen van tabaksprijzen alleen in Nederland lijkt nu niet meer effectief te zijn en zal moeten gebeuren in overleg met buurlanden of in EU-verband.

6.4 Beperkingen onderzoek

Zoals elk onderzoek kent ook dit onderzoek sterke punten en beperkingen. Een sterk punt is dat dit onderzoek is uitgevoerd onder een grote groep rokers (1394 rokers). Een groot deel van deze rokers, namelijk 80 procent, heeft in december ook de vervolgvragenlijst ingevuld. Door deze hoge vervolgrespons kunnen we een goede vergelijking maken tussen voorgenomen en daadwerkelijk gedrag. Ook zegt het iets over de mate waarin dit onderwerp leeft en belangrijk is voor de deelnemers aan de vragenlijst. Dat er veel variatie zat in de verschillende gedragsopties waarvoor deelnemers aangaven prijsgevoelig te zijn, laat zien dat deelnemers de vragenlijst serieus genomen hebben en duidelijk afgewogen hebben welke gedragsopties voor hen wel en niet realistisch zijn. Doordat mensen konden aangeven niet prijsgevoelig te zijn, waren er daarnaast bijna geen protest-antwoorden (extreem hoge bedragen) bij de vraag bij welk bedrag rokers over zouden gaan op het uitgevraagde gedrag, wat de validiteit van de antwoorden vergroot. Dat grotendeels dezelfde steekproef is gebruikt als in het onderzoek uit 2023 maakt dat de bevindingen uit het huidige onderzoek vergelijkbaar zijn met het onderzoek uit 2023.

Een beperking van dit onderzoek is dat deelnemers aan dit onderzoek gemiddeld genomen ouder en vaker hbo- en wo-opgeleid waren dan de Nederlandse rokende bevolking als geheel. Dit kan de resultaten van ons onderzoek enigszins vertekend hebben, bijvoorbeeld omdat het voor oudere rokers en rokers die al vele jaren roken moeilijker kan zijn om het rookgedrag nog te veranderen dan voor mensen die minder lang roken. Ook is de financiële situatie van ouderen en hbo- of wo-opgeleiden gemiddeld genomen beter dan van jongeren en mensen met basisonderwijs, vmbo of mbo 1 als opleiding. Hierdoor was onze onderzoeksgroep mogelijk iets minder gevoelig voor de accijnsverhoging van tabak. Al met al kan de samenstelling van onze onderzoekspopulatie dus tot een onderschatting van het daadwerkelijke gedragseffect van een accijnsverhoging op tabak hebben geleid.

Een tweede beperking die tot een vertekening van de resultaten kan hebben geleid, is dat de onderzochte populatie relatief vaak aan de randen van het land woont. De helft van de onderzochte populatie woont binnen 40 kilometer (hemelsbreed) van de meest nabije grens. Vooral de shagrokers in onze populatie wonen dicht bij de grens. Er zijn geen landelijke cijfers beschikbaar over de afstand tussen het woonadres van Nederlandse rokers en de meest nabije landsgrens.[4] Het is echter zeker niet uit te sluiten dat onze onderzoekspopulatie relatief vaker uit de grensgebieden kwam dan de gemiddelde Nederlandse roker. Dit kan invloed hebben gehad op de gedragsintentie om vaker over de grens te kopen en op het daadwerkelijk toegenomen aankoopgedrag over de grens ten tijde van de nameting. Ook kan dit invloed hebben op onze schatting dat in totaal 62 procent van de tabakswaren in het buitenland aangeschaft wordt. Dit percentage is geschat in de groep die deelnam aan het onderzoek. Van de Nederlandse bevolking woont een relatief groot deel in de Randstad, en

[4]Er zijn wel cijfers beschikbaar over het percentage rokers per regio. Omdat wij echter alleen weten hoe ver deelnemende rokers van de grens wonen, niet in welke regio ze wonen, kunnen we de woonlocatie van de deelnemers aan ons onderzoek niet vergelijken met de woonlocatie van de totale Nederlandse rokende populatie.

dus iets verder weg van de landsgrenzen. Omdat er geen gegevens beschikbaar zijn over de afstand tot de meest nabije grens voor alle Nederlandse rokers[4] konden we het percentage van 62 procent niet wegen voor de afstand tussen woonplaats en de grens voor alle Nederlandse rokers. Het is daarom mogelijk dat het percentage van 62 procent een overschatting is van het daadwerkelijke aandeel rookwaren dat afkomstig is uit het buitenland.

Een aanpassing in het huidige onderzoek ten opzichte van het onderzoek uit 2023 is de manier waarop deelnemers is gevraagd of ze hun gedrag hebben aangepast. In het huidige onderzoek hebben we de getrapte vraagstelling om gedragsverandering te meten van het onderzoek uit 2023 vervangen door losse vragen omdat we aanwijzingen hadden dat de getrapte vraagstelling het gedrag niet goed kon meten (zie Rotteveel et al. 2024 voor meer informatie). Ondanks deze aangepaste manier van het uitvragen van gedragsverandering, zagen we net als vorig jaar inconsistenties in de beantwoording van de vragen over gedrag en gedragsverandering. Zo zagen we inconsistenties in de antwoorden op de vraag of mensen sinds maart 2024 minder waren gaan roken en de verandering in het aantal sigaretten dat deelnemers aangaven bij de nameting te roken ten opzichte van de voormeting. Ook zagen we inconsistenties in de antwoorden op de vraag of mensen sinds maart 2024 (vaker) tabak in het buitenland waren gaan kopen en de verandering in frequentie van het kopen van tabak in het buitenland en het aandeel rookwaar uit het buitenland dat deelnemers rapporteerden bij de nameting ten opzichte van de voormeting. We kunnen niet achterhalen wat de oorzaak is van deze inconsistenties. Mogelijk zijn sommige vragen of antwoordopties anders geïnterpreteerd door deelnemers dan bedoeld. Dit is met name een risico voor de vragen over gedragsverandering sinds maart 2024 omdat deze vragen en de bijbehorende antwoordopties ingewikkelder waren geformuleerd dan de vragen over huidig gedrag bij de voor- en nameting. Ook kan dit een aanwijzing zijn dat mensen het moeilijk vinden om een goede inschatting te maken van de mate waarin hun gedrag veranderd is over een periode van negen maanden. Vanwege deze mogelijke verklaringen achten we de vragen die zowel bij de voor- en nameting werden gesteld over huidig gedrag een betrouwbaardere indicator voor gedragsverandering dan de vragen over gedragsverandering zelf. Daarom zijn we in de presentatie van onze resultaten zoveel mogelijk van deze vragen uitgegaan.

De prijzen die we in ons onderzoek aan respondenten hebben voorgelegd zijn de prijzen van merksigaretten. Die liggen gemiddeld wat hoger dan de gewogen gemiddelde kleinhandelsprijs (WAP), de gemiddelde prijs die in Nederland betaald wordt voor sigaretten en shag. Die gemiddelde prijs wordt gedrukt door de beschikbaarheid van goedkopere tabak, bijvoorbeeld via huismerken van supermarkten. De gemiddelde WAP over 2024 wordt bepaald door de oude prijs (van voor 1 april) en de nieuwe prijs van na de accijnsverhoging. Bekend is dat na een accijnsverhoging eerst voorraden worden opgemaakt (veraccijnst tegen de oude prijs) en dat pas na enkele maanden de accijnsverhoging volledig wordt doorgevoerd in de consumentenprijs. Een deel van de rokers zal dus, ook na de accijnsverhoging op tabak, minder betaald hebben voor sigaretten en shag dan de officiële prijzen van €11,20 en

€24,60 waar wij in onze analyses van zijn uitgegaan. Dit zou voor een deel kunnen verklaren waarom er een verschil zit tussen de hypothetische en de gerealiseerde gedragsverandering. De prijs die rokers daadwerkelijk betaalden ten tijde van de nameting kan immers lager zijn geweest dan de officiële prijzen. Hierdoor hebben we in ons onderzoek de *intention-behaviour* gap mogelijk overschat.

Een extern effect dat mogelijk tot een vertekening van de resultaten heeft geleid, is het verbod op de verkoop van tabak in supermarkten. Dit verbod ging in op 1 juli 2024, maar in de periode voorafgaand aan het verbod stopten steeds meer supermarkten al met de verkoop van tabak. Aangezien het verbod in de periode tussen de voor- en nameting viel, is het aannemelijk dat een deel van de gedragseffecten die we gemeten hebben in dit onderzoek ook samenhangen met dit verkoopverbod. Met name in gebieden waar geen tabaksspeciaalzaak in de buurt is, heeft het verkoopverbod in supermarkten waarschijnlijk de drempel tot het kopen van tabak verhoogd. Enerzijds kan dit een extra reden zijn geweest voor mensen om te stoppen of minderen met roken. Anderzijds kan de hogere drempel tot het kopen van tabak in de buurt ervoor gezorgd hebben dat de drempel om tabak in het buitenland te gaan kopen als minder hoog werd ervaren. Als een roker bijvoorbeeld toch naar de dichtstbijzijnde stad moet reizen voor tabak kan dat de drempel verlagen om naar het buitenland te reizen voor tabak. Tegelijkertijd is bekend dat het combineren van verschillende maatregelen om roken te ontmoedigen, versterkend kan werken. Het gecombineerde effect kan dus groter zijn dan de som van het effect van de losse maatregelen. Op basis van ons onderzoek is niet duidelijk welk deel van het gemeten gedragseffect door de accijnsverhoging op tabak komt, welk deel door het verkoopverbod in supermarkten en welk deel door een combinatie van beiden.

In dit onderzoek hebben we ook gekeken naar trends in de kenmerken van rokers en gedragsveranderingen na accijnsverhogingen over de verschillende meetrondes van dit onderzoek. Echter zijn er een aantal factoren die de vergelijkbaarheid van de resultaten over de tijd kunnen hebben beïnvloed. Zoals eerder in deze discussie beschreven is gedragsverandering in het huidige onderzoek los uitgevraagd in plaats van met een getrapte vraag zoals in de eerdere onderzoeken gebruikt is. In deze losse vragen zijn antwoordopties toegevoegd om ook ruimte te bieden aan tijdelijke gedragsveranderingen (zoals tijdelijk geminderd zijn) of veranderingen in frequentie van het gedrag (zoals vaker in het buitenland kopen). Met deze nieuwe antwoordopties kon gedrag preciezer gemeten worden. Voor drie van de vier uitgevraagde gedragsopties, minderen, in het buitenland kopen en overstappen op een ander product, waren de antwoorden op de vragen uit 2024 daardoor niet meer direct vergelijkbaar met de antwoorden uit 2023.

Een andere factor die van invloed was op de vergelijkbaarheid van de resultaten over de jaren was de afbakening van de doelgroep. Zoals eerder in deze discussie is toegelicht, is de screeningsvraag aan het begin van de vragenlijst aangescherpt om gelegenheidsrokers en rokers van andere tabaksproducten dan sigaretten en shag uit te sluiten. Met name het aandeel gelegenheidsrokers dat op basis van deze vraag is uitgesloten van deelname bleek vrij groot te zijn, namelijk 12 procent

van alle mensen die aan de vragenlijst begonnen zijn. We hebben geen inzicht in hoe gedrag van gelegenheidsrokers daadwerkelijk afwijkt van dagelijkse rokers. Het is echter waarschijnlijk dat het feit dat in het huidige onderzoek geen gelegenheidsrokers zaten en in eerdere onderzoeken wel, de vergelijkbaarheid van de resultaten over de jaren heen beïnvloed heeft.

Daarnaast is het belangrijk om op te merken dat de data in 2020 verzameld werd via een ander panel en daarmee een andere steekproef is dan de steekproeven van 2023 en 2024. Ook werden de resultaten uit 2020 beïnvloed door de coronapandemie en de als gevolg daarvan gesloten grenzen.

Tenslotte is de verwachting dat gedragseffecten van een accijnsverhoging op tabak sterk samenhangen met inkomen. Een beperking van dit onderzoek is dat we dit niet konden onderzoeken omdat we geen inzicht hebben in het inkomen van deelnemende rokers.

6.5 Aanbevelingen

Zolang in nabije landen als België, Duitsland en Luxemburg het prijsniveau van tabak niet omhoog gaat, zal een verdere prijsverhoging van tabak in steeds beperktere mate mensen nog bewegen te stoppen. Wel zal het naar verwachting helpen om de drempel om te starten met roken te verhogen en zo uiteindelijk toch invloed hebben op de rookprevalentie. Maar voor de groep bestaande rokers zijn er te veel alternatieven voorhanden die het mogelijk maken om te blijven roken, waaronder overstappen op andere producten, kopen in het buitenland of via sociale mediakanalen, of het kopen van illegale producten. Prijzen van tabak moeten dan ook op Europees niveau verhoogd en gelijkgetrokken worden, om verdere Nederlandse prijsverhogingen nog te laten resulteren in een duidelijke afname van roken.

De WHO beveelt vijf pijlers voor succesvolle tabaksontmoediging aan die in Nederland allemaal gebruikt worden. Omdat de pijler prijsbeleid over de tijd minder effectief wordt, is het belangrijk om de andere pijlers extra aandacht te geven. Een belangrijke pijler is ondersteuning van rokers met effectieve stopprogramma’s. Ook in de groep mensen die langdurig rookt, zien we dat meer dan de helft van plan is ooit of binnen een half jaar te stoppen met roken. De belangrijkste motivatie om te willen stoppen is voor veel mensen de gezondheid. De volgende uitdaging wordt nu, hoe deze mensen het best geholpen kunnen worden hun stopintentie te realiseren. In elk geval is het belangrijk dat bestaande stopprogramma's die bewezen effectief zijn vergoed worden.

Ook zou beleid gevoerd kunnen worden op de hoeveelheid tabak die uit het buitenland meegenomen kan worden. Momenteel mag men per persoon vanuit een EU-land 800 sigaretten (vier sloffen, circa 40 pakjes) én een kilo tabak (shag) meenemen (twintig pakjes, dat is circa 1000 zelfgerolde shags). Zelfs rokers die veel roken, kunnen met deze hoeveelheden één tot twee maanden vooruit en hoeven dus niet heel vaak een reis naar het buitenland te maken om goedkoper te roken. Als de hoeveelheid tabak die meegenomen mag worden uit het buitenland omlaag wordt gebracht, kan dit ervoor zorgen dat rokers vaker naar het

buitenland moeten reizen voor hun tabak, wat de aantrekkelijkheid van het kopen van tabak in het buitenland kan verkleinen. Overigens is goede handhaving op een dergelijke maatregel wel cruciaal. Alleen dan zal het helpen om het meenemen van tabak uit het buitenland minder aantrekkelijk te maken.

Veel jongeren beginnen met roken via e-sigaretten en stappen dan geleidelijk aan over op echte sigaretten. Bijna net zoveel jongeren gebruiken e-sigaretten als klassieke sigaretten: in 2023 gebruikte 21,7 procent van de Nederlandse jongeren en jongvolwassenen (12 tot en met 25 jaar) een e-sigaret, terwijl 27,4 procent sigaretten heeft gerookt. *Dual use* komt veel voor, 69 procent van de jongeren die maandelijks een e-sigaret gebruiken, roken óók maandelijks sigaretten (Trimbos instituut, 2023). Om te zorgen dat roken voor jongeren minder aantrekkelijk wordt, is ook prijsbeleid voor e-sigaretten aan te bevelen, omdat deze nu nog veel goedkoper zijn dan klassieke sigaretten. Het ingevoerde verbod op smaakjes voor e-sigaretten is wat dit betreft al een stap in de goede richting geweest. Twee op de vijf jongeren verminderden hun gebruik van e-sigaretten na het invoeren van het smaakjesverbod (RIVM, 2025). Het duurder maken van e-sigaretten via het invoeren van accijnzen op deze producten kan helpen om ze minder aantrekkelijk te maken en zal zo uiteindelijk ook invloed hebben op de rookprevalentie. Om te voorkomen dat net als voor sigaretten en shag het prijsverschil van e-sigaretten met het buitenland te groot wordt waardoor mogelijk ook een groot aandeel van de e-sigaretten in het buitenland gekocht gaat worden, zou het ook voor e-sigaretten wenselijk zijn om de prijs in de Europese Unie te harmoniseren en verhogen. Ook het verlagen van de hoeveelheid e-sigaretten die ingevoerd mag worden en het goed handhaven hierop zou kunnen helpen om de aantrekkelijkheid van het kopen van e-sigaretten in het buitenland te verminderen.

7 Conclusie

Het doel van dit onderzoek was om de voorgenomen en daadwerkelijke gedragseffecten van de accijnsverhoging op sigaretten en shag van 1 april 2024 in kaart te brengen. Deze accijnsverhoging was ruim twee keer zo hoog als de eerdere accijnsverhogingen van 1 april 2023 en 1 april 2020. Ook rond deze eerdere accijnsverhogingen heeft het RIVM onderzoek gedaan naar de voorgenomen en daadwerkelijke gedragseffecten. Voor het huidige onderzoek heeft het RIVM rokers twee maal bevraagd via een online vragenlijst: voor de accijnsverhoging, in maart 2024, en zeven maanden na de accijnsverhoging, in december 2024.

Bij de nameting, in december 2024, gaf 7 procent van de rokers aan te zijn gestopt sinds de accijnsverhoging van 1 april 2024. Van de deelnemers die bij de nameting nog rookten, gaf 18 procent aan een stoppoging te hebben gedaan en 22 procent gaf aan minder te zijn gaan roken. Veel van de rokers die gestopt zijn, een stoppoging hebben gedaan of minder zijn gaan roken, geven aan dat de accijnsverhoging een rol heeft gespeeld in de keuze voor dit gedrag. De accijnsverhoging lijkt er dus toe hebben geleid dat een klein deel van de rokers is overgegaan op gezonder gedrag. Tegelijkertijd zien we dat de hoeveelheid tabak uit het buitenland sterk is toegenomen. Waar deelnemers bij de voormeting nog 38 procent van hun rookwaren uit het buitenland haalden, was dit bij de nameting 62 procent. Ook hierin lijkt de accijnsverhoging een belangrijke rol te hebben gespeeld. Het kopen van tabak in het buitenland leidt niet tot gezondheidseffecten maar wel tot het weglekken van accijnzen en is daarom onwenselijk. Ondanks dat sommige rokers de accijnsverhoging nog steeds aangrijpen om te stoppen of minderen, heeft de accijnsverhoging van 1 april 2024 vooral tot gevolg gehad dat rokers een groter deel van hun tabak in het buitenland zijn gaan kopen.

Op basis van onze bevindingen lijkt het gezondheidseffect van accijnsverhogingen op tabak af te nemen. De grote prijsverschillen met het buitenland en de lage drempel voor veel mensen om naar het buitenland te gaan, zorgen voornamelijk voor een toename van het grensverkeer. Toekomstig beleid zou zich daarom moeten richten op het verlagen van de aantrekkelijkheid van het kopen van tabak in het buitenland en het ondersteunen van rokers met stoppen met roken. Het verlagen van de aantrekkelijkheid van het kopen van tabak in het buitenland kan bijvoorbeeld bereikt worden door de hoeveelheid tabak die meegenomen mag worden uit het buitenland te verlagen en hier vervolgens op te handhaven. Ook het harmoniseren van de prijzen van tabak in EU-verband kan hierbij helpen. Het verder doorvoeren van prijsverhogingen op sigaretten en shag lijkt op dit moment in Nederland weinig potentie te hebben.

Dankwoord

Aan dit onderzoek hebben collega's van binnen en buiten het RIVM bijgedragen. Allereerst heeft oud-collega Kirsten Visscher een grote betrokkenheid gehad bij het opzetten van het onderzoek uit 2020. Anne Havermans en Tessa Hulshof hebben het conceptrapport kritisch gelezen voor het interne wetenschappelijk toetsings overleg. Zonder de panelorganisaties LISS en Verian was het niet mogelijk geweest om dit onderzoek onder rokers uit te voeren. Wij danken alle genoemde personen en organisaties voor hun inbreng in dit onderzoek.

Literatuur

Dam W, Bommelé J, Willemsen M. Effectiviteit van Nederlands tabaksontmoedigingsbeleid. Trimbos instituut, Nationaal Expertisecentrum Tabaksontmoediging, 2022.

Douane Nederland. Empty Pack Survey 2024: Herkomst geraapte sigarettenverpakkingen. Den Haag: Douane Nederland, 2025.

Golechha M. Health Promotion Methods for Smoking Prevention and Cessation: A Comprehensive Review of Effectiveness and the Way Forward. Int J Prev Med. 2016 Jan 11;7:7.

Guindon GE. The impact of tobacco prices on smoking onset: a methodological review. Tob Control. 2014 Mar;23(2):e5.

Kjeld SG, Jørgensen MB, Aundal M, Bast LS. Price elasticity of demand for cigarettes among youths in high-income countries: a systematic review. Scand J Public Health. 2023 Feb;51(1):35-43.

Kuijpers TG, Boer JMA, Rodenburg AJ, Edens JJ, Eykelenboom M, Sanderman-Nawijn EL, Koopman N, Blokstra A, van Giessen A. Doorrekening impact Nationaal Preventie Akkoord: deelakkoord roken. Worden de ambities voor 2040 bereikt? Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, 2024, rapportnummer 2023-0413.

Lantz PM, Jacobson PD, Warner KE, Wasserman J, Pollack HA, Berson J, Ahlstrom A. Investing in youth tobacco control: a review of smoking prevention and control strategies. Tob Control. 2000 Mar;9(1):47-63.

Ministerie van Financiën. Voorjaarsnota 2024. https://www.rijksfinancien.nl/voorjaarsnota/2024. Geraadpleegd 30 mei 2025.

Ministerie van Financiën. Voorjaarsnota 2024. https://www.rijksfinancien.nl/voorjaarsnota/2025. Geraadpleegd 30 mei 2025.

Müller-Riemenschneider F, Bockelbrink A, Reinhold T, Rasch A, Greiner W, Willich SN. Long-term effectiveness of behavioural interventions to prevent smoking among children and youth. Tob Control. 2008 Oct;17(5):301-2.

Nationale Drug Monitor. Tabak, elektronische sigaret en meeroken. https://www.nationaledrugmonitor.nl/tabak-elektronische-sigaret-en-meeroken. Geraadpleegd 12 mei 2025.

Nationaal Preventieakkoord. Naar een gezonder Nederland. 2018, Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport: Den Haag.

Over E, de Vries E, Geboers C, Willemsen M, de Wit A. Doorrekening scenario's accijnsverhoging op tabak. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, 2024, rapportnummer KU2024-0001.

Richardson L, Hemsing N, Greaves L, Assanand S, Allen P, McCullough L, Bauld L, Humphries K, Amos A. Preventing smoking in young people: a systematic review of the impact of access interventions. Int J Environ Res Public Health. 2009 Apr;6(4):1485-514

RIVM, Leefstijlmonitor. Cijfers roken. https://www.rivm.nl/leefstijlmonitor/roken-onder-volwassenen. Geraadpleegd 16 april 2025.

RIVM. Twee op de vijf vermindert gebruik e-sigaretten na invoering smaakjesverbod. https://www.rivm.nl/nieuws/twee-op-vijf-vermindert-gebruik-e-sigaretten-na-invoering-smaakjesverbod. RIVM, Bilthoven, 18 maart 2025.

Rijksoverheid. Registratieplicht verkooppunten van tabak en vapes. https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2023/11/03/registratieplicht-verkooppunten-van-tabak-en-vapes. Geraadpleegd op 30 mei 2025.

Rotteveel A, Lambooij M, de Wit GA. Gedragseffecten van de accijnsverhoging op tabak in 2023. Voorgenomen gedragsverandering versus daadwerkelijke aanpassing van het gedrag. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, rapportnummer 2024-0069.

Trimbos instituut, Cijfers roken. https://www.trimbos.nl/kennis/cijfers/roken/. Geraadpleegd 12 mei 2025.

Trimbos instituut. Cijfers middelengebruik onder scholieren. https://www.trimbos.nl/kennis/cijfers/alcohol-drugs-roken-scholieren/#roken. Geraadpleegd 12 mei 2025.

Trimbos instituut. Vapen en roken, jongeren doen het allebei. https://www.trimbos.nl/actueel/nieuws/vapen-en-roken-jongeren-doen-het-allebei/. Geraadpleegd 12 mei 2025.

Trimbos instituut. Scholierenmonitor, vergelijking met eerdere jaren. https://cijfers.trimbos.nl/scholierenmonitor/roken/vergelijking-met-eerdere-jaren-roken. Geraadpleegd 29 april 2025.

Tweede Kamer der Staten Generaal, 2023. Wijziging van enkele belastingwetten en enige andere wetten (Belastingplan 2024) | Tweede Kamer der Staten-Generaal. Kamerstuk 36418-111, d.d. 26 oktober 2023.

Visscher K, Lambooij M, Suijkerbuijk A, van Gils P, de Wit A. Prijsgevoeligheid van rokers. Gedragseffecten van accijnsverhoging: stoppen, minderen, goedkoper product roken of kopen over de grens? Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, rapportnummer 2021-0013.

Visscher K, Everaars B, Suijkerbuijk AWM, Lambooij MS, de Wit GA. Intended changes in smoking behaviour of Dutch young adults after an increase in excise tax: a cross-sectional survey. BMJ Open 2023;13:e065535.

VTV 2018. Synthese: Leefstijl en omgeving. https://www.vtv2018.nl/leefstijl-en-omgeving. Geraadpleegd 16 april 2025.

VTV 2024. Determinanten. Trendscenario VTV-2024. https://www.volksgezondheidtoekomstverkenning.nl/vtv-2024/trendscenario/determinanten. Geraadpleegd 16 april 2025.

VZinfo. Roken. https://www.vzinfo.nl/roken. Geraadpleegd 16 april 2025.

VZinfo. Trend roken volwassenen 1990-2023. https://www.vzinfo.nl/roken/volwassenen#trend-roken. Geraadpleegd 12 mei 2025.

WHO (Wereldgezondheidsorganisatie). M-Power. https://www.who.int/initiatives/mpower. Geraadpleegd op 18 april 2025.

WHO (Wereldgezondheidsorganisatie). Tackling NCDs: 'best buys' and other recommended interventions for the prevention and control of noncommunicable diseases. WHO, 2017.

WHO (Wereldgezondheidsorganisatie). Framework Convention on Tobacco Control (FCTC). Geneve, 2003.

WHO (Wereldgezondheidsorganisatie). WHO Technical Manual on Tobacco Tax Policy and Administration. Geneve, 2021.

Bijlage 1 Methode

Onderstaande tekst is overgenomen uit Rotteveel et al. (2024). Aspecten waarop het huidige onderzoek afweek van Rotteveel et al. (2024) zijn vervolgens in onderstaande tekst aangepast.

Voormeting

Het doel van de voormeting was om inzicht te krijgen in 1) de prijsgevoeligheid van Nederlandse rokers bij verschillende hypothetische prijzen van rookwaren en 2) het voorgenomen gedrag van Nederlandse rokers na de accijnsverhoging op tabak van 1 april 2024. Ook is de voormeting gebruikt om achtergrondvariabelen van de onderzoekspopulatie te verzamelen.

Gebruikte vragenlijst
De vragenlijst die gebruikt werd in het onderzoek uit 2020 is onderbouwd door literatuuronderzoek en focusgroepen en is uitgebreid getest. Daarom hebben we deze vragenlijst als basis gebruikt voor het huidige onderzoek. Zie Bijlage 2 voor de vragenlijst die in het huidige onderzoek is gebruikt voor de voormeting. De vragenlijst bestaat uit twee onderdelen: een deel over achtergrondkenmerken van deelnemende rokers en een deel over voorgenomen gedrag en prijsgevoeligheid.

Het eerste deel van de vragenlijst bevat een aantal vragen over de achtergrondkenmerken van deelnemende rokers. Het gaat om vragen over leeftijd, geslacht en opleidingsniveau, vier cijfers van de postcode, vragen over rookgedrag, vragen over stopintenties, vragen over koopgedrag van tabak in het buitenland, vragen over rookgedrag in de sociale omgeving en vragen over opvattingen wat betreft roken, eigen gedrag en de accijnsverhoging op tabak. Ten aanzien van koopgedrag van tabak in het buitenland, vragen we of deelnemers op het moment van invullen rookwaren in het buitenland kochten, en zo ja, in welk land, hoe vaak, wat, hoeveel en voor wie. Ook hebben we gevraagd welk deel van de rookwaren die een deelnemer gebruikt uit het buitenland kwam.

In het tweede deel van de vragenlijst hebben we voor verschillende hypothetische prijzen van sigaretten/shag gevraagd of deelnemers hun gedrag bij deze prijs dachten aan te passen. Dit hebben we vier keer gedaan, voor elke gedragsoptie (minderen, stoppen, rookwaren in het buitenland zullen kopen of overstappen op een goedkoper product/merk) een keer. Aangezien de basisprijs van rookwaren in 2024 hoger lag dan in 2023, mede door de accijnsverhogingen op tabak, zijn de hypothetische bedragen aangepast. Het laagste voorgelegde bedrag was gelijk aan de verwachte prijs van rookwaren na de accijnsverhoging op tabak op 1 april 2024: €11,20 voor sigaretten en €24,60 voor shag. Indien deelnemers aangaven bij dit bedrag hun gedrag niet aan te passen, werden hun nog drie bedragen voorgelegd, op basis van een beslisboom. Zie figuren B1.1 en B1.2 voor de beslisbomen voor sigarettenrokers en shagrokers. Als deelnemers bij het hoogste uitgevraagde bedrag aangaven (nog) niet over te gaan op bepaald

gedrag, hebben we gevraagd bij welk bedrag ze wel de gedragsaanpassing zouden maken. Deelnemers konden hierbij ook aangeven dat een prijsstijging voor hen nooit een reden zou zijn om over te gaan op het uitgevraagde gedrag.

Figuur B1.1 Beslisboom sigarettenrokers

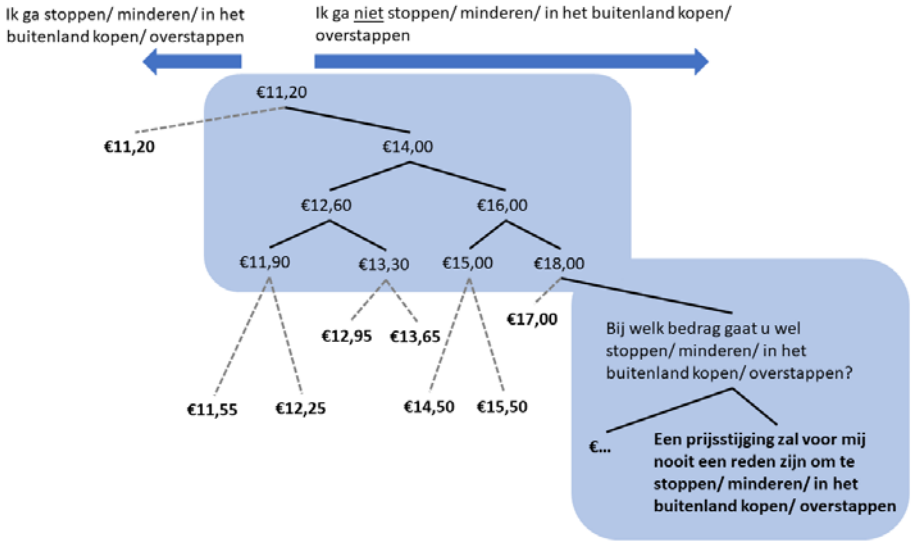

Figuur B1.2 Beslisboom shagrokers

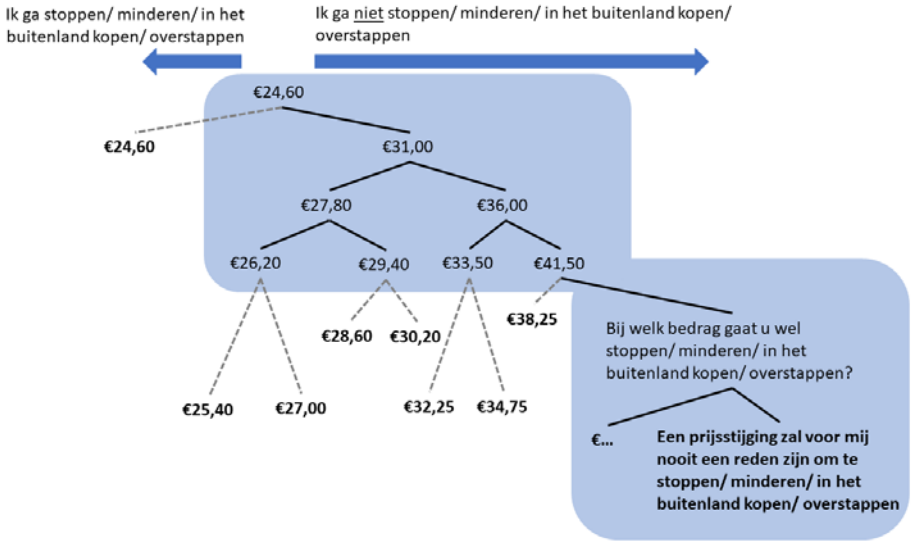

Dataverzameling

Voor de dataverzameling hebben we gebruikgemaakt van twee commerciële panels: het LISS panel en het panel van Verian (voorheen: Kantar Public). We hebben gekozen voor deze panels omdat ze toegang hebben tot een grote groep rokers, onder wie ook rokers met een lager opleidingsniveau en rokers die buiten de Randstad wonen. Dit was belangrijk om een zo representatief mogelijke groep respondenten samen te stellen. Beide panels hebben de online vragenlijst in maart 2024 uitgezet onder een representatieve groep rokers van 16 jaar en ouder, op basis van leeftijd, geslacht en opleiding. Paneldeelnemers zijn

geclassificeerd als rokers als ze in een eerdere vragenlijst (LISS: gezondheidsmodule uitgezet in november en december 2023, Verian: tweejaarlijkse screeningsvragenlijst) aangaven sigaretten of shag te roken. Dit betekent dat de vragenlijst door LISS en Verian dus alleen uitgezet werd bij mensen die bij deze panels bekend waren als roker. Aan het begin van de vragenlijst is gevraagd of deelnemers op dat moment nog dagelijks sigaretten of shag rookten. Alleen als dit het geval was, konden ze verder gaan met het invullen van de vragenlijst.

Data-analyse
Voor de analyse van de data van de voormeting zijn de datasets met ingevulde vragenlijsten van LISS en Verian samengevoegd. Deze samengevoegde groep respondenten is vervolgens vergeleken met de Nederlandse rokende bevolking op basis van leeftijd, geslacht en opleidingsniveau. Data over de Nederlandse rokende bevolking waren hierbij afkomstig uit de Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor van CBS, RIVM en het Trimbos-instituut (Gezondheidsenquête, 2024). Met behulp van gegevens uit CBS statline over leeftijd, geslacht en opleidingsniveau van de hele Nederlandse bevolking zijn de cijfers uit het Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor omgerekend zodat ze direct vergeleken konden worden met de cijfers over de steekrpeof. De verschillen tussen de groep respondenten en de Nederlandse rokende bevolking zijn statistisch getoetst met een chikwadraattoets.

Beschrijvende statistiek wat betreft de achtergrondvariabelen is berekend voor de hele onderzoekspopulatie, voor sigarettenrokers en voor shagrokers. Voor categoriale variabelen zijn aantallen en percentages berekend, voor continue variabelen zijn gemiddelde en standaarddeviatie berekend als de variabele normaal verdeeld was. Indien de variabele niet normaal verdeeld was, zijn mediaan en kwartielen berekend. Met chikwadraattoetsen voor categoriale variabelen, ANOVA voor normaal verdeelde continue variabelen en Kruskall-Wallis voor niet normaal verdeelde continue variabelen is bekeken of sigaretten- en shagrokers statistisch significant verschilden op de achtergrondkenmerken. Een deelnemer werd geclassificeerd als een sigarettenroker als de deelnemer aangaf alleen maar of voornamelijk sigaretten te roken. Een deelnemer die alleen maar of voornamelijk shag rookte werd geclassificeerd als een shagroker.

In de vragenlijst is voor vier gedragsopties, namelijk minder gaan roken, stoppen met roken, rookwaren in het buitenland kopen en overstappen op een goedkoper product, aan de hand van verschillende hypothetische bedragen uitgevraagd bij welk bedrag deelnemers verwachten over te gaan op dit gedrag. Het laagst uitgevraagde bedrag was daarbij gelijk aan de verwachte prijs van rookwaren na de accijnsverhoging op tabak. Op basis van dit laagst uitgevraagd bedrag kon daarom het voorgenomen gedrag na de aanstaande accijnsverhoging op tabak bepaald worden. Voor elke gedragsoptie is berekend welk deel van de sigarettenrokers, shagrokers en alle rokers in totaal bij de laagst uitgevraagde prijs aangaven over te gaan te gaan op de gedragsoptie.

Op basis van de verschillende uitgevraagde bedragen uit de beslisboom en de daaropvolgende open vraag indien rokers geen bedrag uit de

beslisboom hadden gekozen, kon voor elke gedragsoptie de prijsgevoeligheid van de onderzoekspopulatie berekend worden. Allereerst is voor iedere gedragsoptie berekend welk deel van de onderzoekspopulatie prijsgevoelig is. Rokers die prijsgevoelig zijn, geven aan bij een bepaald bedrag over te gaan op de gedragsoptie. Rokers die niet prijsgevoelig zijn, geven aan dat een prijsstijging nooit een reden zou zijn om over te gaan op de gedragsoptie. Vervolgens is voor iedere gedragsoptie de mate van prijsgevoeligheid berekend, met andere woorden: vanaf welke prijs rokers over gaan op de gedragsoptie. Om hierbij rekening te houden met de mensen die aangaven nooit over te gaan op het uitgevraagde gedrag, is gebruik gemaakt van survival-analyse. In survival-analyse wordt zowel meegenomen of een bepaald event optreedt (in dit geval dat iemand het gedrag denkt aan te passen) als wanneer dit event optreedt in de tijd (in dit geval bij welk bedrag iemand zegt het gedrag aan te passen). Voor elke gedragsoptie is een Kaplan-meier curve geschat. Op basis van deze curves is per gedragsoptie de mediane survival, in dit geval het mediane omslagbedrag, berekend. Dit is het bedrag waarbij 50 procent van de respondenten over zegt te gaan op het uitgevraagde gedrag. Omdat aan sigaretten- en shagrokers verschillende prijzen voor een verschillend type rookwaren (pakje sigaretten of pakje shag) zijn voorgelegd, is de mate van prijsgevoeligheid afzonderlijk berekend voor sigaretten- en shagrokers.

Op basis van eerder onderzoek hadden we een aantal hypotheses over variabelen die van invloed zouden kunnen zijn op de prijsgevoeligheid (wel/niet prijsgevoelig en de mate van prijsgevoeligheid) van rokers voor de verschillende gedragsopties. Deze hypotheses hebben we getest. De eerste hypothese was dat rokers die een concretere intentie hebben om te gaan stoppen met roken prijsgevoeliger zouden zijn voor stoppen met roken en minder gaan roken. De hypothese was ook dat rokers met een concretere intentie om te stoppen met roken, minder prijsgevoelig zouden zijn voor rookwaren kopen in het buitenland of overstappen op een ander product. Om na te gaan of dit zo is, is de prijsgevoeligheid van rokers uitgesplitst voor groepen met een verschillende stopintentie. Informatie over de prijsgevoeligheid van sigaretten- en shagrokers is hierbij samengevoegd. De stopintentie van rokers is gemeten door rokers te vragen of ze van plan waren in de toekomst te stoppen met roken. Antwoordopties waren: “Nee”, “Ja, ooit”, “Ja, binnen 6 maanden” en “Ja, binnen 1 maand”. Vanwege de kleine hoeveelheid rokers die aan heeft gegeven binnen 1 maand te willen gaan stoppen met roken, zijn de categorieën “Ja, binnen 6 maanden” en “Ja binnen 1 maand” voor de analyse samengevoegd. Door middel van chikwadraattoetsen is statistisch getoetst of het aandeel mensen dat prijsgevoelig was voor de vier gedragsopties (wel/niet) statistisch significant verschillend is tussen groepen met een verschillende stopintentie. Door middel van een log-rank test is statistisch getoetst of de mate van prijsgevoeligheid, uitgedrukt met Kaplan-Meier curves, verschillend was voor de groepen met een verschillende stopintentie.

Op basis van het onderzoek uit 2020 was de tweede hypothese dat jongeren prijsgevoeliger zijn dan niet-jongeren. Om na te gaan of dit ook in het huidige onderzoek naar voren kwam, is de prijsgevoeligheid

van rokers voor de vier gedragsopties uitgesplitst voor jongeren (<25 jaar) en rokers van 25 jaar en ouder. Vanwege het kleine aantal jongeren is alleen gekeken of jongeren vaker prijsgevoelig (wel/niet prijsgevoelig) zijn. De mate van prijsgevoeligheid is niet uitgesplitst. Met een chikwadraattoets is getoetst of de prijsgevoeligheid van jongeren statistisch significant verschilde van de prijsgevoeligheid van oudere rokers.

Eén van de vier gedragsopties die voorgelegd is, is het kopen van rookwaren in het buitenland. De derde hypothese was dat het voor rokers die dichter bij de grens wonen makkelijker is om rookwaren in het buitenland te kopen en dat ze daarom prijsgevoeliger zijn voor het kopen van rookwaren in het buitenland dan rokers die verder van de grens wonen. Om deze hypothese te testen is de prijsgevoeligheid voor het kopen van rookwaren in het buitenland uitgesplitst naar de afstand die mensen hemelsbreed van de grens wonen. Voor het berekenen van afstand tot de grens hebben LISS en Verian aan de deelnemers de vier cijfers van hun postcode gevraagd. Met behulp van een databestand van het RIVM op basis van Geodan, de Basisregistratie Kadaster en RIVM-data (samengesteld door het RIVM Onderzoeks- en dataloket) hebben LISS en Verian op basis van de viercijferige postcode de hemelsbrede afstand tot de dichtstbijzijnde grens berekend. Om herleidbaarheid te voorkomen, hebben LISS en Verian deze afstand vervolgens afgerond op 5 kilometer voordat ze deze informatie met het RIVM hebben gedeeld. Op basis van de hemelsbrede afstand per 5 kilometer zijn de deelnemers ingedeeld in kwartielen van hun afstand tot de grens, zodat in elk kwartiel 25 procent van de deelnemers zou zitten. Dit is zowel voor de hele onderzoekspopulatie als voor sigaretten- en shagrokers afzonderlijk gedaan. De kwartielen zijn gemaakt met behulp van rangnummers naar hemelsbrede afstand tot de grens. De prijsgevoeligheid (wel/niet prijsgevoelig) en de mate van prijsgevoeligheid, uitgedrukt met Kaplan-meiercurves, zijn vervolgens voor elk kwartiel berekend. Met chikwadraattoetsen en log-rank testen werd getoetst of de prijsgevoeligheid (wel/niet prijsgevoelig) en de mate van prijsgevoeligheid verschillend was tussen verschillende afstandsgroepen.

Nameting

Het doel van de nameting was om inzicht te krijgen in de daadwerkelijke aanpassing van het gedrag van Nederlandse rokers na de accijnsverhoging op tabak van 1 april 2024 en in de intention-behaviour gap, het verschil dus tussen voorgenomen en gerealiseerde gedragsverandering (Conner en Norman, 2022; Sheeran, 2011).

Gebruikte vragenlijst
Ook voor de nameting is de vragenlijst van het onderzoek uit 2020 als basis gebruikt. Zie Bijlage 3 voor de vragenlijst die in het huidige onderzoek werd gebruikt voor de nameting. In de vragenlijst zijn vragen gesteld over huidig rookgedrag, huidige stopintenties, redenen voor stoppoging (indien van toepassing), koopgedrag in het buitenland en aanpassing van rook- en koopgedrag na de accijnsverhoging op tabak. De vragenlijst uit 2020 bevatte nog vragen over het effect van de coronapandemie op rook- en koopgedrag. Omdat er in 2024 geen

coronamaatregelen meer in werking waren en corona voor veel mensen geen actueel thema meer was, zijn deze vragen niet meegenomen in de vragenlijst voor het huidige onderzoek.

Ten opzichte van de vragenlijst uit 2023 is bij de nameting in 2024 de verandering in rook- en koopgedrag anders uitgevraagd vanwege inconsistenties in de antwoorden op de vragen die gebruikt waren in 2023 (zie discussie Rotteveel et al. 2024 voor meer informatie). Waar in de vragenlijst uit 2023 eerst werd gevraagd of deelnemers hun rook- en koopgedrag hadden aangepast naar aanleiding van de accijnsverhoging op tabak en vervolgens werd gevraagd hoe mensen hun gedrag hadden aangepast, werd deelnemers in de vragenlijst uit 2024 met een vraag per gedragsoptie (stoppen, minderen, in het buitenland kopen, overstappen) gevraagd of ze op dat gedrag waren overgegaan sinds maart 2024. Vervolgens is gevraagd naar de rol die de accijnsverhoging heeft gespeeld in het overgaan op het gedrag. Naast het anders uitvragen van gedrag, is ook specifieker uitgevraagd welke rookwaren de roker gebruikt en is de vraag naar de mening van de deelnemer over de toekomstige accijnsverhoging komen te vervallen omdat er op het moment van uitvragen geen nieuwe accijnsverhoging gepland staat.

Dataverzameling
De nameting is uitgezet onder dezelfde groep rokers van de panels van LISS en Verian die de voormeting hebben ingevuld. Er is gekozen om gebruik te maken van dezelfde groep rokers zodat voorgenomen gedrag vóór de accijnsverhoging van 1 april vergeleken kon worden met daadwerkelijk gedrag na deze accijnsverhoging. Beide panels hebben de online vragenlijst in december 2024 uitgezet onder de deelnemers aan de voormeting.

Data-analyse
Voor de analyse van de data van de nameting zijn de datasets met ingevulde vragenlijsten van LISS en Verian samengevoegd. Daarna zijn de samengevoegde dataset van de voormeting en de samengevoegde dataset van de nameting bij elkaar gevoegd, zodat de antwoorden van deelnemers uit de voor- en nameting in dezelfde dataset zaten. Hiervoor is gebruik gemaakt van de unieke ID-nummers van deelnemers zoals de panelorganisaties die gebruiken. Alleen de mensen die zowel de voor- als nameting hebben ingevuld, zaten in deze gecombineerde dataset.

Allereerst is bekeken hoe de respondenten van de nameting zich verhielden tot de dataset van de voormeting: welk deel van de deelnemers aan de voormeting heeft de nameting niet ingevuld, welk deel is gestopt of heeft geprobeerd te stoppen en hoe verhouden de achtergrondkenmerken van de respondenten van de nameting zich tot de achtergrondkenmerken van de respondenten van de voormeting? Voor categoriale variabelen zijn aantallen en percentages berekend, voor continue variabelen zijn het gemiddelde en de standaarddeviatie berekend als de variabele normaal verdeeld was; als de variabele niet normaal verdeeld was, zijn de mediaan en kwartielen berekend. De verschillen zijn niet statistisch getoetst omdat de datasets grotendeels, zij het niet volledig, overlappen.

Vervolgens is bekeken hoe deelnemers rapporteren hun gedrag veranderd te hebben. Ook zijn de kenmerken van deelnemers die hun gedrag veranderd hebben vergeleken met kenmerken van deelnemers die hun gedrag niet veranderd hebben. Verschillen zijn getoetst met de chikwadraattoets in het geval van categoriale variabelen en ANOVA (Kruskall-Wallis als de variabele niet normaal verdeeld was) voor continue variabelen.

Ten slotte is, voor elke gedragsoptie, bekeken voor welk deel van de respondenten het daadwerkelijk gedrag na de accijnsverhoging op tabak overeenkwam met het voorgenomen gedrag na de accijnsverhoging. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen mensen die zich voornamen hun gedrag aan te passen bij de geschatte prijs na de accijnsverhoging van €11,20 voor een pakje sigaretten en €24,60 voor een pakje shag (aangeduid met: voorgenomen gedrags*verandering*) en mensen die zich voornamen hun gedrag niet te veranderen bij deze prijzen (aangeduid met: voorgenomen gedrags*behoud*). Voor voorgenomen gedrags*verandering* is gekeken welk deel van de respondenten bij de nameting aangaven daadwerkelijk hun gedrag veranderd te hebben. Voor voorgenomen gedrags*behoud* is gekeken welk deel van de respondenten bij de nameting aangaven daadwerkelijk hun gedrag behouden te hebben.

Ethische aspecten

Het onderzoek uit 2020, dat in opzet en uitvoering volledig vergelijkbaar is met het huidige onderzoek en waarvoor dezelfde vragenlijsten zijn gebruikt, is getoetst door MEC-U (Medical Research Ethics Committees – United). MEC-U heeft voor het onderzoek een verklaring van niet-WMO plichtigheid gegeven (referentienummer W19.223).

De data zoals het RIVM deze van de panelorganisaties heeft ontvangen zijn gepseudonimiseerd. Om herleidbaarheid te voorkomen hebben de panelorganisaties de viercijferige postcode van deelnemers zelf omgerekend naar hemelsbrede afstand tot de grens, afgerond op 5 kilometer (zie 2.1.3 voor meer informatie). Zodoende heeft het RIVM geen toegang tot de viercijferige postcode van deelnemers en als gevolg van de afronding van de hemelsbrede afstand tot de grens op 5 kilometer kan het RIVM de woonplaats van deelnemers niet terugleiden uit de data.

Bijlage 2 Vragenlijst voormeting

Wat gaat u doen na de belastingverhoging op tabak?

Op 1 april 2024 zullen de prijzen van rookwaren gaan stijgen. Deze vragenlijst gaat over roken en wordt u voorgelegd in opdracht van onderzoekers van het RIVM.
De vragenlijst bestaat uit 2 onderdelen. In het eerste deel worden er een aantal algemene vragen over onder andere uw rookgedrag gesteld. In het tweede deel vragen we naar uw reactie op verschillende prijsstijgingen van rookwaren. Het beantwoorden van alle vragen zal ongeveer 8 minuten in beslag nemen.

Deel 1

1. U hebt eerder in een vragenlijst aangegeven dat u rookt. Rookt u op dit moment?
Het gaat om het roken van sigaretten en/of shag
- Ja, ik rook (bijna) dagelijks sigaretten en/of shag
- Ja, ik rook af en toe sigaretten en/of shag naar einde vragenlijst
- Ja, ik rook vooral e-sigaretten/vapes, sigaren, sigaartjes, cigarillo's of pijptabak naar einde vragenlijst
- Nee, ik rook nooit naar einde vragenlijst

2. Hoe lang rookt u al? (antwoord in jaren/maanden)
… jaar en … maand(en)

3. Wat rookt u? (meerdere antwoorden mogelijk)
- Sigaretten
- Shag

4. Welk van onderstaande rookwaren rookt u **het meest**? (alleen als vorige vraag zowel sigaretten als shag is aangekruist)
- Sigaretten
- Shag

5. Hoeveel sigaretten/shag(jes) rookt u gemiddeld per dag? (getal tussen 0 en 200)

6. Bent u van plan in de toekomst te stoppen met roken?
- Nee
- Ja, ooit
- Ja, binnen 6 maanden
- Ja, binnen 1 maand

7. Hebt u al eens geprobeerd te stoppen met roken?
- Ja (naar vraag 8)
- Nee (naar vraag 9)

8. Hoe vaak hebt u dat geprobeerd? Als u het niet precies weet mag u een schatting maken.
Antwoord optie cijfer tussen 0 en 200

9. Koopt u uw rookwaren op dit moment in het buitenland?
□ Ja, altijd → ga naar vraag 11
□ Ja, regelmatig → ga naar vraag 11
□ Ja, als ik op vakantie ben → ga naar vraag 11
□ Nee → ga naar vraag 10

10. U hebt aangegeven uw rookwaren *op dit moment* niet in het buitenland te kopen. Heeft u dit in het **afgelopen jaar** wel eens gedaan?
□ Ja → ga naar vraag 11
□ Nee → ga naar vraag 20

11. Wanneer u uw rookwaren in het buitenland koopt, in welk land doet u dit dan? (meerdere antwoorden mogelijk)
□ België
□ Duitsland
□ Luxemburg
□ In ander(e) land(en), namelijk …

12. Hoe vaak hebt u uw rookwaren in het buitenland gekocht in het **afgelopen half jaar**?
□ Geen enkele keer (ga naar vraag 20)
□ Minder dan eens per maand
□ Ongeveer eens per maand
□ Ongeveer 2-3 keer per maand
□ Ongeveer eens per week
□ Meer dan eens per week

13. Als u rookwaren in het buitenland koopt, wat koopt u dan? (meerdere antwoorden mogelijk)
□ Pakjes sigaretten → ga naar vraag 14
□ Sloffen sigaretten → ga naar vraag 15
□ Pakjes of sloffen shag → ga naar vraag 16
□ Potten of bussen tabak → ga naar vraag 17
□ Anders, namelijk … (als alleen deze wordt aangekruist, door naar vraag 18)

14. Hoeveel pakjes sigaretten hebt u per keer gekocht, toen u uw rookwaren in het buitenland kocht?
□ 1 pakje
□ 2-5 pakjes
□ 6-9 pakjes
□ 10-20 pakjes
□ 21-40 pakjes
□ 41-60 pakjes
□ Meer dan 60 pakjes

15. Hoeveel sloffen sigaretten hebt u per keer gekocht, toen u uw rookwaren in het buitenland kocht?
□ 1-2 sloffen
□ 3-5 sloffen

□ 6-9 sloffen
□ 10-20 sloffen
□ Meer dan 20 sloffen

16. Hoeveel pakjes shag hebt u per keer gekocht, toen u uw rookwaren in het buitenland kocht?
□ 1 pakje
□ 2-5 pakjes
□ 6-9 pakjes
□ 10-20 pakjes (1-2 sloffen)
□ 21-40 pakjes (3-4 sloffen)
□ 41-60 pakjes (5-6 sloffen)
□ Meer dan 60 pakjes (7 sloffen of meer)

17. Hoeveel potten/bussen tabak hebt u per keer gekocht, toen u uw rookwaren in het buitenland kocht?
□ 1 pot of bus
□ 2-5 potten of bussen
□ 6-9 potten of bussen
□ Meer dan 9 potten of bussen

18. Toen ik het afgelopen half jaar rookwaren in het buitenland kocht.. (meerdere antwoorden mogelijk)
□ … ging ik speciaal voor rookwaren naar het buitenland
□ … combineerde ik dit met andere aankopen (zoals benzine, alcohol, drogisterij artikelen)
□ … combineerde ik dit met een uitje (familiebezoek, markt, bezoek aan een stad)
□ … was ik in het buitenland op vakantie
□ … was ik in het buitenland voor werk
□ Anders, namelijk…

19. Toen u rookwaren in het buitenland kocht, voor wie kocht u dan rookwaren? (meerdere antwoorden mogelijk)
□ Voor mijzelf
□ Voor gezinsleden of huisgenoten
□ Voor vrienden/bekenden

20. Welk deel van de tabaksproducten <u>die u zelf gebruikt</u>, zijn gekocht in het buitenland? (door uzelf of door anderen)
□ Niets
□ Een klein deel
□ (Ongeveer) de helft
□ Het grootste deel
□ Alles

Stellingen
Geeft u aan in hoeverre u het eens of oneens bent met de volgende uitspraken.

21. Ik ben een echte roker (1=helemaal oneens, 2=mee oneens, 3=neutraal, 4=mee eens, 5= helemaal eens)
22. Ik hoor bij de rokers (1=helemaal oneens, 2=mee oneens, 3=neutraal, 4=mee eens, 5= helemaal eens)

23. Rookt uw partner? (j/n/nvt)
24. Rookt uw beste vriend(in)? (j/n/nvt)
25. Rookt minstens 1 van uw kinderen? (j/n/nvt)

26. Hoeveel van uw vrienden en bekenden roken?
(1=niemand, 2=een paar, 3=de helft, 4=de meeste, 5=allemaal, 98= Weet ik niet, 99= Niet van toepassing)
27. Hoeveel van uw familieleden roken?
(1=niemand, 2=een paar, 3=de helft, 4=de meeste, 5=allemaal, 98= Weet ik niet, 99= Niet van toepassing)
28. Hoeveel van uw directe collega's roken?
(1=niemand, 2=een paar, 3=de helft, 4=de meeste, 5=allemaal, 98= Weet ik niet, 99= Niet van toepassing)

29. Hoe acceptabel is het wanneer iemand …

- Rookt op straat
- Rookt als er kinderen bij zijn
- Rookt als er niet-rokende volwassenen bij zijn
- Rookt wanneer hij/zij op bezoek is bij niet-rokers
- Rookt terwijl hij/zij op trein of bus wacht
- Rookt op een terras waar veel anderen zitten

(1=zeer onacceptabel, 2=acceptabel, 3=neutraal, 4=acceptabel, 5=zeer acceptabel)

30. Hoeveel van de rokers die u regelmatig ziet hebben de laatste drie maanden geprobeerd om te stoppen?
(1=niemand, 2=een paar, 3=de helft, 4=de meeste, 5=allemaal, 98= Weet ik niet, 99= Niet van toepassing)

31. Wat zouden de mensen die belangrijk voor u zijn (bijvoorbeeld familie of vrienden) er van vinden als u de komende drie maanden stopt met roken?
(1= daar zouden ze heel blij mee zijn, 2=daar zouden ze blij mee zijn, 3=het zou hen niet uitmaken, 4=daar zouden ze niet blij mee zijn, 5=daar zouden ze helemaal niet blij mee zijn)

Hieronder volgen 10 stellingen over hoe u in het algemeen denkt en doet. Deze gaan dus niet per se over uw rookgedrag, maar over hoe u in het algemeen in het leven staat.

32. Het lukt me altijd moeilijke problemen op te lossen, als ik er genoeg moeite voor doe.
(1= volledig onjuist, 2= nauwelijks juist, 3= enigszins juist, 4=

volledig juist)

33. Als iemand mij tegenwerkt, vind ik toch manieren om te krijgen wat ik wil.
(1= volledig onjuist, 2= nauwelijks juist, 3= enigszins juist, 4= volledig juist)

34. Het is voor mij makkelijk om vast te houden aan mijn plannen en mijn doel te bereiken.
(1= volledig onjuist, 2= nauwelijks juist, 3= enigszins juist, 4= volledig juist)

35. Ik vertrouw erop dat ik onverwachte gebeurtenissen doeltreffend aanpak.
(1= volledig onjuist, 2= nauwelijks juist, 3= enigszins juist, 4= volledig juist)

36. Dankzij mijn vindingrijkheid weet ik hoe ik in onvoorziene situaties moet handelen.
(1= volledig onjuist, 2= nauwelijks juist, 3= enigszins juist, 4= volledig juist)

37. Ik kan de meeste problemen oplossen als ik er de nodige moeite voor doe.
(1= volledig onjuist, 2= nauwelijks juist, 3= enigszins juist, 4= volledig juist)

38. Ik blijf kalm als ik voor moeilijkheden kom te staan omdat ik vertrouw op mijn vermogen om problemen op te lossen.
(1= volledig onjuist, 2= nauwelijks juist, 3= enigszins juist, 4= volledig juist)

39. Als ik geconfronteerd word met een probleem, heb ik meestal meerdere oplossingen.
(1= volledig onjuist, 2= nauwelijks juist, 3= enigszins juist, 4= volledig juist)

40. Als ik in een benarde situatie zit, weet ik meestal wat ik moet doen.
(1= volledig onjuist, 2= nauwelijks juist, 3= enigszins juist, 4= volledig juist)

41. Wat er ook gebeurt, ik kom er wel uit.
(1= volledig onjuist, 2= nauwelijks juist, 3= enigszins juist, 4= volledig juist)

Deel 2
Sigarettenrokers (bij vraag 3 alleen sigaretten aangekruist of bij vraag 4 sigaretten aangekruist): We laten u nu verschillende denkbeeldige prijzen voor een pakje sigaretten zien. Ga uit van een pakje van 20

stuks. De prijzen zijn hoger dan u nu gewend bent. We vragen u wat u bij zo'n denkbeeldige prijs gaat doen. Er worden vier verschillende opties één voor één behandeld: minder roken, stoppen met roken, naar het buitenland gaan voor rookwaren, en overstappen op een goedkoper product.

Shagrokers (bij vraag 3 alleen shag aangekruist of bij vraag 4 shag aangekruist): We laten u nu verschillende denkbeeldige prijzen voor een pakje shag zien. Ga uit van een pakje van 50 gram. De prijzen zijn hoger dan u nu gewend bent. We vragen u wat u bij zo'n denkbeeldige prijs gaat doen. Er worden vier verschillende opties één voor één behandeld: minder roken, stoppen met roken, naar het buitenland gaan voor rookwaren, en overstappen op een goedkoper product.

De volgende vragen gaan over **minder roken** door een prijsstijging.
U kunt aangeven of u wel of niet minder gaat roken bij bepaalde prijzen voor een pakje [sigaretten / shag].
De prijs van een pakje sigaretten (20 stuks)/shag (50 gram) wordt … (→ beslisboom). Wat gaat u doen?
☐ Ik ga minder roken
☐ Ik ga niet minder roken

Als alle bedragen beslisboom = nee:
Bij welk bedrag gaat u minder roken?
☐ … €
☐ Een prijsstijging zal voor mij nooit een reden zijn om minder te gaan roken

De volgende vragen gaan over **stoppen met roken** door een prijsstijging.
U kunt aangeven of u wel of niet stopt met roken bij bepaalde prijzen voor een pakje [sigaretten / shag].
De prijs van een pakje sigaretten (20 stuks)/shag (50 gram) wordt … (→ beslisboom). Wat gaat u doen?

☐ Ik ga stoppen met roken
☐ Ik ga niet stoppen met roken

Bij welk bedrag gaat u stoppen met roken?
☐ … €
☐ Een prijsstijging zal voor mij nooit een reden zijn om minder te gaan roken

De volgende vragen gaan over **rookwaren kopen in het buitenland** door een prijsstijging.
U kunt aangeven of u wel of niet rookwaren gaat kopen in het buitenland bij bepaalde prijzen voor een pakje [sigaretten / shag].

De prijs van een pakje sigaretten (20 stuks)/shag (50 gram) wordt … (→ beslisboom). Wat gaat u doen?

☐ Ik ga mijn rookwaren in het buitenland kopen

☐ Ik ga mijn rookwaren niet in het buitenland kopen

Bij welk bedrag gaat u rookwaren in het buitenland kopen?
☐ … €
☐ Een prijsstijging zal voor mij nooit een reden zijn om minder te gaan roken

De volgende vragen gaan over **overstappen op een goedkoper product** door een prijsstijging.
U kunt aangeven of u wel of niet overstapt op een ander product bij bepaalde prijzen voor een pakje [sigaretten / shag].
De prijs van een pakje sigaretten (20 stuks)/shag (50 gram) wordt …(→ beslisboom). Wat gaat u doen?

☐ Ik ga overstappen op een goedkoper product
☐ Ik ga niet overstappen op een goedkoper product
Bij welk bedrag gaat u overstappen op een goedkoper product?
☐ … €
☐ Een prijsstijging zal voor mij nooit een reden zijn om minder te gaan roken

Voor rokers die een bedrag hebben gekozen (beslisboom) of hebben ingevuld (bereidheid tot betalen vraag): Op welk product stapt u over? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Een goedkoper merk sigaretten
- Zelf geschoten sigaretten
- Shag (deze optie alleen voor sigarettenrokers laten zien)
- Een goedkoper merk shag (deze optie alleen voor shagrokers laten zien)
- E-sigaretten / vapes
- Cigarillos
- Nicotine zakjes of snus
- Anders; namelijk ……..

Sigarettenrokers krijgen boom A, shagrokers krijgen boom B
Boom A: Sigarettenrokers

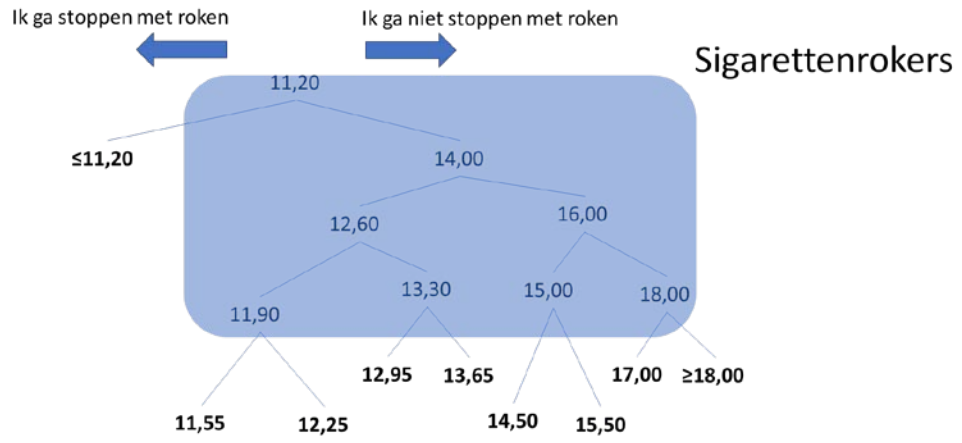

Boom B: Shagrokers

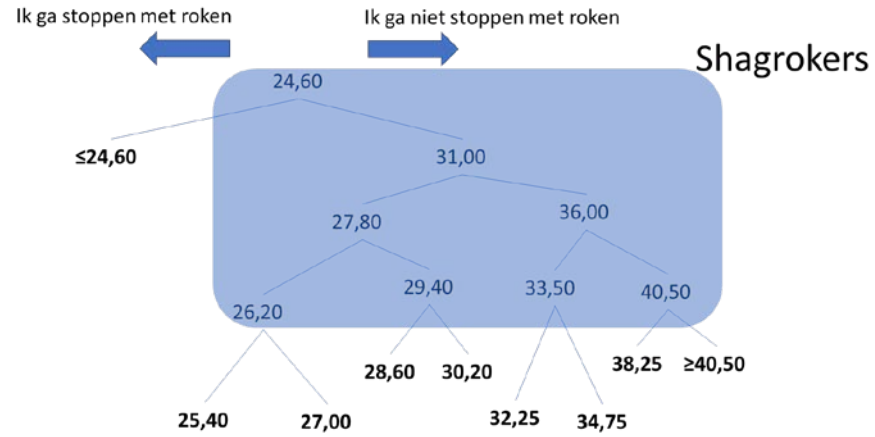

Uitleg beslisbomen:
De sigarettenrokers krijgen boom A, de shagrokers boom B. Voor de sigarettenrokers (boom A) is de eerste vraag als volgt:

De prijs van een pakje sigaretten wordt €11,20. Wat gaat u doen?
☐ Ik ga niet stoppen met roken
☐ Ik ga stoppen met roken

Bij antwoord “Ik ga niet stoppen met roken” gaat respondent door naar het volgende punt in de boom aan de rechterkant:
De prijs van een pakje sigaretten wordt €14,00. Wat gaat u doen?
☐ Ik ga niet stoppen met roken
☐ Ik ga stoppen met roken

Bij antwoord “Ik ga stoppen met roken” gaat respondent door naar de het volgende punt in de boom aan de linkerkant:
De prijs van een pakje sigaretten wordt €12,60. Wat gaat u doen?
☐ Ik ga niet stoppen met roken
☐ Ik ga stoppen met roken
Zo gaat de respondent door tot een eindpunt van de boom. Elke respondent krijgt maximaal 4 vragen met verschillende prijzen afhankelijk van het eerder gegeven antwoord. De dikgedrukte prijzen worden niet uitgevraagd, dit zijn de bedragen waarbij ze hun gedrag gaan aanpassen volgens de gegeven antwoorden. De prijzen in het blauwe vlak worden voorgelegd. Dit werkt hetzelfde voor boom B. Wanneer een respondent helemaal rechts, bij de hoogste prijs aangeeft niet te stoppen/minderen/overstappen op goedkoper product/naar buitenland te gaan, wordt er een open vraag gesteld bij welke prijs de respondent dit wel zou doen. Voor elke van de vier gedragsopties krijgt de respondent een boom, in totaal maximaal 4x4=16 vragen, en daarnaast nog maximaal 4 open vragen wanneer iemand bij het hoogste bedrag aangeeft zijn gedrag niet aan te passen.

Open vraag wanneer iemand helemaal rechts bij het hoogste bedrag eindigt (>18,00 of >40,50):
Bij welk bedrag gaat u stoppen met roken / minder roken / overstappen op een goedkoper product / rookwaren in het buitenland kopen?

☐ €.....
☐ Een prijsstijging zal voor mij nooit een reden zijn om te gaan stoppen met roken / minder te gaan roken / rookwaren in het buitenland te kopen / over te stappen op een goedkoper product.

Wanneer de respondent bij de eerste vraag aangeeft zijn gedrag te gaan aanpassen (Dus voor boom A: bij een prijs van €11,20 ga ik stoppen/minderen/naar het buitenland/overstappen op een goedkoper product, bij boom B: bij een prijs van 24,60 ga ik stoppen/minderen/naar het buitenland/overstappen op een goedkoper product) dan is de boom meteen klaar voor deze persoon, en gaat hij door naar de volgende gedragsverandering.

46. Op 1 april 2024 wordt de accijns op tabaksproducten verhoogd. Een pakje sigaretten (20 stuks) wordt ongeveer 2 euro duurder in april 2024. Een pakje shag (50 gram) wordt ongeveer 7 euro duurder in april 2024.
In hoeverre bent u het eens of oneens met deze belastingverhogingen?
□ Helemaal mee oneens
□ Mee oneens
□ Niet mee eens, niet mee oneens
□ Mee eens
□ Helemaal mee eens
□ Weet ik niet

47. In hoeverre zou u het eens of oneens zijn met een belastingverhoging op tabaksproducten als al het extra belastinggeld zou worden gebruikt om rokers te helpen stoppen?
□ Helemaal mee oneens
□ Mee oneens
□ Niet mee eens, niet mee oneens
□ Mee eens
□ Helemaal mee eens
□ Weet ik niet

48. Wat is uw hoogst voltooide opleiding?
☐ Basisonderwijs
☐ Vmbo-b/k, mbo1
☐ Vmbo-g/t, havo- vwo-onderbouw
☐ Mbo2 en mbo3
☐ Mbo4
☐ Havo, vwo
☐ Hbo-, wo-bachelor
☐ Hbo-, wo- master, doctor

49. Wat zijn de vier cijfers van uw postcode?

50. Hebt u nog andere opmerkingen over uw rookgedrag of verandering in uw rookgedrag die in deze vragenlijst niet aan bod zijn gekomen? Dan kunt u deze hieronder invullen. U kunt het tekstvak ook leeg laten

Hartelijk dank voor uw medewerking.

Bijlage 3 Vragenlijst nameting

Belastingverhoging op tabak

In april is de prijs van een pakje sigaretten omhoog gegaan met ongeveer €2. De prijs van een standaard pakje shag (50 gram) is gestegen met ongeveer €7. Het RIVM onderzoekt hoe mensen die roken omgaan met een prijsverhoging.

Afgelopen maart heeft u een vragenlijst ingevuld waarin we u vroegen hoe u zou reageren op een prijsverhoging van tabak. De vragenlijst die u nu gaat invullen is een vervolg op deze vragenlijst. De vragen gaan over uw rookgedrag van de afgelopen tijd. Het is niet belangrijk of u op dit moment wel of niet rookt. Ook als u in de tussentijd gestopt bent met roken kunt u deze vragenlijst invullen. Het beantwoorden van alle vragen zal ongeveer 7 minuten in beslag nemen.

1. Rookt u op dit moment?
□ Ja, ik rook (bijna) dagelijks → ga naar vraag 5
□ Ja, ik rook af en toe → ga naar vraag 5
□ Nee, ik ben gestopt met roken → ga naar vraag 2

2. Vraag 2 t/m 4 alleen voor respondenten die bij vraag 1 aangeven gestopt te zijn met roken
Hoe lang bent u nu al gestopt met roken?
□ Korter dan 1 week
□ 1-2 weken
□ 3-4 weken
□ 1-2 maanden
□ Langer dan 2 maanden

3. Wat was de belangrijkste reden om te stoppen met roken? (meerdere antwoorden mogelijk)
□ Gezondheid
□ Financiële redenen
□ Sociale redenen / sociale druk *(bijvoorbeeld op verzoek van uw partner, familie of vrienden)*
□ Kinderwens
□ Anders, namelijk …

4. Was de accijnsverhoging op 1 april 2024 een reden voor u om te stoppen?
Accijnsverhoging 1 april 2024: ongeveer 2 euro op een pakje sigaretten en ongeveer 7 euro op een pakje shag.
□ Ja, de belangrijkste reden
□ Ja, maar niet de belangrijkste reden
□ Nee

Mensen die aangeven gestopt te zijn met roken, krijgen alleen nog vraag 33, 34 en 35 en zijn daarna klaar met de vragenlijst.

5. Wat gebruikt u? (meerdere antwoorden mogelijk)
□ Sigaretten
□ Shag (zelf gerolde sigaretten)
□ Hulzentabak, potten tabak of bussen tabak om zelf sigaretten mee te schieten of steken
□ E-sigaret (vape)
□ Verhitte tabak
□ Cigarillo's
□ Sigaren
□ Anders, namelijk: ……. (open tekstveld)

6. Welk van onderstaande rookwaren rookt u het meest?
□ Sigaretten → door naar vraag 7
□ Shag of hulzentabak → door naar vraag 7
□ Hulzentabak, potten tabak of bussen tabak om zelf sigaretten mee te schieten of steken → door naar vraag 7
□ E-sigaret (vape) → door naar vraag 8
□ Verhitte tabak → door naar vraag 9
□ Cigarillo's → door naar vraag 9
□ Sigaren → door naar vraag 9
□ Anders, namelijk: …….. (open tekstveld) → door naar vraag 9

7. Hoeveel sigaretten/shagjes rookt u gemiddeld per dag? (getal tussen 0 en 200)

8. Hoe vaak gebruikt u e-sigaretten / gebruikt u vapes? (vraag alleen voor mensen die bij vraag 5 aan hebben gegeven dat ze (ook) e-sigaretten gebruiken)
□ elke dag
□ niet elke dag maar wel elke week
□ niet elke week maar wel elke maand
□ minder dan eens per maand

9. Bent u van plan in de toekomst te stoppen met roken?
□ Nee
□ Ja, binnen 1 maand
□ Ja, binnen 6 maanden
□ Ja, maar niet binnen 6 maanden

10. Koopt u uw rookwaren in het buitenland?
□ Ja, altijd → ga naar vraag 11
□ Ja, regelmatig → ga naar vraag 11
□ Ja, als ik op vakantie ben → ga naar vraag 11
□ Ik koop zelf nooit rookwaren in het buitenland, maar iemand anders neemt het voor mij mee uit het buitenland → ga naar vraag 11
□ Nee, nooit → ga naar vraag 20

11. Wanneer u uw rookwaren in het buitenland koopt of door anderen laat kopen, in welk land doet u dit dan? (meerdere antwoorden mogelijk)
□ België
□ Duitsland
□ Luxemburg
□ Een ander land, namelijk …

12. Hoe vaak heeft u uw rookwaren in het buitenland gekocht of door anderen laten kopen in het **afgelopen half jaar**?
□ Meer dan eens per week
□ Ongeveer eens per week
□ Ongeveer 2-3 keer per maand
□ Ongeveer eens per maand
□ Minder dan eens per maand
□ Geen enkele keer (vraag 19 overslaan, door naar vraag 23)

13. Als u rookwaren in het buitenland koopt of door anderen laat kopen, wat koopt u dan? (meerdere antwoorden mogelijk)
□ Pakjes sigaretten → ga naar vraag 14
□ Sloffen sigaretten → ga naar vraag 15
□ Pakjes of sloffen shag → ga naar vraag 16
□ Potten of bussen tabak → ga naar vraag 17
□ Anders, namelijk … (als alleen deze wordt aangekruist, door naar vraag 18)

14. Hoeveel pakjes sigaretten hebt u per keer gekocht, toen u uw rookwaren in het buitenland kocht of door anderen liet kopen?
□ 1 pakje
□ 2-5 pakjes
□ 6-9 pakjes
□ 10-20 pakjes
□ 21-40 pakjes
□ 41-60 pakjes
□ Meer dan 60 pakjes

15. Hoeveel sloffen sigaretten hebt u per keer gekocht, toen u uw rookwaren in het buitenland kocht of door anderen liet kopen?
□ 1-2 sloffen
□ 3-5 sloffen
□ 6-9 sloffen
□ 10-20 sloffen
□ Meer dan 20 sloffen

16. Hoeveel pakjes shag hebt u per keer gekocht, toen u uw rookwaren in het buitenland kocht of door anderen liet kopen?
□ 1 pakje
□ 2-5 pakjes
□ 6-9 pakjes
□ 10-20 pakjes (1-2 sloffen)

□ 21-40 pakjes (3-4 sloffen)
□ 41-60 pakjes (5-6 sloffen)
□ Meer dan 60 pakjes (7 sloffen of meer)

17. Hoeveel potten/bussen tabak hebt u per keer gekocht, toen u uw rookwaren in het buitenland kocht of door anderen liet kopen?
□ 1 pot of bus
□ 2-5 potten of bussen
□ 6-9 potten of bussen
□ Meer dan 9 potten of bussen

18. Toen u rookwaren in het buitenland kocht, voor wie kocht u dan rookwaren? (meerdere antwoorden mogelijk)
□ Voor mijzelf
□ Voor gezinsleden of huisgenoten
□ Voor vrienden of bekenden

19. Toen ik het afgelopen half jaar rookwaren in het buitenland kocht.. (meerdere antwoorden mogelijk)
□ ging ik speciaal voor rookwaren naar het buitenland
□ combineerde ik dit met andere aankopen (zoals benzine, alcohol, drogisterij-artikelen)
□ combineerde ik dit met een uitje (familiebezoek, markt, bezoek aan een stad)
□ was ik in het buitenland op vakantie
□ was ik in het buitenland voor werk
□ Anders, namelijk…

20. Welk deel van de tabaksproducten die u zelf gebruikt, is gekocht in het buitenland? (door uzelf of door anderen)
□ Alles
□ Het grootste deel
□ (Ongeveer) de helft
□ Een klein deel
□ Niets

21. Heeft u sinds maart 2024 geprobeerd te stoppen met roken?
□ Ja → ga naar vraag 22
□ Nee → ga naar vraag 25

22. Hoeveel keer heeft u geprobeerd te stoppen met roken sinds maart 2024? Als u het niet precies weet mag u een schatting maken.
(antwoord optie tussen 0 en 200)

23. Wat waren de belangrijkste redenen om te proberen te stoppen met roken?
(meerdere antwoorden mogelijk)
□ Gezondheid
□ Financiële redenen

□ Sociale redenen / sociale druk *(bv. op verzoek van uw partner, familie of vrienden)*
□ Kinderwens
□ Anders, namelijk …

24. Was de accijnsverhoging van 1 april 2024 een reden voor u om te proberen te stoppen met roken?
Toelichting: Accijnsverhoging 1 april 2024: ongeveer 2 euro op een pakje sigaretten en ongeveer 7 euro op een pakje shag.
□ Ja, de belangrijkste reden
□ Ja, maar niet de belangrijkste reden
□ Nee

25. Bent u sinds maart 2024 (tijdelijk) minder gaan roken?
□ Ja, ik ben tijdelijk minder gaan roken, maar ik rook nu weer meer → ga naar vraag 26
□ Ja, ik rook nog steeds minder → ga naar vraag 26
□ Nee → ga naar vraag 28

26. Wat waren de belangrijkste redenen om minder te gaan roken? (meerdere antwoorden mogelijk)
□ Gezondheid
□ Financiële redenen
□ Sociale redenen / sociale druk *(bv. op verzoek van uw partner, familie of vrienden)*
□ Kinderwens
□ Anders, namelijk …

27. Was de accijnsverhoging van 1 april 2024 een reden voor u om minder te gaan roken?
Toelichting: Accijnsverhoging 1 april 2024: ongeveer 2 euro op een pakje sigaretten en ongeveer 7 euro op een pakje shag.
□ Ja, de belangrijkste reden
□ Ja, maar niet de belangrijkste reden
□ Nee

28. Bent u sinds maart 2024 (vaker) rookwaar in het buitenland gaan kopen of anderen (vaker) rookwaar voor u laten kopen?
□ Ja, ik ben rookwaar in het buitenland gaan kopen of heb dit door anderen laten kopen. → ga naar vraag 29
□ Ja, ik kocht al rookwaar in het buitenland of liet anderen dit voor mij kopen, maar doe dat vaker sinds maart 2024 → ga naar vraag 29
□ Nee → ga naar vraag 30

29. Was de accijnsverhoging van 1 april 2024 een reden voor u om (vaker) rookwaar in het buitenland te gaan kopen of anderen dit (vaker) voor u te laten doen?
Toelichting: Accijnsverhoging 1 april 2024: ongeveer 2 euro op een pakje sigaretten en ongeveer 7 euro op een pakje shag.

□ Ja, de belangrijkste reden
□ Ja, maar niet de belangrijkste reden
□ Nee

30. Bent u sinds maart 2024 (gedeeltelijk) overgestapt op een ander merk of product, of een ander merk of product vaker gaan gebruiken?
□ Ja → ga naar vraag 31
□ Nee → ga naar vraag 33

31. Op welk product bent u overgestapt, of welk product bent u meer gaan gebruiken? (meerdere antwoorden mogelijk)
□ Ik rook nog steeds sigaretten, maar een ander merk
□ Ik rook nog steeds shag, maar een ander merk
□ Ik rookte eerst sigaretten, en ben overgestapt op shag
□ Ik rook nu (ook) e-sigaretten / vapes
□ Ik gebruik nu (ook) verhitte tabaksproducten
□ Ik ben zelf sigaretten gaan schieten (met tabak uit een pot of bus)
□ Ik gebruik nu (ook) cigarillo's
□ Anders namelijk …

32. Was de accijnsverhoging van 1 april 2024 een reden voor u om (gedeeltelijk) over te stappen op een ander product of merk?
Toelichting: Accijnsverhoging 1 april 2024: ongeveer 2 euro op een pakje sigaretten en ongeveer 7 euro op een pakje shag.
□ Ja, de belangrijkste reden
□ Ja, maar niet de belangrijkste reden
□ Nee

33. De regering heeft de belasting op tabak verhoogd in april 2023 en in april 2024. Een pakje sigaretten (20 stuks) is ongeveer 2 euro duurder geworden in april 2024. Een pakje shag (50 gram) is ongeveer 7 euro duurder geworden in april 2024. In hoeverre bent u het eens of oneens met deze belastingverhogingen?
□ Helemaal mee oneens
□ Mee oneens
□ Niet eens, maar ook niet oneens
□ Mee eens
□ Helemaal mee eens
□ Weet ik niet

34. In hoeverre zou u het eens of oneens zijn met de belastingverhoging op rookwaren als al het extra belastinggeld zou worden gebruikt om een gezonde leefstijl te bevorderen? Bijvoorbeeld het helpen van rokers om te stoppen met roken?
□ Helemaal mee oneens
□ Mee oneens
□ Niet eens, maar ook niet oneens

□ Mee eens
□ Helemaal mee eens
□ Weet ik niet

35. Heeft u nog andere opmerkingen over uw rookgedrag of verandering in uw rookgedrag die in deze vragenlijst niet aan bod zijn gekomen?

Hartelijk dank voor uw medewerking!

Bijlage 4 Aanvullende kenmerken onderzoekspopulatie voormeting t.o.v. tabel 2 hoofdrapport, uitgesplitst voor sigaretten- en shagrokers

Tabel B4.1 Aanvullende kenmerken van de onderzoekspopulatie bij de voormeting

Kenmerk	**Categorie**	**Sigaretten-rokers** *n= 917*	**Shag-rokers** *n= 477*	**Totaal** *n= 1394*
Wel eens stoppoging gedaan?	Ja	75,1%	68,8%	73,0%
	Nee	24,9%	31,2%	27,0%
Hoe vaak geprobeerd te stoppen?	Gemiddelde (sd)	3,7 keer (8,8)	3,4 keer (3,9)	3,6 keer (7,5)
	Mediaan (1ste en 3de kwartiel)	3,0 keer (2,0; 4,0)	2,0 keer (2,0; 4,0)	3,0 keer (2,0; 4,0)
Hoe vaak rookwaren in het buitenland gekocht?	Geen enkele keer	21,3%	11,7%	18,1%
	Minder dan eens per maand	42,0%	44,5%	42,8%
	Ongeveer eens per maand	21,3%	31,4%	24,6%
	Ongeveer 2-3 keer per maand	10,8%	6,7%	9,4%
	Ongeveer eens per week	3,8%	4,7%	4,1%
	Meer dan eens per week	0,8%	1,0%	0,9%
Indien rookwaren in het buitenland gekocht, voor wie dan?[1] (n=474 sigaretten; n= 264 shag; n=738 totaal)	Voor mijzelf	96,0%	91,3%	94,3%
	Voor gezinsleden	25,7%	28,0%	26,6%
	Voor vrienden	14,1%	14,8%	14,4%
Indien rookwaren in het buitenland gekocht, wat dan?[1] (n=474 sigaretten; n=264 shag; n=738 totaal)	Pakjes sigaretten	43,7%	10,2%	31,7%
	Sloffen sigaretten	56,1%	10,2%	39,7%
	Pakjes/sloffen shag	8,0%	82,6%	34,7%
	Potten of bussen tabak	16,5%	17,4%	16,8%
	Anders, namelijk: tabak, filter sigaren, twee pakjes	0,2%	0,8%	0,4%
Hoeveel **pakjes sigaretten** gekocht toen u rookwaren in het buitenland kocht?	1 pakje	-	-	9,4%
	2-5 pakjes	-	-	45,3%
	6-9 pakjes	-	-	15,0%
	10-20 pakjes	-	-	20,9%
	21-40 pakjes	-	-	4,7%

Kenmerk	**Categorie**	**Sigaretten-rokers** *n= 917*	**Shag-rokers** *n= 477*	**Totaal** *n= 1394*
n=234	41-60 pakjes	-	-	1,3%
	Meer dan 60 pakjes	-	-	3,4%
Hoeveel **sloffen sigaretten** gekocht toen u rookwaren in het buitenland kocht? *n=293*	1-2 sloffen	-	-	56,0%
	3-5 sloffen	-	-	33,4%
	6-9 sloffen	-	-	6,1%
	10-20 sloffen	-	-	3,1%
	Meer dan 20 sloffen	-	-	1,4%
Hoeveel **pakjes of sloffen shag** gekocht toen u rookwaren in het buitenland kocht? *n=256*	1 pakje	-	-	3,1%
	2-5 pakjes	-	-	15,2%
	6-9 pakjes	-	-	10,9%
	10-20 pakjes (1-2 sloffen)	-	-	55,1%
	21-40 pakjes (3-4 sloffen)	-	-	10,5%
	41-60 pakjes (5-6 sloffen)	-	-	1,6%
	Meer dan 60 pakjes (7 sloffen of meer)	-	-	3,5%
Hoeveel **potten / bussen tabak** gekocht toen u rookwaren in het buitenland kocht? *n=124*	1 pot of bus	-	-	32,3%
	2-5 potten of bussen	-	-	48,4%
	6-9 potten of bussen	-	-	12,9%
	Meer dan 9 potten of bussen	-	-	6,5%
Als rookwaren in het buitenland gekocht, welk land[1] (n=602 sigaretten; n=299 shag; n=901 totaal)	België	24,3%	26,8%	25,1%
	Duitsland	4,7%	67,2%	50,2%
	Luxemburg	22,4%	17,7%	20,9%
	In andere landen, namelijk: Europese landen, landen buiten Europa en/of vakantielanden	40,4%	10,4%	30,4%
Toen ik het afgelopen half jaar rookwaren in het buitenland kocht…[1] (n=438 sigaretten; n=198 shag; n=738 totaal)	… ging ik speciaal voor rookwaren naar het buitenland	12,1%	24,2%	13,7%
	… combineerde ik dit met andere aankopen (zoals benzine, alcohol, drogisterij artikelen)	55,5%	91,9%	57,6%
	… combineerde ik dit met een uitje	21,9%	23,7%	19,4%

Kenmerk	Categorie	Sigaretten-rokers *n = 917*	Shag-rokers *n = 477*	Totaal *n = 1394*
	... was ik in het buitenland op vakantie	42,5%	23,7%	32,0%
	... was ik in het buitenland voor werk	9,4%	6,1%	7,2%
	Anders, namelijk: anderen namen het voor me mee, tweede huis buitenland	4,6%	4,5%	3,9%
Afstand tot de grens (per 5 kilometer, hemelsbreed)[2]	Gemiddelde (sd)	45,6 km (32,8)	40,7 km (33,5)	43,9 km (33,1)
Afstand tot de grens - kwartielen (gemiddelde, (sd), hemelsbreed gemeten)[3]	Kwartiel 1(dichtst bij)	7,7 km (4,5)	5,9 km (3,5)	6,9 km (4,1)
	Kwartiel 2	29,0 km (7,8)	21,9 km (7,0)	26,5 km (7,7)
	Kwartiel 3	54,8 km (8,4)	46,7 km (8,8)	52,2 km (8,9)
	Kwartiel 4 (verst weg)	90,9 km (17,6)	88,6 km (21,1)	90 ,2 km (18,8)
Hoeveel van vrienden en bekenden roken?	Niemand	5,3%	5,6%	5,4%
	Een paar	58,4%	54,9%	57,3%
	De helft	18,7%	17,5%	18,3%
	De meeste	13,5%	15,3%	14,1%
	Allemaal	1,1%	0,6%	0,9%
	Weet ik niet	1,9%	3,4%	2,4%
	Niet van toepassing	1,2%	2,8%	1,7%
Hoeveel van familieleden roken?	Niemand	23,0%	18,4%	21,4%
	Een paar	56,8%	52,3%	55,2%
	De helft	8,6%	11,3%	9,5%
	De meeste	7,2%	9,4%	7,9%
	Allemaal	0,9%	0,9%	0,9%
	Weet ik niet	2,1%	4,9%	3,1%
	Niet van toepassing	1,4%	2,8%	1,9%
Hoeveel van directe collega's roken?	Niemand	8,9%	5,6%	7,8%
	Een paar	44,8%	30,4%	40,1%
	De helft	12,5%	13,5%	12,8%
	De meeste	8,1%	8,9%	8,4%
	Allemaal	1,2%	0,0%	0,8%
	Weet ik niet	2,0%	1,7%	1,9%
	Niet van toepassing	22,5%	39,9%	28,2%
Rookt uw partner?	Ja	35,1%	38,6%	36,3%
	Nee	41,4%	34,4%	39,0%

Kenmerk	Categorie	Sigaretten-rokers *n = 917*	Shag-rokers *n = 477*	Totaal *n = 1394*
	Niet van toepassing	23,5%	27,1%	24,7%
Rookt uw beste vriend(in)?	Ja	42,4%	42,9%	42,6%
	Nee	46,8%	44,2%	46,0%
	Niet van toepassing	10,8%	12,9%	11,5%
Rookt minstens 1 van uw kinderen?	Ja	19,2%	30,6%	23,2%
	Nee	52,3%	44,6%	49,6%
	Niet van toepassing	28,5%	24,8%	27,2%
GSES (general self-efficacy scale) score	Gemiddelde (sd)	31,5 (4,7)	31,2 (4,8)	31,4 (4,7)
	Mediaan (1ste en 3de kwartiel)	31,0 (29,0; 35,0)	30,0 (29,0; 35,0)	31,0 (29,0; 35,0)
Hoeveel van de rokers die u regelmatig ziet hebben de laatste drie maanden geprobeerd om te stoppen?	Niemand	36,4%	41,4%	38,0%
	Een paar	28,9%	22,7%	26,9%
	De helft	2,5%	1,4%	2,2%
	De meeste	1,9%	2,2%	2,0%
	Allemaal	0,6%	0,0%	0,4%
	Weet ik niet	26,4%	28,7%	27,2%
	Niet van toepassing	3,2%	3,6%	3,3%
Wat zouden de mensen die belangrijk voor u zijn (bijvoorbeeld familie of vrienden) er van vinden als u de komende drie maanden stopt met roken?	Daar zouden ze helemaal niet blij mee zijn	0,8%	0,8%	0,8%
	Daar zouden ze niet blij mee zijn	2,1%	1,9%	2,0%
	Het zou hen niet uitmaken	26,9%	35,2%	29,8%
	Daar zouden ze blij mee zijn	35,8%	37,9%	36,5%
	Daar zouden ze heel blij mee zijn	34,5%	24,1%	30,9%
Hoe acceptabel is het wanneer iemand …				
…rookt op straat	Zeer onacceptabel	3,4%	2,9%	3,2%
	Onacceptabel	7,1%	2,9%	5,7%
	Neutraal	21,4%	24,3%	22,4%
	Acceptabel	48,7%	49,9%	49,1%
	Zeer acceptabel	19,4%	19,9%	19,6%
…rookt als er kinderen bij zijn	Zeer onacceptabel	22,7%	21,0%	22,1%
	Onacceptabel	41,9%	41,9%	41,9%
	Neutraal	28,4%	27,7%	28,1%
	Acceptabel	5,7%	7,8%	6,4%
	Zeer acceptabel	1,4%	1,7%	1,5%
…rookt als er niet-rokende volwassenen bij zijn	Zeer onacceptabel	7,2%	7,5%	7,3%
	Onacceptabel	19,1%	20,5%	19,6%
	Neutraal	41,4%	44,7%	42,5%
	Acceptabel	27,2%	23,3%	25,8%

Kenmerk	Categorie	Sigaretten-rokers *n = 917*	Shag-rokers *n = 477*	Totaal *n = 1394*
	Zeer acceptabel	5,1%	4,0%	4,7%
…rookt wanneer hij/zij op bezoek is bij niet-rokers	Zeer onacceptabel	20,5%	23,5%	21,5%
	Onacceptabel	34,0%	38,2%	35,4%
	Neutraal	28,9%	27,3%	28,3%
	Acceptabel	13,1%	9,4%	11,8%
	Zeer acceptabel	3,5%	1,7%	2,9%
…rookt terwijl hij/zij op trein of bus wacht	Zeer onacceptabel	7,5%	4,8%	6,6%
	Onacceptabel	12,1%	11,9%	12,1%
	Neutraal	32,1%	33,5%	32,6%
	Acceptabel	38,5%	40,0%	39,0%
	Zeer acceptabel	9,8%	9,6%	9,8%
…rookt op een terras waar veel anderen zitten	Zeer onacceptabel	5,3%	4,2%	4,9%
	Onacceptabel	12,6%	12,6%	12,6%
	Neutraal	36,2%	37,3%	36,6%
	Acceptabel	37,0%	37,5%	37,2%
	Zeer acceptabel	8,8%	8,4%	8,7%

sd: standaarddeviatie.
[1] Meerdere antwoorden mogelijk.
[2] Om herleidbaarheid te voorkomen, hebben de panels de afstand tot de Duitse en Belgische grens aangeleverd per 5 kilometer. Dit is gebaseerd op een tabel van het RIVM met postcodes en kilometers afstand (hemelsbreed) tot beide grenzen. Op basis van deze variabelen is voor elke deelnemer de kortste afstand tot de grens berekend per 5 kilometer.
[3] Voor deze variabele zijn de afstanden per 5 kilometer ingedeeld in vier kwartielen. Per kwartiel is de gemiddelde afstand weergegeven. De kwartielen zijn apart berekend voor sigaretten- en shagrokers
* Waarden variabele zijn statistisch significant verschillend tussen sigaretten- en shagrokers.

Bijlage 5 Combinaties van gedragsopties waarvoor sigaretten- en shagrokers aangeven prijsgevoelig te zijn

Tabel B5.1. Combinaties van gedragsopties en prijsgevoeligheid van sigaretten- en shagrokers

Combinaties van gedragsopties waarvoor men aangeeft prijsgevoelig te zijn	**Gedragsopties waarvoor men aangeeft prijsgevoelig te zijn**				**Sigaret-tenrokers**		**Shag-rokers**	
	Minderen	**Stoppen**	**In het buitenland kopen**	**Overstap-pen**	**N**	**%**	**N**	**%**
Voor geen optie prijsgevoelig					78	8,6	25	5,2
Alleen prijsgevoelig voor overstappen				x	21	2,3	11	2,3
Alleen prijsgevoelig voor in het buitenland kopen			x		112	12,3	60	12,6
Alleen prijsgevoelig voor stoppen met roken		x			2	0,2	0	0,0
Alleen prijsgevoelig voor minderen	x				17	1,7	10	2,1
In het buitenland kopen en overstappen			x	x	53	5,8	43	9,0
Stoppen en overstappen		x		x	2	0,2	15	3,1
Minderen en overstappen	x			x	15	1,7	9	1,9
Stoppen en in het buitenland kopen		x	x		2	0,2	0	0,0
Minderen en in het buitenland kopen	x		x		26	2,9	15	3,1
Minderen en stoppen	x	x			118	13,0	25	5,2
Stoppen, in het buitenland kopen, overstappen		x	x	x	3	0,3	1	0,2
Minderen, in het buitenland kopen, overstappen	x		x	x	52	5,7	38	8,0
Minderen, stoppen, overstappen	x	x		x	61	6,7	39	8,2
Minderen, stoppen, in het buitenland kopen	x	x	x		68	7,5	21	4,4
Voor alle opties prijsgevoelig	x	x	x	x	280	30,8	180	37,7

Bijlage 6 Bedragen waarbij prijsgevoelige sigaretten- en shagrokers overgaan op het uitgevraagde gedrag, per gedragsoptie

Figuur B6.1 Bedragen waarbij sigarettenrokers overgaan tot minder roken

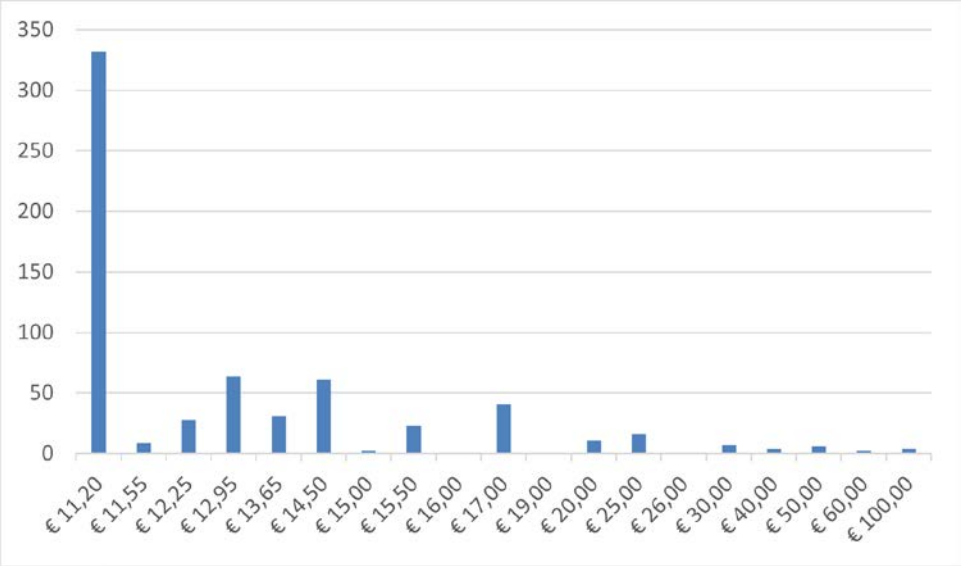

Figuur B6.2 Bedragen waarbij shagrokers overgaan tot minder roken

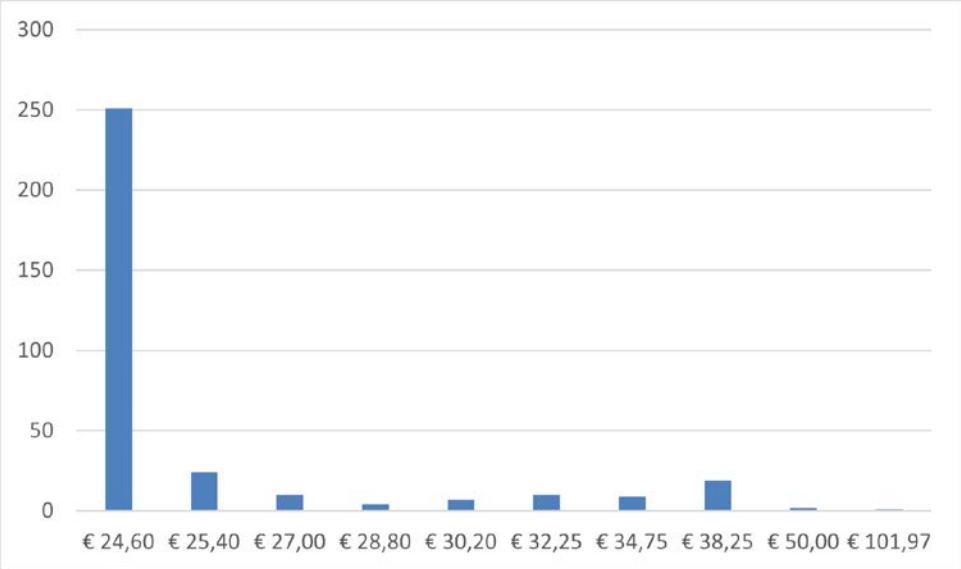

Figuur B6.3 Bedragen waarbij sigarettenrokers overgaan tot stoppen met roken

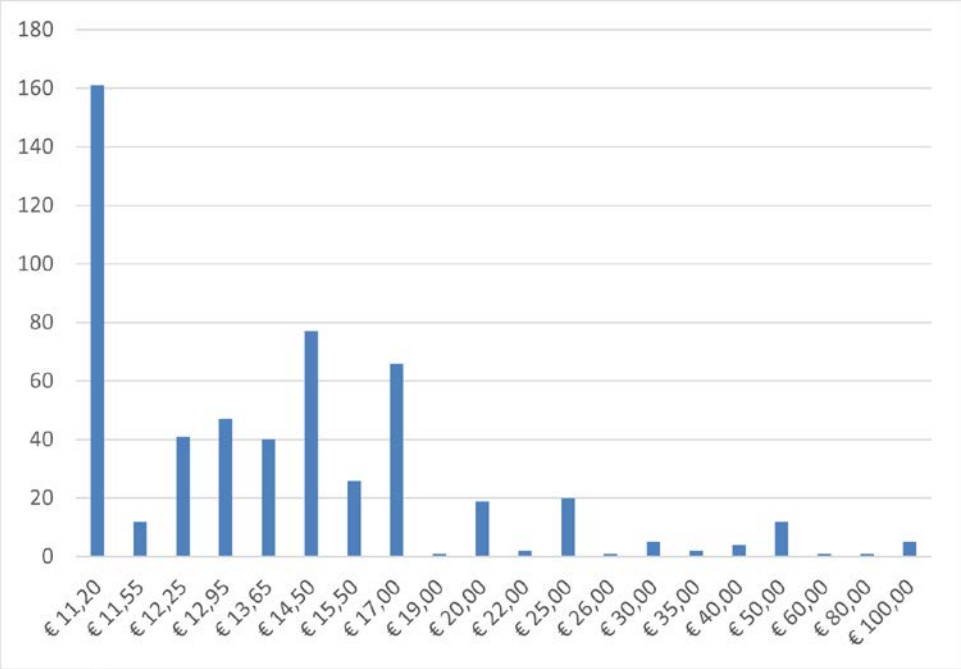

Figuur B6.4 Bedragen waarbij shagrokers overgaan tot stoppen met roken

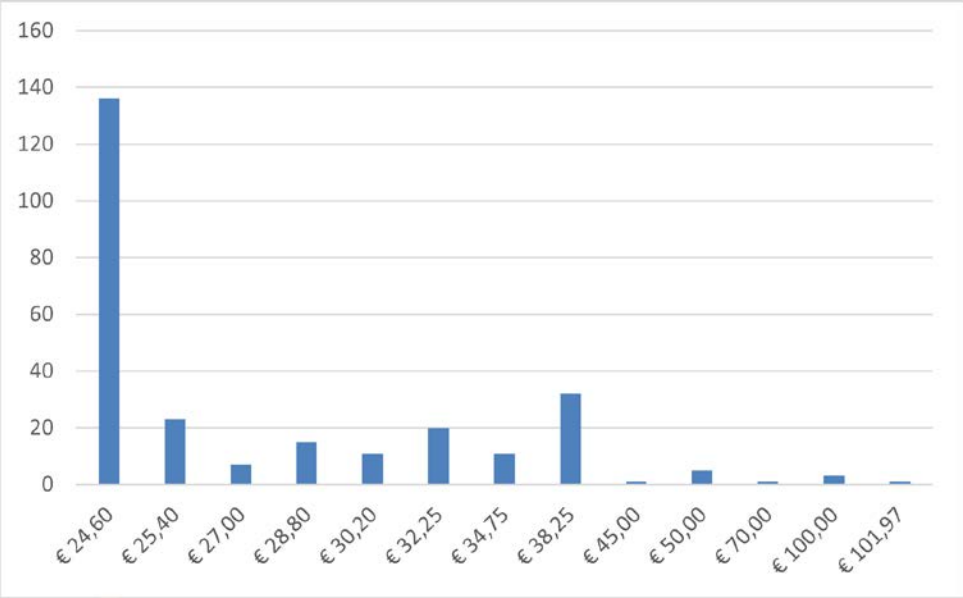

Figuur B6.5 Bedragen waarbij sigarettenrokers overgaan tot kopen in het buitenland

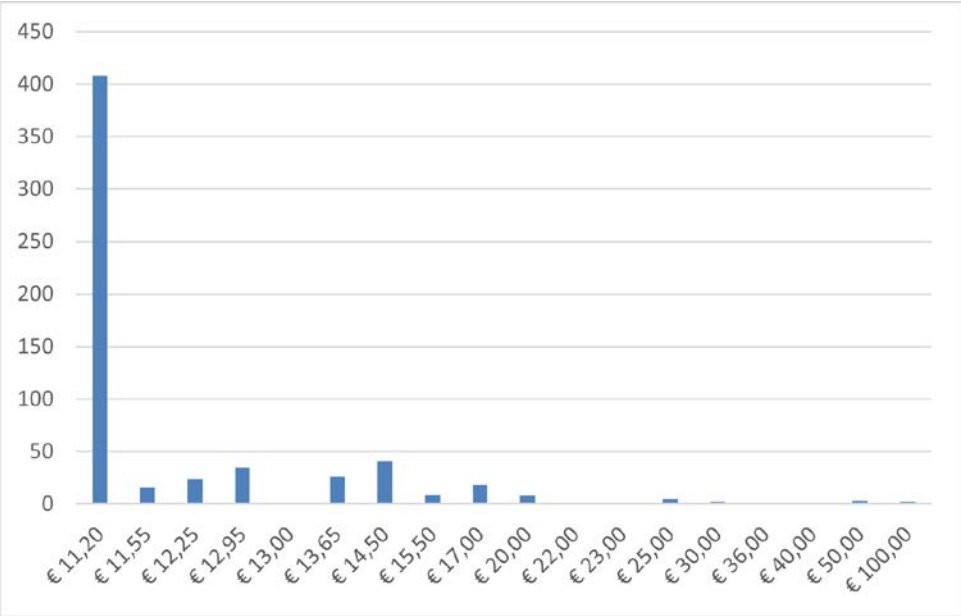

Figuur B6.6 Bedragen waarbij shagrokers overgaan tot kopen in het buitenland

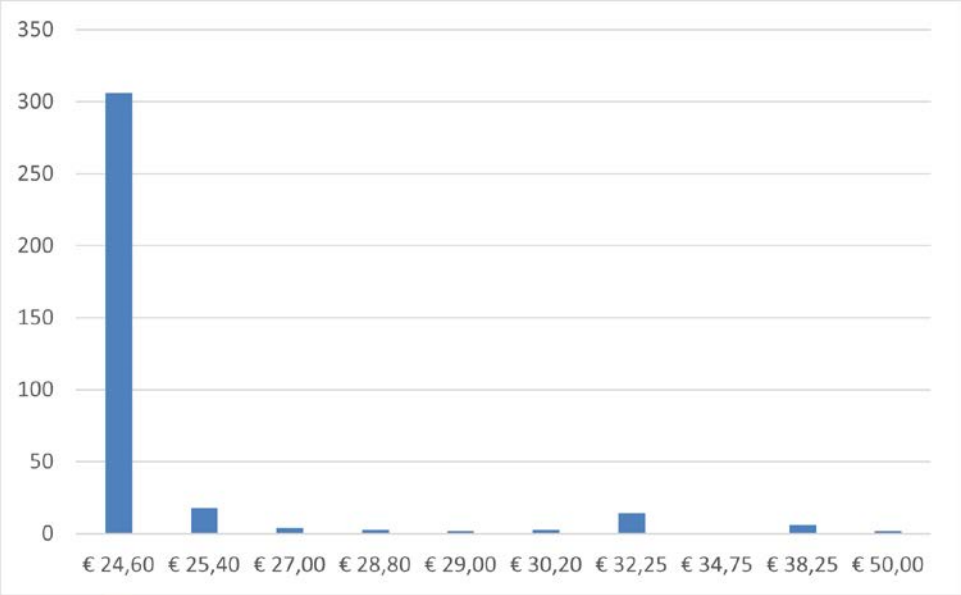

Figuur B6.7 Bedragen waarbij sigarettenrokers een ander product gaan gebruiken

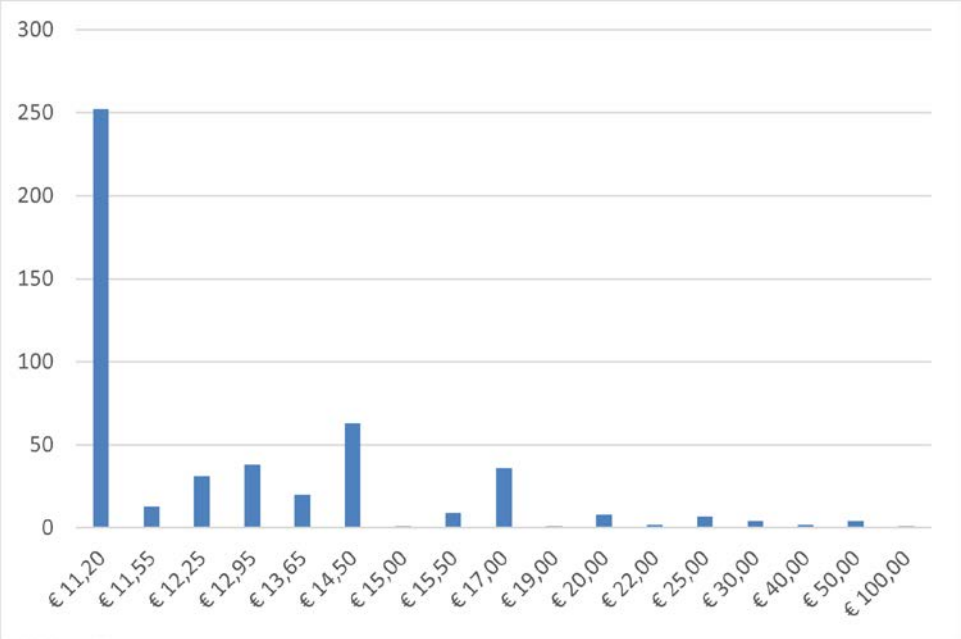

Figuur B6.8 Bedragen waarbij shagrokers een ander product gaan gebruiken

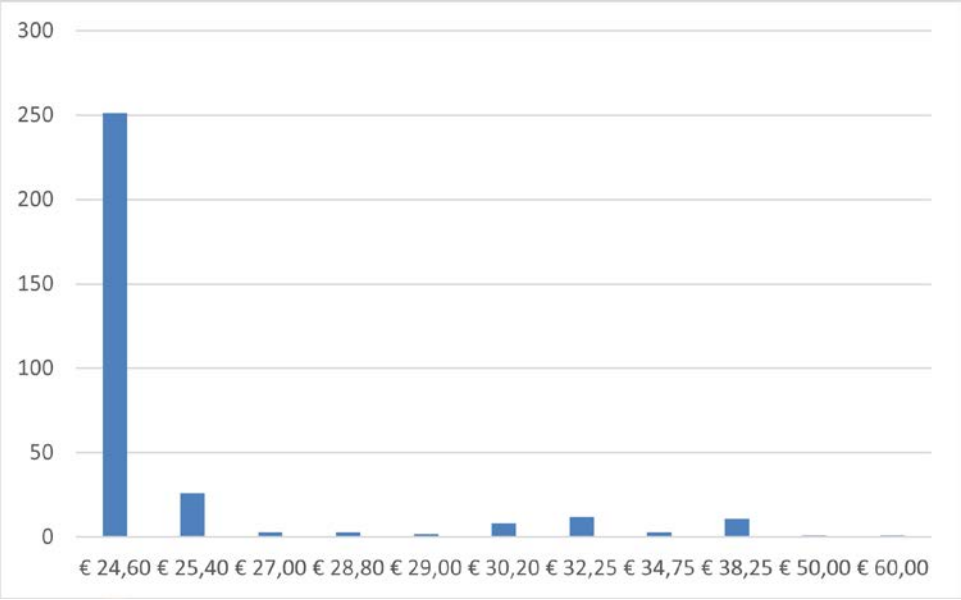

Bijlage 7 Mate van prijsgevoeligheid

Figuur B7.1 (sigarettenrokers) en figuur B7.2 (shagrokers) geven het percentage aan van de sigaretten- en shagrokers dat bij een bepaald bedrag zegt (nog) niet over te gaan op bepaald gedrag. De figuren geven een beeld van de mate van verwachte prijsgevoeligheid van de sigaretten- en shagrokers. Hoe lager de lijnen in deze figuren lopen, hoe meer mensen zeggen te reageren op stijgende prijzen van rookwaren. Bij beide figuren blijft het percentage voor alle gedragsopties boven de 0 procent. Dit betekent dus dat er in alle gevallen een deel van de mensen niet verwacht over te gaan op het aangegeven gedrag. Dit komt doordat voor elke gedragsoptie slechts een deel van de rokers verwacht gevoelig te zijn voor de prijs van rookwaren (zie ook Tabel 3.4 in de hoofdtekst). Figuur B7.1 laat zien dat minder roken bij sigarettenrokers vanaf een bepaald bedrag duidelijk de meest gekozen gedragsoptie is, gevolgd door in het buitenland kopen, stoppen met roken en overstappen op een goedkoper product. Bij shagrokers is stoppen met roken (zie figuur B7.2) het minst aantrekkelijk, en geven de meesten aan op enig moment in elk geval tabak in het buitenland te gaan kopen.

*Figuur B7.1 Aandeel sigarettenrokers dat aangeeft (nog) **niet** over te gaan op bepaald gedrag bij een bepaalde prijs van een pakje sigaretten*

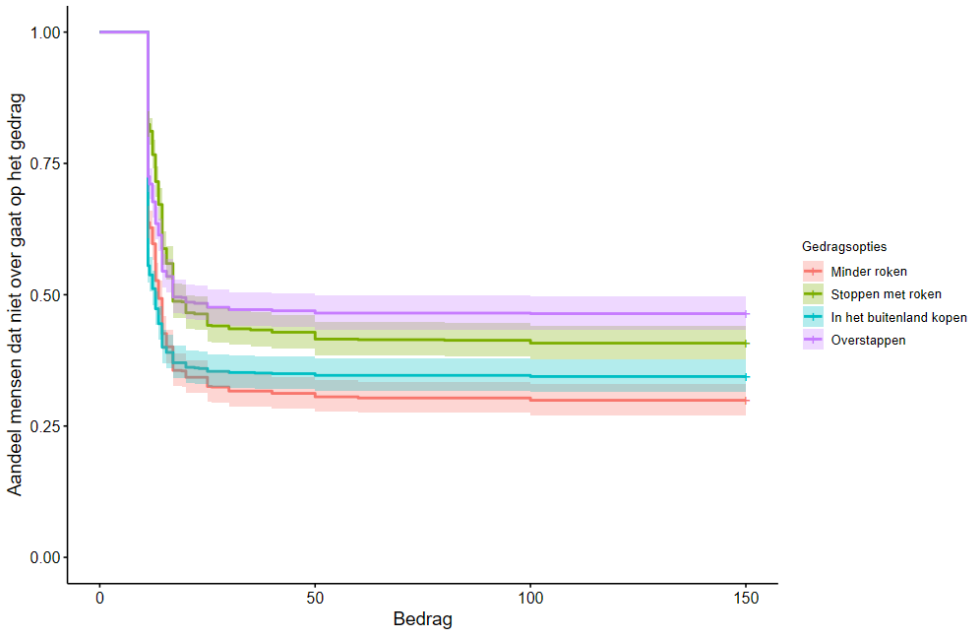

*Figuur B7.2 Aandeel shagrokers dat aangeeft (nog) **niet** over te gaan op bepaald gedrag bij een bepaalde prijs van een pakje shag*

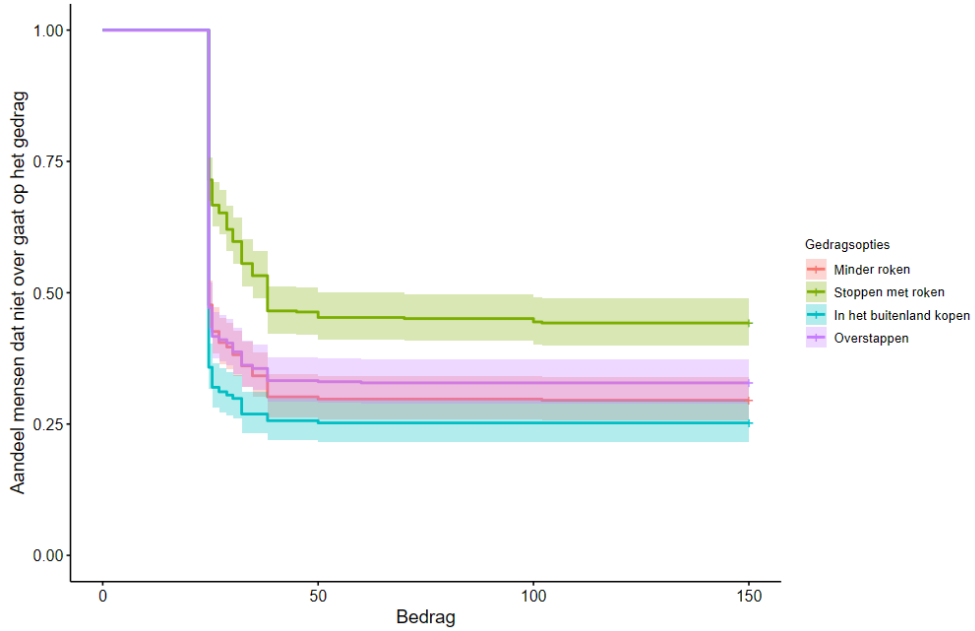

Op basis van de gegevens over verwachte prijsgevoeligheid en voorgenomen gedrag bij de verwachte prijs na de accijnsverhoging, kunnen drie groepen rokers onderscheiden worden: 1) rokers die bij de laagst uitgevraagde prijs (de prijs na de eerstvolgende accijnsverhoging) al verwachten over te gaan op het gedrag, 2) rokers die bij een hogere prijs dan de prijs na accijnsverhoging zeggen over te gaan op het gedrag en 3) rokers die zeggen nooit over te gaan op het gedrag, hoe hoog de prijs van rookwaren ook wordt. Zie tabellen B7.1-B7.3 voor het aandeel van de sigarettenrokers, shagrokers en de totale groep rokers die tot deze drie groepen behoort.

Tabel B7.1 Aandeel van de sigarettenrokers (n=917) dat bij het laagst uitgevraagde bedrag, bij een hoger bedrag en nooit zegt over te gaan op de vier gedragsopties

Gedragsoptie	**Geeft aan *bij het laagst uitgevraagde bedrag* over te gaan op het gedrag**	**Geeft aan *bij een hoger bedrag* over te gaan op het gedrag**	**Geeft aan *nooit* over te gaan op het gedrag**
Minder gaan roken	36,1%	34,1%	29,8%
Stoppen met roken	17,6%	41,7%	40,8%
Sigaretten/shag kopen in het buitenland	44,4%	21,3%	34,4%
Overstappen op een goedkoper product	27,5%	26,2%	46,3%

Tabel B7.2 Aandeel van de shagrokers (n=477) dat bij het laagst uitgevraagde bedrag, bij een hoger bedrag en nooit zegt over te gaan op de vier gedragsopties

Gedragsoptie	**Geeft aan *bij het laagst uitgevraagde bedrag* over te gaan op het gedrag**	**Geeft aan *bij een hoger bedrag* over te gaan op het gedrag**	**Geeft aan *nooit* over te gaan op het gedrag**
Minder gaan roken	52,0%	18,7%	29,4%
Stoppen met roken	28,5%	27,3%	44,2%
Sigaretten/shag kopen in het buitenland	63,5%	11,5%	24,9%
Overstappen op een goedkoper product	52,6%	14,7%	32,7%

Tabel B7.3 Aandeel van de rokers (n=1394) dat bij het laagst uitgevraagde bedrag, bij een hoger bedrag en nooit zegt over te gaan op de vier gedragsopties

Gedragsoptie	**Geeft aan *bij het laagst uitgevraagde bedrag* over te gaan op het gedrag**	**Geeft aan *bij een hoger bedrag* over te gaan op het gedrag**	**Geeft aan *nooit* over te gaan op het gedrag**
Minder gaan roken	41,5%	28,8%	29,6%
Stoppen met roken	21,3%	36,7%	42,0%
Sigaretten/shag kopen in het buitenland	50,9%	17,9%	31,1%
Overstappen op een goedkoper product	36,1%	22,2%	41,7%

Bijlage 8 Mate van prijsgevoeligheid naar stopintentie en afstand tot de grens

Mate van prijsgevoeligheid naar stopintentie

*Figuur B8.1 Aandeel sigarettenrokers dat verwacht **niet** over te gaan op bepaald gedrag bij een bepaalde prijs van een pakje sigaretten, uitgesplitst naar stopintentie (met betrouwbaarheidsinterval)*

*B8.1a. Minderen met roken**

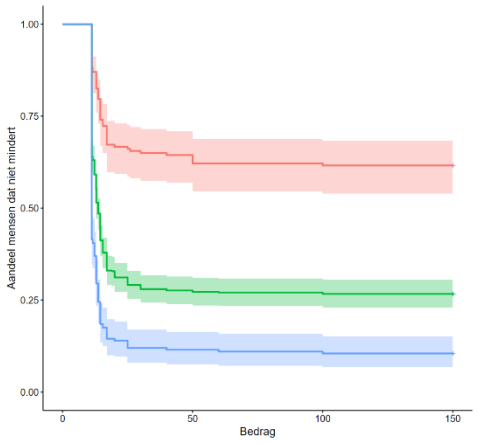

*B8.1b. Stoppen met roken**

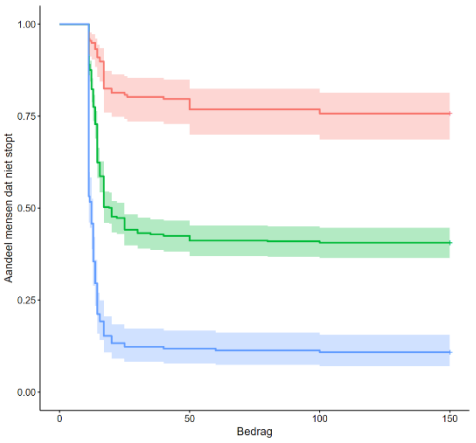

B8.1c. In het buitenland gaan kopen

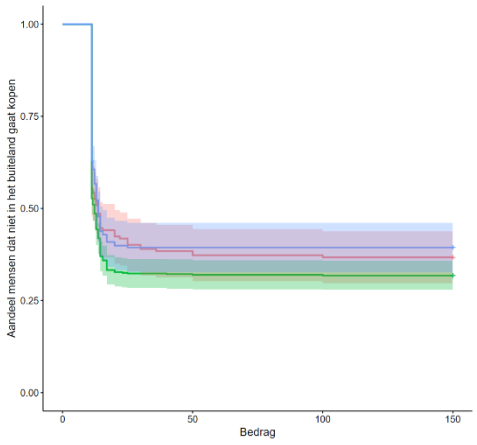

*B8.1d. Overstappen op een goedkoper product**

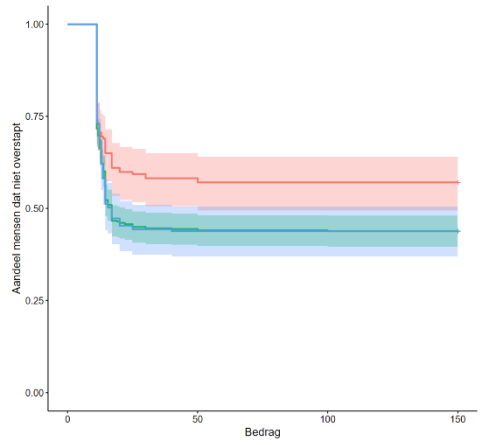

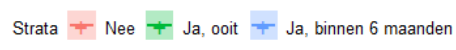

*Het bedrag waarbij mensen aangeven het gedrag aan te passen, is statistisch significant verschillend tussen ten minste twee van de drie groepen.

*Figuur B8.2 Aandeel shagrokers dat verwacht **niet** over te gaan op bepaald gedrag bij een bepaalde prijs van een pakje shag, uitgesplitst naar stopintentie (met betrouwbaarheidsinterval)*

*B8.2a. Minderen met roken**

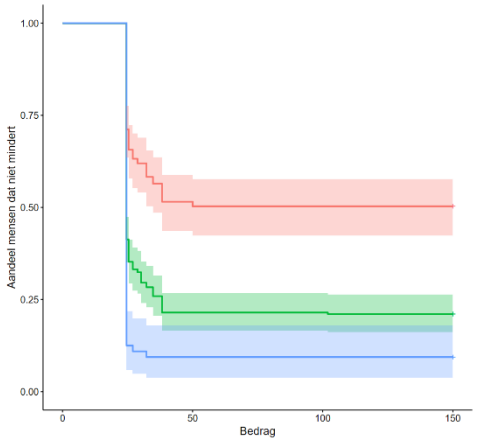

*B8.2b. Stoppen met roken**

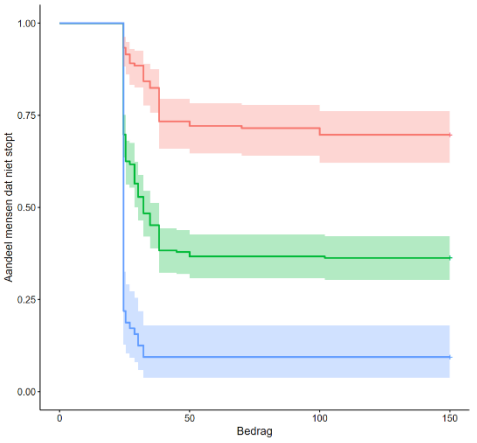

B8.2c. In het buitenland gaan kopen

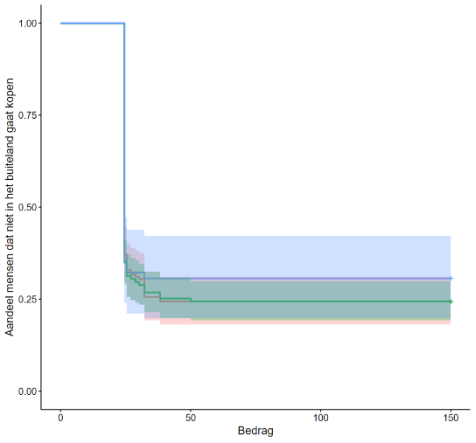

*B8.2d. Overstappen op een goedkoper product**

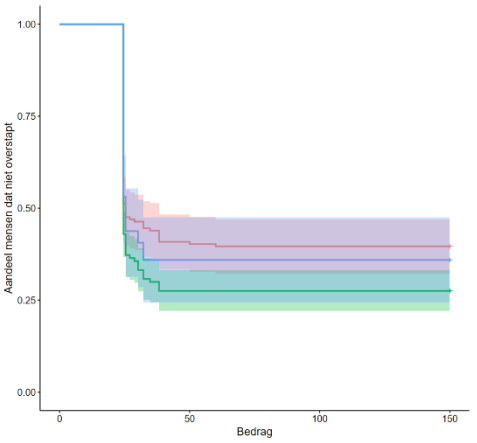

*Het bedrag waarbij mensen aangeven het gedrag aan te passen, is statistisch significant verschillend tussen ten minste twee van de drie groepen.

Mate van prijsgevoeligheid naar afstand tot de grens

*Figuur B8.3 Aandeel sigarettenrokers dat zegt **geen** rookwaren in het buitenland te gaan kopen bij een bepaalde prijs van een pakje sigaretten, uitgesplitst naar de afstand dat mensen van de grens wonen (met betrouwbaarheidsinterval)*

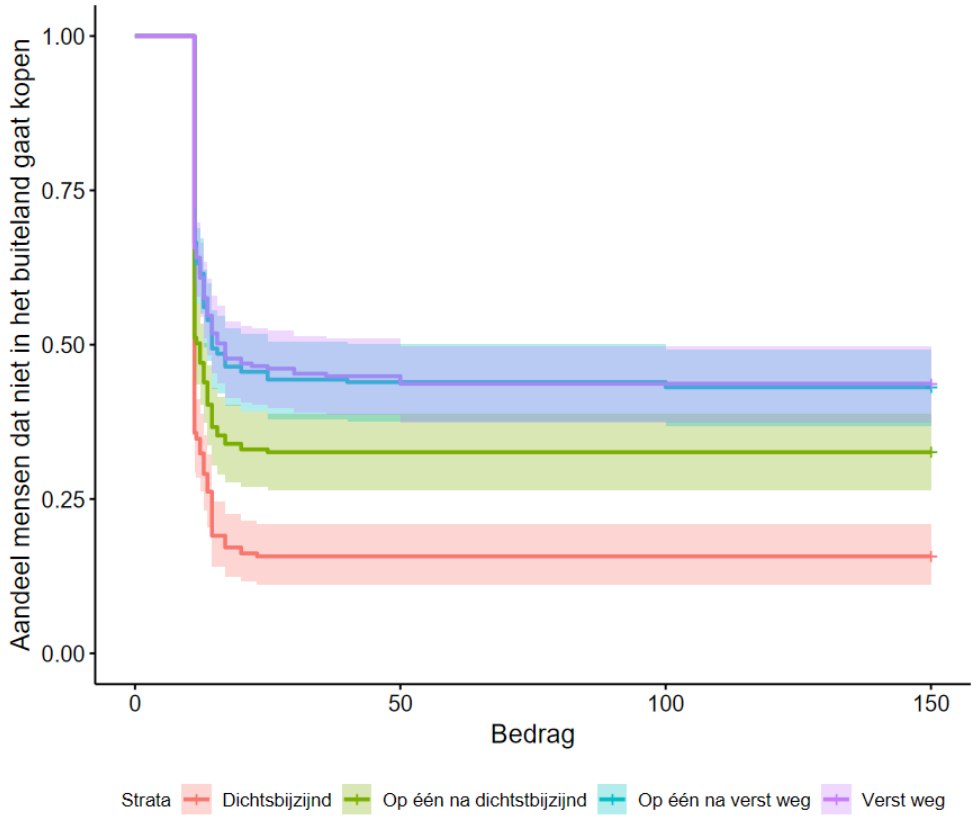

Figuur B8.4 Aandeel shagrokers dat zegt geen rookwaren in het buitenland te gaan kopen bij een bepaalde prijs van een pakje shag, uitgesplitst naar de afstand dat mensen van de grens wonen (met betrouwbaarheidsinterval)

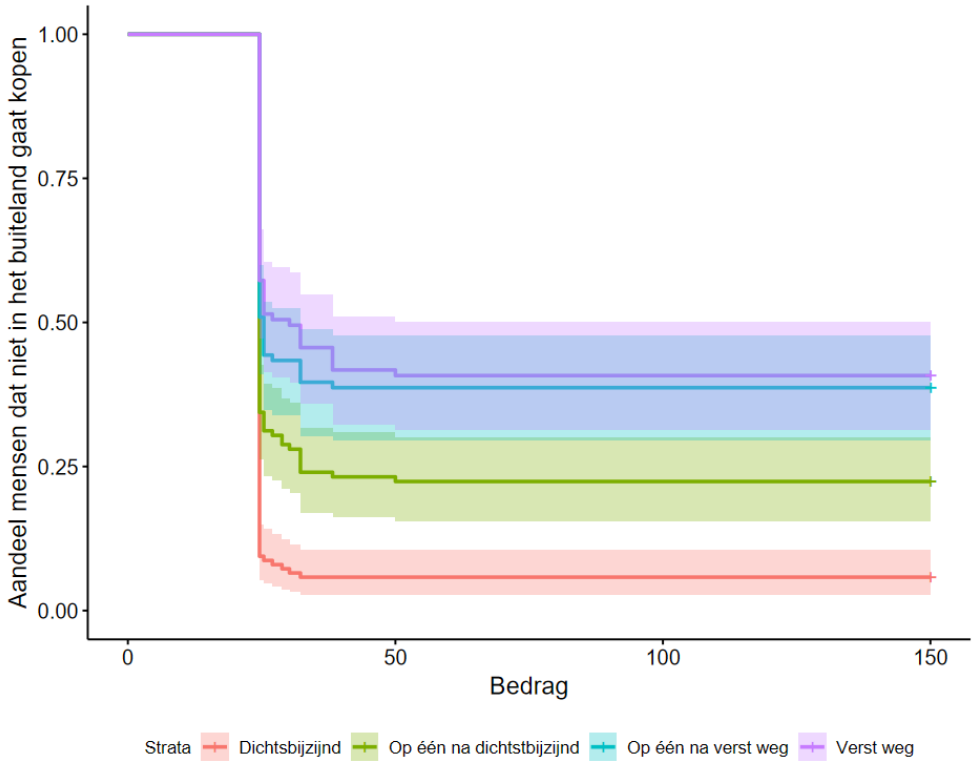

Bijlage 9 Kenmerken deelnemers nameting versus kenmerken deelnemers voormeting

Tabel B9.1 Kenmerken van deelnemers aan nameting versus deelnemers aan voormeting

Kenmerk	**Categorie**	**Deel-nemers voormeting (%)** *n= 1394*	**Deel-nemers nameting (%)** *n= 1121*
Rookt	Ja	100,0%	87,5%
	Ja, af en toe	-	6,0%
	Nee, is gestopt	-	6,5%
Indien gestopt: Hoe lang al gestopt? (n=73)	Korter dan 1 week	-	4,1%
	1-2 weken	-	6,8%
	3-4 weken	-	1,4%
	1-2 maanden	-	28,8%
	Langer dan 2 maanden	-	58,9%
Indien rookt: Wat rookt u?[1] (n nameting=1048)	Sigaretten	73,2%	64,8%
	Shag of Hulzentabak	39,6%	38,6%
	E-sigaret (Vape)	-	14,2%
	Anders (bijv. sigaren)	-	4,4%
Indien sigaretten of shag: Aantal sigaretten per dag (n nameting=1048)	Gemiddelde (sd)	13,3 (7,0)	13,7 (7,6)
	Mediaan (1ste en 3de kwartiel)	12,0 (8,0-18,0)	14,0 (8,0-20,0)
Indien e-sigaretten: Hoe vaak rookt u e-sigaretten/gebruikt u vapes? (n=72)	Elke dag	-	58,3%
	Niet elke dag, maar wel elke week	-	26,4%
	Niet elke week, maar wel elke maand	-	12,5%
	Minder dan eens per maand	-	2,8%
Indien rookt: Geprobeerd te stoppen afgelopen half jaar? (n=1048)	Ja	-	17,6%
	Nee	-	82,4%
Indien geprobeerd te stoppen: Hoe vaak geprobeerd te stoppen afgelopen half jaar? (n=184)	Gemiddelde (sd)	-	1,8 (1,5)
	Mediaan (1ste en 3de kwartiel)	-	1,0(1,0-2,0)
Indien rookwaren in het buitenland gekocht: Hoe vaak rookwaren in het buitenland gekocht (n= 901 voormeting, n= 802 nameting)	Geen enkele keer	18,1%	4,7%
	Minder dan eens per maand	42,8%	44,6%
	Ongeveer eens per maand	24,6%	32,8%
	Ongeveer 2-3 keer per maand	9,4%	10,6%

Kenmerk	Categorie	Deel-nemers voormeting (%) *n= 1394*	Deel-nemers nameting (%) *n= 1121*
	Ongeveer eens per week	4,1%	5,7%
	Meer dan eens per week	0,9%	1,5%
Indien rookwaren in het buitenland gekocht: wat gekocht (n= 738 voormeting, n=764 nameting)[1]	Pakjes sigaretten	31,7%	22,0%
	Sloffen sigaretten	39,7%	47,3%
	Pakjes/sloffen shag	34,7%	35,1%
	Potten of bussen tabak	16,8%	17,3%
	Anders, namelijk: sigaren, pijptabak, vloeistoffen e-sigaret	0,4%	1,2%
Hoeveel **pakjes sigaretten** gekocht toen u rookwaren in het buitenland kocht? (n=234 voormeting, n = 168 nameting)	1 pakje	9,4%	7,1%
	2-5 pakjes	45,3%	41,7%
	6-9 pakjes	15,0%	10,1%
	10-20 pakjes	20,9%	25,6%
	21-40 pakjes	4,7%	7,7%
	41-60 pakjes	1,3%	4,2%
	Meer dan 60 pakjes	3,4%	3,6%
Hoeveel **sloffen sigaretten** gekocht toen u rookwaren in het buitenland kocht? (n=293 voormeting, n=361 nameting)	1-2 sloffen	56,0%	56,2%
	3-5 sloffen	33,4%	31,6%
	6-9 sloffen	6,1%	7,2%
	10-20 sloffen	3,1%	4,2%
	Meer dan 20 sloffen	1,4%	0,8%
Hoeveel **pakjes shag** gekocht toen u rookwaren in het buitenland kocht? (n=256 voormeting, n=268 nameting)	1 pakje	3,1%	1,1%
	2-5 pakjes	15,2%	12,7%
	6-9 pakjes	10,9%	6,3%
	10-20 pakjes	55,1%	59,3%
	21-40 pakjes	10,5%	13,1%
	41-60 pakjes	1,6%	6,0%
	Meer dan 60 pakjes	3,5%	1,5%
Hoeveel **potten / bussen tabak** gekocht toen u rookwaren in het buitenland kocht? (n=124 voormeting, n= 132 nameting)	1 pot of bus	32,3%	25,0%
	2-5 potten of bussen	48,4%	56,8%
	6-9 potten of bussen	12,9%	12,9%
	Meer dan 9 potten of bussen	6,5%	5,3%
Indien rookwaren in het buitenland gekocht: in welk land (n=901 voormeting, n=802 nameting)[1]	België	25,1%	17,8%
	Duitsland	50,2%	67,9%
	Luxemburg	20,9%	22,6%
	Overig	30,4%	20,6%
Indien rookwaren in het buitenland	Alleen voor mijzelf	-	95,3%
	Voor mijzelf en gezinsleden	-	22,6%

Kenmerk	Categorie	Deel-nemers voormeting (%) *n= 1394*	Deel-nemers nameting (%) *n= 1121*
gekocht, voor wie dan?[1] (n= 686)	Voor mijzelf en vrienden/bekenden	-	15,9%
Toen ik het afgelopen half jaar rookwaren in het buitenland kocht… (n=738 voormeting, n=686 nameting)[1]	… ging ik speciaal voor rookwaren naar het buitenland	13,7%	23,0%
	… combineerde ik dit met andere aankopen (zoals benzine, alcohol, drogisterij artikelen)	57,6%	56,9%
	… combineerde ik dit met een uitje	19,4%	16,8%
	… was ik in het buitenland op vakantie	32,0%	27,4%
	… was ik in het buitenland voor werk	7,2%	3,9%
	Anders, namelijk: bijv. iemand heeft het voor me meegenomen	3,9%	4,4%

sd: standaarddeviatie.
[1] Meerdere antwoorden mogelijk.

Bijlage 10 Daadwerkelijk gedrag bij de nameting ten opzichte van voorgenomen gedrag bij de voormeting

Voor ongeveer twee op de drie rokers kwam hun zelf-gerapporteerde gedrag overeen met hun veronderstelde gedrag na de accijnsverhoging.

In de voormeting is aan rokers gevraagd of ze bepaald gedrag zouden gaan vertonen als de prijs van een pakje sigaretten €11,20 zou worden en de prijs van een pakje shag €24,60. Deze bedragen zijn gelijk aan de destijds verwachte prijs van sigaretten en shag na de accijnsverhoging op tabak van 1 april 2024. Op basis van deze vraag bij de voormeting en de gerapporteerde gedragsverandering bij de nameting kon voor elke gedragsoptie worden berekend voor welk aandeel van de mensen het voorgenomen gedrag na de accijnsverhoging overeenkomt met het daadwerkelijke gedrag, zoals gerapporteerd bij de nameting. Tabel B10.1 laat zien dat het gerapporteerde gedrag bij de nameting en voorgenomen gedrag bij de voormeting per gedragsoptie overeenkomt voor 62 tot 76 procent van de rokers. Het gerapporteerde gedrag omtrent stoppen met roken komt het vaakst overeen met voorgenomen gedrag na de accijnsverhoging. Het gerapporteerde gedrag omtrent minder gaan roken komt het minste overeen met het voorgenomen gedrag.

Tabel B10.1 Overeenkomst tussen voorgenomen gedrag tijdens voormeting en gerapporteerd gedrag tijdens nameting

	Gerapporteerd gedrag komt overeen met voorgenomen gedrag na accijnsverhoging	
	Ja	**Nee**
Stoppen met roken (n=73)	75,9%	24,1%
Stoppoging gedaan (n = 184)	77,1%	22,9%
Minder gaan roken (n= 233)	61,7%	38,3%
Tijdelijk minder gaan roken (n = 138)	63,2%	36,8%
Rookwaren kopen in het buitenland (n=802)	67,7%	30,3%
Overstappen op een ander product / merk (n=148)	65,3%	34,7%

Tabel B10.2 laat een uitsplitsing zien van het daadwerkelijke gedrag naar voorgenomen gedragsverandering en voorgenomen gedragsbehoud. Van de rokers die hadden aangegeven te gaan stoppen bij een prijsverhoging naar €11,20 voor een pakje sigaretten of €24,60 voor een pakje sigaretten, is zeven procent gestopt en heeft een op de drie een stoppoging gedaan. Van de rokers die niet voornemens waren te stoppen met roken bij de accijnsverhoging is zes procent toch gestopt. Van de rokers die bij de voormeting heeft aangegeven minder te gaan roken bij een prijsverhoging ter waarde van de accijnsverhoging was drie op de tien daadwerkelijk minder gaan roken, had twee op de

tien tijdelijk minder gerookt en was de helft niet minder gaan roken. Drie op de vier rokers die bij de voormeting aangaven niet minder te gaan roken bij de prijsstijging is ook inderdaad niet minder gaan roken. Van de rokers die bij de voormeting hebben aangegeven voornemens te zijn om rookwaar in het buitenland te gaan kopen wanneer de accijnzen zouden worden verhoogd met het bedrag ter waarde van de accijnsverhoging van 1 april 2024 bleek twee op de drie daadwerkelijk (vaker) in het buitenland te zijn gaan kopen. Uit deze groep was 22 procent niet vaker naar het buitenland gegaan voor zijn/haar rookwaar. Van de rokers die bij de voormeting aangaven niet voornemens te zijn om rookwaar in het buitenland te kopen heeft vier op de tien geen rookwaar in het buitenland gekocht. Dat betekent dat zes op de tien uit deze groep toch rookwaar in het buitenland was gaan kopen, ondanks dat ze dat vooraf niet van plan waren. Van de rokers die aangaven over te stappen op een ander merk of product bij de accijnsverhoging is 22 procent daadwerkelijk overgestapt, en 78 procent dus niet. Van de rokers die niet voornemens waren over te stappen is 90 procent niet overgestapt.

De meerderheid van de mensen die zich voornamen om het gedrag aan te passen heeft dit niet gedaan (behalve voor kopen in het buitenland) (zie Tabel B10.2). Voor gedrags*verandering* is de intention-behaviour gap dus groot. De intention-behaviour gap voor gedrags*verandering* was verreweg het kleinste voor de gedragsopties kopen in het buitenland: meer dan twee derde van de rokers die zich voornam om dit (vaker) te gaan doen bij de prijs na accijnsverhoging heeft dit ook daadwerkelijk gedaan. De intention-behaviour gap voor gedrags*verandering* was het grootste voor overstappen op een ander product, slechts iets meer dan twee op de tien rokers die voornemens waren over te stappen op een ander product heeft dit daadwerkelijk gedaan.

Tabel B10.2 laat ook zien dat het aandeel mensen dat het gedrag heeft veranderd (is gaan stoppen/stoppoging gedaan, (tijdelijk) minderen, in het buitenland gaan kopen of overgestapt) statistisch significant groter was in de groep die zich ook voornam het gedrag te gaan veranderen dan in de groep die zich voornam het gedrag te behouden. Voorgenomen gedrag lijkt dus wel een voorspellende waarde te hebben voor een daadwerkelijke gedragsaanpassing.

Tabel B10.2 Daadwerkelijk gedrag bij de nameting naar voorgenomen gedrag bij de voormeting

Daadwerkelijk gedrag (zelfrapportage)	**Voorgenomen gedrag bij de prijs van een pakje sigaretten van €11,20 en een pakje shag van €24,60**	
	Stoppen* n=231	***Niet* stoppen** n=890
Gestopt met roken	7,4%	6,3%
Stoppoging gedaan	34,2%	11,8%
Geen stoppoging gedaan	58,4%	81,9%

Daadwerkelijk gedrag (zelfrapportage)	**Voorgenomen gedrag bij de prijs van een pakje sigaretten van €11,20 en een pakje shag van €24,60**	
	Minderen* n= 460	***Niet* minderen** n=661
Minder gaan roken	30,3%	16,7%
Tijdelijk minder gaan roken	20,9%	7,9%
Niet minder gaan roken	48,8%	75,4%

Daadwerkelijk gedrag (zelfrapportage)	**Voorgenomen gedrag bij de prijs van een pakje sigaretten van €11,20 en een pakje shag van €24,60**	
	Tabak in het buitenland kopen* n=576	***Geen* tabak in het buitenland kopen** n=545
Ik koop niet in het buitenland	7,2%	40,9%
In het buitenland gaan kopen	33,6%	25,7%
Vaker in het buitenland gaan kopen	36,9%	10,7%
Niet vaker in het buitenland gaan kopen	22,3%	22,7%

Daadwerkelijk gedrag (zelfrapportage)	**Voorgenomen gedrag bij de prijs van een pakje sigaretten van €11,20 en een pakje shag van €24,60**	
	Overstappen* n=406	***Niet* overstappen** n=715
Overgestapt op goedkoper product	22,0%	9,5%
Niet overgestapt	78,0%	90,5%

* Het verschil in het aantal mensen dat het gedrag heeft vertoond is statistisch significant verschillend tussen de groep mensen die aangaf het gedrag te gaan vertonen bij een prijs van €11,20 / €24,60 en de groep mensen die aangaf bij dit bedrag het gedrag niet te gaan vertonen.

Bijlage 11 Koopgedrag in het buitenland bij de voor- en nameting ten opzichte van zelf-gerapporteerde gedragsverandering

Tabel B11.1 laat het koopgedrag in het buitenland bij de voor- en nameting zien uitgesplitst naar zelf-gerapporteerde gedragsverandering met betrekking tot kopen in het buitenland. De rokers die bij de nameting nog rookten zijn opgesplitst in de rokers die niet in het buitenland kopen (n = 246), rokers die aangeven rookwaar in het buitenland te zijn gaan kopen (n = 312), rokers die aangeven vaker in het buitenland te zijn gaan kopen (n = 254) en rokers die aangeven niet vaker in het buitenland te zijn gaan kopen (n = 236). Tabel B11.1 laat voor deze groepen rokers twee vragen over koopgedrag in het buitenland zien: de frequentie waarmee rokers rookwaar in het buitenland kopen en het aandeel van hun rookwaar dat uit het buitenland komt. Uit deze tabel valt op te maken dat er een discrepantie is tussen de zelf-gerapporteerde gedragsverandering omtrent kopen in het buitenland en de antwoorden op de vragen over de frequentie kopen in het buitenland en aandeel rookwaar uit het buitenland bij de voor- en nameting. Zo zien we bijvoorbeeld dat bijna 60 procent van de rokers die bij de nameting aangaf ‘rookwaar in het buitenland te zijn gaan kopen’ bij de voormeting al aangaf rookwaar in het buitenland te kopen. Ook zien we dat 31 procent van de rokers die aangaf niet vaker in het buitenland te zijn gaan kopen bij de voormeting niet in het buitenland kocht, maar dit bij de nameting wel deed. Verder zien we dat van de rokers die aangeven ‘niet vaker in het buitenland te zijn gaan kopen’, een groter gedeelte al hun rookwaar in het buitenland koopt bij de nameting (45 procent) ten opzichte van de voormeting (31 procent). Ervan uitgaande dat deze rokers inderdaad niet vaker naar het buitenland zijn gegaan om rookwaar te kopen, betekent dat ze per keer meer rookwaar hebben meegenomen óf minder zijn gaan roken. Ongeveer een op de tien rokers die bij de nameting aangaf niet in het buitenland te kopen gaf bij de voormeting nog aan dit (gedeeltelijk) wel te doen.

Tabel B11.1 Koopgedrag in het buitenland bij de voor- en nameting, uitgesplitst voor rokers die hebben aangegeven (vaker) rookwaren in het buitenland te zijn gaan kopen na de accijnsverhoging op tabak en rokers die dit niet hebben aangegeven

			Voormeting	Nameting
Kopen niet in het buitenland (n = 246)	Koopt u uw rookwaar in het buitenland?	Altijd	0,8%	[a]
		Regelmatig	1,2%	[a]
		Tijdens vakanties	8,5%	[a]
		Door anderen	[b]	[a]
		Nee, nooit	89,4%	100,0%
	Aandeel tabak uit het buitenland	Niets	89,4%	96,3%
		Klein deel	5,3%	2,4%
		(Ongeveer) de helft	1,6%	0,0%
		Groot deel	2%	0,8%
		Alles	1,6%	0,4%
Rookwaar in het buitenland gaan kopen (n = 312)	Koopt u uw rookwaar in het buitenland?	Altijd	11,9%	33,3%
		Regelmatig	19,2%	34,9%
		Tijdens vakanties	27,6%	13,8%
		Door anderen	[b]	17,9%
		Nee, nooit	41,3%	[a]
	Aandeel tabak uit het buitenland	Niets	39,7%	0,3%
		Klein deel	23,7%	10,9%
		(Ongeveer) de helft	8,0%	10,3%
		Groot deel	10,9%	22,8%
		Alles	17,6%	55,8%
Vaker rookwaar in het buitenland gaan kopen (n = 254)	Koopt u uw rookwaar in het buitenland?	Altijd	29,1%	48,8%
		Regelmatig	35,4%	28,0%
		Tijdens vakanties	20,5%	11,8%
		Door anderen	[b]	11,4%
		Nee, nooit	15,0%	[a]
	Aandeel tabak uit het buitenland	Niets	11,8%	1,6%
		Klein deel	20,1%	9,4%
		(Ongeveer) de helft	16,5%	8,3%
		Groot deel	18,5%	24,0%
		Alles	33,1%	56,7%
Niet vaker rookwaar in het buitenland gaan kopen (n = 236)	Koopt u uw rookwaar in het buitenland?	Altijd	28,0%	33,9%
		Regelmatig	12,3%	12,3%
		Tijdens vakanties	28,8%	47,0%
		Door anderen	[b]	6,8%
		Nee, nooit	30,9%	[a]
	Aandeel tabak uit het buitenland	Niets	32,2%	6,8%
		Klein deel	19,9%	32,2%
		(Ongeveer) de helft	6,8%	6,4%
		Groot deel	10,2%	10,2%
		Alles	30,9%	44,5%

[a] per definitie 0 procent, [b] antwoord categorie niet uitgevraagd tijdens de voormeting.

Bijlage 12 Aandeel van de rookwaren dat afkomstig was uit het buitenland bij de voor- en nameting onder rokers die nog rookten tijdens de nameting

Bij alle voormetingen en bij de nametingen van 2023 en 2024 werd rokers gevraagd om aan te geven welk deel van hun rookwaren afkomstig was uit het buitenland. De antwoordopties waren kwalitatief, zoals “een groot deel” of “een klein deel”. Om het aandeel van de rookwaren dat afkomstig was uit het buitenland te bepalen moeten deze kwalitatieve antwoorden kwantitatief geïnterpreteerd worden. Er zijn drie antwoordopties die gemakkelijk om konden worden gezet naar een kwantitatief percentage van aandeel rookwaar uit het buitenland, namelijk ‘niets’ (0 procent), (ongeveer) de helft (50 procent) en alles (100 procent). Omdat er meerdere kwantitatieve interpretaties mogelijk zijn voor de antwoordopties ‘een klein deel’ (b) en ‘het grootste deel’ (a), hebben we op basis van meerdere kwantitatieve interpretaties van deze kwalitatieve antwoordopties een schatting gemaakt van het totale aandeel rookwaren dat uit het buitenland afkomstig is. Daarna kan het percentage rookwaar uit het buitenland worden berekend door per roker het aandeel sigaretten/shag uit het buitenland te vermenigvuldigen met het gemiddeld aantal sigaretten/shag per dag. Dit wordt vervolgens opgeteld en gedeeld door het totaal aantal gerookte sigaretten/shag per dag van de gehele populatie, wat een schatting van het percentage sigaretten uit het buitenland geeft. Tabel B12.1 heeft het percentage rookwaar uit het buitenland weer voor de verschillende meetmomenten met de verschillende kwantitatieve interpretaties. De interpretatie van antwoordcategorie “Het grootste deel” wordt in de tabel aangegeven met a. De interpretatie van de antwoordcategorie “Een klein deel” wordt in de tabel aangegeven met b. In het rapport beschrijven we het percentage rookwaar dat afkomstig is uit het buitenland met de interpretatie “het grootste deel” = 75% en “een klein deel” = 25% als puntschatter. De interpretatie “het grootste deel” = 60% en “een klein deel” = 10% wordt gebruikt als ondergrens, en “het grootste deel” =90% en “een klein deel” = 40% als bovengrens.

Tabel B12.1 Aandeel van rookwaren afkomstig uit het buitenland, naar meting en interpretatie van hoeveelheden

	Nameting 2020	**Voormeting 2023**	**Nameting 2023**	**Voormeting 2024**	**Nameting 2024**
a=60%, b=10%[a]	25,9%	23,5%	33,4%	34,0%	58,6%
a=60%, b=20%	27,7%	25,2%	35,1%	35,7%	59,7%
a=60%, b=25%	28,5%	26,1%	36,0%	36,6%	60,3%
a=60%, b=30%	29,4%	26,9%	36,8%	37,4%	60,9%
a=60%, b=40%	31,1%	28,6%	38,5%	39,1%	62,0%

	Nameting 2020	Voormeting 2023	Nameting 2023	Voormeting 2024	Nameting 2024
a=70%, b=10%	26,9%	24,4%	34,6%	35,0%	60,1%
a=70%, b=20%	28,6%	26,1%	36,3%	36,7%	61,2%
a=70%, b=25%	29,5%	27,0%	37,2%	37,6%	61,8%
a=70%, b=30%	30,4%	27,8%	38,0%	38,5%	62,3%
a=70%, b=40%	32,1%	29,5%	39,7%	40,2%	63,5%
a=75%, b=10%	27,4%	24,9%	35,2%	35,5%	60,8%
a=75%, b=20%	29,1%	26,6%	36,9%	37,3%	61,9%
a=75%, b=25%[b]	30,0%	27,4%	37,7%	38,1%	62,5%
a=75%, b=30%	30,9%	28,3%	38,6%	39,0%	63,1%
a=75%, b=40%	32,6%	30,0%	40,3%	40,7%	64,2%
a=80%, b=10%	27,9%	25,3%	35,8%	36,1%	61,5%
a=80%, b=20%	29,6%	27,0%	37,5%	37,8%	62,6%
a=80%, b=25%	30,5%	27,9%	38,3%	38,6%	63,2%
a=80%, b=30%	31,3%	28,7%	39,2%	39,5%	63,8%
a=80%, b=40%	33,1%	30,4%	40,9%	41,2%	64,9%
a=90%, b=10%	28,9%	26,2%	36,9%	37,1%	63,0%
a=90%, b=20%	30,6%	27,9%	38,7%	38,8%	64,1%
a=90%, b=25%	31,5%	28,8%	39,5%	39,7%	64,7%
a=90%, b=30%	32,3%	29,6%	40,4%	40,5%	65,2%
a=90%, b=40%[c]	34,0%	31,3%	42,1%	42,2%	66,4%

[a] de interpretatie a=60% en b=10% is gebruikt als ondergrens in Figuren 5.12, 5.13 en 5.14

[b] de interpretatie a=75% en b=25% is gebruikt als puntschatter in Figuren 5.12, 5.13 en 5.14

[c] de interpretatie a=90% en b=40% is gebruikt als bovengrens in figuur Figuren 5.12, 5.13 en 5.14

Dit is een uitgave van:

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
Postbus 1 | 3720 BA Bilthoven
Nederland
www.rivm.nl

juni 2025

De zorg voor morgen begint vandaag